

zeneKar

2010/02

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint
a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja

<http://www.aho.hu>

MÉRLEGEN A ZENEKAROK

VÁLTOZHAT AZ ELŐADÓ-MŰVÉSZETI TÖRVÉNY

MÉDIA, ZENE, KÖZSZOLGÁLAT

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A KULTÚRPONT IRODA hírei

3

KALENDÁRIUM

4

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Hogyan tovább?

Szakmai és politikai körökben időről-időre beszédtema: sok-e a zenekar Magyarországon, megfelel-e színvonaluk az európai elvárásoknak, hatékonyan és magas színvonalúan tudnak-e működni a megcsontosodott struktúrában, egyáltalán kialakítható-e versenyhelyzet a tradicionális formában működő zenekarokban. Az állami támogatási rendszer átalakításával joggal merül fel a kérdés, lehet-e és kell-e párbeszédet folytatni a „hányan és hogyan tovább”-ról. *(A Szerk.)*

6

Minősítés bérpótlékkal?

Interjú Kovács Gézával, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával. „Most éppen egy olyan elnökségi ülés után beszélgetünk, amikor a magyarországi hivatásos szimfonikus zenekarok tagjainak minősítéséről, illetve az előadó-művészeti törvényhez kapcsolódóan a minősítési rendszer bevezetésének lehetőségéről tárgyaltunk. Azt a célt ugyanis mégsem tűzheti ki a magyar művészeti élet egyik nemzetközileg is legmegbecsültebb ágazata, hogy legfőbb célja az, hogy minden muzsikusként nyugdíjas korig a helyén maradjon.”

6

(Kaisinger Rita)

Változhat az Előadó-művészeti Törvény

Rövidesen elérkezik a 2010-es regisztrációs adatok beküldésének végső határideje és elkezdődik azok feldolgozása, a zenekarok „teljesítményének” mérlegre helyezése. Több mint egy éve fogadta el a Parlament az előadó-művészet támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól rendelkező törvényt, amely mérföldkőnek tekinthető a magyar jogalkotásban. Lapunk hasábjain most ízelítőt adunk három különböző fenn tartói rendszerbe tartozó tagszervezetünk álláspontjairól, illetve az EMT elnökének, Dr. Gyimesi Lászlónak a lehetséges és javasolható módosításokról alkotott véleményéről.

10

(Réfi Zsuzsanna)

Áron halála

2010. január 16-án hatalmas sikerrel mutatták be Schönberg Mózes és Áron című operájának kiegészített három felvonásos változatát, amelynek befejezetlen harmadik felvonásához Kocsis Zoltán komponált zenét, aki egyben a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében tartott világpremier karmestere is volt. Interjünk ebből az alkalomból a zeneszerző Kocsis Zoltánnal készült. *(Kaisinger Rita)*

16

HANGVERSENYKRITIKA

Hangversenykritika

Kritika a Concerto Budapest, a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Debreceni Filharmonikus Zenekar, a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara, a Pannon Filharmonikusok és a Győri Filharmonikus Zenekar hangversenyeiről. *(Fittler Katalin)*

18

CD kritika

A Miskolci Szimfonikus Zenekar új Weiner-CD-jéről. *(Fittler Katalin)*

25

ZENETÖRTÉNET

A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában

Mozart-kézirat Magyarországon – Egy 1775. júliusában komponált, „egzotikus” zongorafantázia, és annak hatása Mozart hegedű- és zongoraműveire. *(Rakos Miklós)*

26

MŰHELY

Minőségi kultúrát szolgáltat-e a Magyar Rádió? II. rész

Cikksorozatunk második részében – a Médiatörvény megszületése körülményeinek és hatásainak vizsgálatával – megpróbálunk magyarázatot keresni arra, hogy a mi indíthatta el az amúgy nemzetközileg is elismerten igen magas színvonalú magyar közrádiózás hanyatlását, elsősorban a szakmai műhelyek, ezen belül is a zenei együttesek szempontjából. *(A Szerk.)*

32

Média, zene, közszolgálat

Szirányi Jánossal, a Bartók Béla Emlékház igazgatójával, a Magyar Rádió egykori elnökével készített riportból képet kaphatunk a hazai közrádiózás rendszerváltozás utáni két évtizedének legfontosabb szakmai, szervezeti és irányítási változásairól, sőt néhány vonatkozásában érintjük a nehezen kiizzadt törvényi szabályozás lényeges elemeit, valamint egyelőre feloldhatatlan kudarcait is. *(Kertész András)*

32

EGÉSZSÉG

Zenészek hangszerhasználat során jelentkező mozgásszervi panaszainak felmérése

„... a zene életveszélyes foglalkozás. Sok, szépen indult pálya tört ketté a testi kondíció elhanyagolása miatt!” Kodály Zoltán szavait olvasva mindig meggyőződom annak fontosságáról, hogy a zenészek mozgásszervi problémáival érdemes foglalkozni. *(Orbán Judit)*

36

PRÓBAJÁTÉK

38, 39

HANGVERSENYNAPTÁR

38

OPERETTPÁLYÁZAT

A kecskeméti Katona József Színház pályázatot hirdet kortárs szerzőknek operett írására. A pályázaton rock-operettel is részt lehet venni. A többfordulós pályázat során szakmai zsűri bírálja el a beérkezett alkotásokat. Az első pályázati fordulóban a műszinopszist és zenei tervét várják. A legjobbnak ítélt alkotást a színház bemutatja. Pályázati határidő: 2010. április 15.

A WEINER LEÓ EMLÉKÉV PROGRAMJAI

2010. március 2-án a Liszt Akadémia Szimfonikus Zenekara hangversennyel tiszteleg a 20. század egyik legjelentősebb magyar zeneszerzője, Weiner Leó előtt. A Művészetek Palotája ad otthont a hangversenynek, amelyvel hivatalosan is elindul a Weiner Leó emlékévi programsorozata. A 2010-es év a zeneszerző születésének 125. és halálának 50. évfordulója. Az emlékévi második fontos eseménye a 2010. április 19. és 24. között rendezendő Weiner Kamarazenei Verseny, amelyen vonósnégyes, vonóstrió és hegedű-zongora duó kategóriában indulhatnak a fiatal művészek. Ezt követi 2010. június 4-én a Francia Intézet szervezésében megrendezendő Alma Mater jubileumi hangverseny.

RÖGTÖNZÉS A ZENEI ELŐADÁSBAN ÉS PEDAGÓGIÁBAN – KONFERENCIA

A Kodolányi János Főiskola és a Zenetanárok Társasága konferenciát szervez 2010. május 8-án és 9-én Rögtönzés a zenei előadásban és pedagógiában címmel. A konferencia résztvevői előadásokat hallgathatnak meg többek között a rögtönzés szerepéről, az autentikus magyar népzeneről, a városi népzeneről, az improvizáció és a fantázia megjelenéséről a komponált zenében, valamint a rögtönzés pszichológiai vonatkozásairól, majd improvizációs műhelymunkán és kötetlen beszélgetésen tárgyalhatják meg az elhangzottak gyakorlati vonatkozásait. A részvétel előzetes regisztrációhoz kötött. Jelentkezési határidő: 2010. április 19.

A NEMZETKÖZI CHOPIN ÉV MAGYARORSZÁGON

2010-ben ünneplik világszerte Fryderyk Chopin születésének 200. évfordulóját. Ez alkalomból hirdették meg a Nemzetközi Chopin Évet, amelynek keretében Magyarországon is számos programmal, hangversennyel és kiállítással emlékeznek a világhírű zeneszerzőre. Az emlékévet hivatalosan 2010. február 14-én nyitják meg a Szépművészeti Múzeumban. Az emlékévi keretében látogat Magyarországra a bydgoszczi (Lengyelország) Pomerániai Filharmónia Szim-

fonikus Zenekara. A zenekar 2010. március 1-jén, Chopin születésének 200. évfordulóján tart koncertet a Művészetek Palotájában. A koncert fővédnökei Hiller István oktatási és kulturális miniszter és Bogdan Zdrojewski, a Lengyel Köztársaság nemzeti kulturális örökség minisztere lesznek. A koncertek mellett a Lengyel Intézet is számos programmal készül az emlékévre. A Nemzeti Fryderyk Chopin Intézet A középszeret még érinteni sem óhajtanám... című vándorkiállítása pedig Chopin életét mutatja be az érdeklődőknek.

NEMZETKÖZI ZENEI VERSENY NARVÁBAN

2010. november 20. és 27. között nemzetközi zenei versenyt rendeznek Narvában (Észtország). A rendezvény célja, hogy fejlessze a nemzetközi párbeszédet és felhívja a figyelmet a különleges tehetségű gyermekekre, valamint a különböző országok pedagógiai gyakorlatára és modern technikáira. A versenyen fiatal zenészek mérik össze tudásukat.

HOTEL25 – ALKOTÓHÁZI ÖSZTÖNDÍJ

Hotel25 címmel hirdetnek alkotói ösztöndíjat Berlinbe (Németország) művészeknek és rokonaiknak. A művészek a program alatt rendezők társaságában ismerhetik meg Berlint, és a tartózkodásuk végén előadások, illetve kiállítások keretében mutathatják be munkájukat. Az ösztöndíj időtartama legalább egy, de legfeljebb három hónap. Az alkotói házba képzőművészek, előadóművészek, kutatók, táncművészek, filmesek, írók, médiaművészek, zenészek és fotósok jelentkezését várják. Az ösztöndíjra folyamatosan várják a jelentkezéseket.

MEGNYÍLT A BARTÓK BÉLA MÚZEUM TÖRÖKORSZÁGBAN

Hiller István oktatási és kulturális miniszter és Ertugrul Günay török kulturális és idegenforgalmi miniszter 2010. február 2-án nyitotta meg Osmaniye-ban (Törökország) a Bartók Béla Múzeumot. A múzeum a tekirdagi Rákóczi Múzeum, a kütahyai Kossuth Múzeum és a kocaeli Thököly Emlékház mellett a negyedik magyar emlékhely Törökországban. A kiállítás Bartók Béla emlékét azon a helyen idézi fel, ahol az ő útmutatásával indult meg a török népdalgyűjtés 1936-ban. A zeneszerző és népdalkutató 1936 novemberében 14 török településen összesen 30 előadó dalait

rögzítette, és útjának eredményét a Nyugat folyóiratban publikálta. A kiállításon Bartók népzene gyűjtői munkásságán kívül a látogatók megismerhetik zeneszerzői tevékenységét és életének egyes epizódjait is.

ÁTADTÁK A MAGYAR KULTÚRA KÖVETE CÍMEKET

Hiller István oktatási és kulturális miniszter a Magyar Kultúra Napja alkalmából 2010. január 21-én adta át a Magyar Kultúra Követe címet hat kiemelkedő, a magyar kultúrát gazdagító személyiségnek. A címet 2010-ben Eszenyi Enikő Kossuth-díjas színművész és rendező, Forgács Péter médiaművész és képzőművész, Juliet Kinchin művészettörténész, Kobayashi Ken-Ichiró karmester, Szakcsi Lakatos Béla zongoraművész és zeneszerző, valamint Tarr Béla filmrendező és forgatókönyvíró viselheti. „A Magyar Kultúra Követe cím nem megbízatás, hogy legyenek ügyesebbek, tehetségesebbek, jobbak. Hiszen a világ ismeri tehetségüket, ők pedig kéznýtásra várnak. A tehetség megmarad akkor is, ha a kéznýtás nem érkezik meg. De mi szegényebbek leszünk.” – fogalmazott Hiller István az ünnepségen.

EURÓPAI FELMÉRÉS A MŰVÉSZEK MOBILITÁSÁRÓL

A European Network of Cultural Administration Training Centres (Kulturális Közigazgatási Képzési Központok Európai Hálózata, ENCATC) 2009. december 9-én Brüsszelben mutatta be a művészek mobilitásáról végzett kutatásainak első eredményeit. A Mobility – a key instrument for Life Long Learning and artists' careers and a contribution to creativity and innovation (A mobilitás – az egész életen át tartó tanulás, a művészek pályafutásának és a kreativitásnak és az innovációnak kulcsfontosságú eszköze) című rendezvényen nyolc ország oktatási, kutatói és kulturális szakértői vettek részt. A kutatás legfontosabb következtetései a következők: a határokon átvelő mobilitás hozzájárul a művészek egész életen át tartó tanulásához; megbízható információforrások szükségesek ahhoz, hogy a művészek külföldön hasznosítható tapasztalatokat szerezzenek; valamint az, hogy a mobilitást mindenképpen integrálni kell az oktatási rendszerekbe. A kutatást a kreativitás és innováció európai éve 2009 keretében végezték.

ELHUNYT ÁGAI KAROLA, a Magyar Állami Operaház örökös tagja; a Kossuth-díjas énekművész, életének 83. évében érte a halál. Ágai Karola tanulmányait magánúton Révhegyi Ferencné irányításával végezte, pályafutását 1952-ben a SZOT, majd a Magyar Rádió énekkarában kezdte. 1953–1955-ben a Magyar Rádió énekkarának, 1955-től 1957-ig a Honvéd Művészegyüttesének volt a szólistája. A Magyar Állami Operaházban 1955-ben Mozart A varázsfuvola című operájában az Éj királynője szerepében debütált. 1957-ben lett a Magyar Állami Operaház magánénekes, hamarosan vezető koloratúrszopránja. 1992-ben lett a Magyar Állami Operaház örökös tagja. Ágai Karola a barokk kortól a XX. századig terjedő időszak dalirodalmának remekműveit férjével, Szendrey-Karper László gitárművésszel együtt sikerrel tolmácsolta itthon és a nagyvilágban.

NAGYSZABÁSÚ JUBILEUMI ÜNNEPSÉGSOROZATRA KÉSZÜL A PANNON FILHARMONIKUSOK 2010. január 2-től 2011. december 9-ig. A rendezvénysorozat gondosan megkomponált 200 eseményből áll. A 100 héten át tartó eseménysorozat a zenekar múltját felidéző, jelenét bemutató és jövőjét megmutató programok összességéből áll. A múltat idéző programok feldolgozzák az alapító Lickl György életművét, a szerző Die Haushaltung nach der Mode című operájának ősbemutatójára is sor kerül. Lickl legnevesebb kortársaként Beethoven összes szimfóniája elhangzik a két év alatt, és az elmúlt 200 évben élt pécsi muzsikuskok életéről szóló kiállítás nyílik a hangversenyteremben.

HENZE-OPERÁVAL IS ÜNNEPEL A RUHR-VIDÉK. A német városban az év egyik legfontosabb eseménye a Henze-projekt keretében a zeneszerző új operájának premierje lesz. Idén minden héten lesz Hans Werner Henze-mű a Ruhr-vidéki koncerttermek és operaházak műsorán, szeptember 25-én pedig Gladbeckben bemutatják a komponista Gisela, avagy a szerencse figyelemre- és gondolkodásraméltó útja című operáját. A darabban a zeneszerző elsősorban a fiatal korosztályt célozza meg: a történet diákokról szól, akik Oberhausenből Nápolyba utaznak, és az olasz városban az egyik lány beleszeret egy helyi fiúba. A modern mesében az ősbemutatón a professzionális zenészek mellett amatőrök is közreműködnek majd.

„BALKÁN ÚJRATÖLTVE CÍMMEL IFJÚSÁGI FESZTIVÁLT RENDEZNEK PÉCSETT. 2010. július 24. és augusztus 1. között rendezik meg 14. alkalommal az International Culture Week in Pécs (Pécsi nemzetközi kultúrhét, ICWIP) című ifjúsági fesztivált. A rendezvény 2010-es alcíme Balkans: Re-loaded (Balkán: újratöltve) lesz. A fesztivál különleges apropója, hogy 2010-ben az Európa Kulturális Fővárosa címet Pécs viseli, így kaput nyithat a Balkán multikulturális gazdagsága és öröksége felé. A fesztivál keretében konferenciát is szerveznek a balkáni identitásról, a terület jövőbeni szerepéről és örökségéről.

A BERLINI DEUTSCHE OPER JELENLEGI VEZETŐJÉT, KIRSTEN HARMS IGAZGATÓNÓT 2012-BEN A BÁZELI OPERAIGAZGATÓ DIETMAR SCHWARZ VÁLTJA AZ INTENDÁNSI SZÉKBEN. Schwarz működésének köszönhetően a bázeli operatársulat elnyerte a rangos német szakmai folyóirat, az Opernwelt ítélete szerint „Az év színháza” címet.

ODZAVA SZEIDZSI VILÁGHÍRŰ JAPÁN KARMESTER JÚNIUSIG LEMONDTA ÖSSZES KONCERTJÉT, miután nemrég nyelőcsőrákot mutattak ki nála. A korai stádiumban felismert daganatot a 74 éves karmester karmester nyelőcsövében mutatták ki egy decemberi rutinvizsgálaton. Odzava Szeidzsi 2002 óta a Bécsi Operaház zenei igazgatója. Megbízatása 2010 nyaráig tart, ekkor Franz Welsler-Möst osztrák karmester váltja fel a poszton.

ÖT PRODUKCIÓT MUTATNAK BE A WASHINGTONI NEMZETI OPERAHÁZBAN a 2010–2011-es évadban. A washingtoni operaház még novemberben bejelentette, hogy a gazdasági válság miatt hatról ötre csökkentik a produkciók számát a következő évadban, cserébe viszont az egyes művekből több előadást kínálnak. Puccini Pillangókisasszony, Verdi Az álarcosbál, Richard Strauss Salome, Gluck Iphigénia Taurisban és Donizetti Don Pasquale című operája szerepel a jövő évad tervei között

EGÉSZ ÉVES PROGRAMSOROZATTAL KÉSZÜL A BARTÓK BÉLA ZENEMŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLA ÉS GIMNÁZIUM JOGELŐDJE, A NEMZETI ZENEDE MEGALAPÍTÁSÁNAK 170. ÉVFORDULÓJÁRA. Liszt Ferenc 1840. január 11-én adta első olyan koncertjét, amelynek bevételét a Nemzeti Conservatorium megalapítására ajánlotta fel. Az iskola később felvette a Nemzeti Zenede, majd a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium nevet. A kiemelt rendezvények közül szeptember közepén kerül sor arra az ünnepi gálahangversenyre, ahol világhírű egykori növendékek lépnek fel. November végén másodsor kerül sor a Művészetek Palotájában rendezett Konzisszimóra, ahol a Konzi minden együttese (szimfonikus-, fúvós-, kamarazenekar, kórus, jazz-tanszak) színpadra lép. A koncertek támogatására alapítványt hoztak létre, amelynek adatai a részletes programlistával együtt letölthetők a www.konzi.hu weboldalon.

NYÁRI EGYETEMET SZERVEZ végzett hallgatóknak és kutatóknak a budapesti Közép-Európai Egyetem „Culture as Resource: Cultural Practices and Policies After '89 (A kultúra, mint forrás: kulturális gyakorlatok és kultúrpolitika '89 után)” címmel 2010. július 19. és 30. között. A kurzus nyelve az angol. A nyári egyetemre olyan végzett egyetemi hallgatók, doktoranduszok vagy kutatók jelentkezését várják, akik művelődéssel, politikaelmélettel, globalizációval vagy kultúrpolitikával foglalkoznak.

CIVIL SZERVEZETEK TÁMOGATÁSÁRA HOZTA LÉTRE A VILÁGFEJLESZTÉSI ALAPÍTVÁNY A KERESVE.HU PORTÁLT, amelyen keresztül a látogató magánszemélyek szavazata alapján kapnak anyagi támogatást a regisztrált szervezetek. A portál egy nonprofit linkgyűjtemény, amely egyben adományozó felületként is működik. A honlapon működő Google keresőfelület használatával a magánszemélyek automatikusan támogatnak egy-egy részt vevő szervezetet, de ki is választhatnak egy alapértelmezett támogatottat. Az alapítvány a kattintások alapján osztja szét napi bevételét a civil szervezetek között. Az adománygyűjtés feltétele, hogy a civil szervezet regisztrálja magát az oldalon.

MICHAEL HANEKE FILMRENDEZŐVEL DOLGOZNA EGYÜTT CLAUDIO ABBADO KARMESTER, a milánói Scalában készülő Lulu bemutatója kapcsán. Haneke nemcsak a mozgókép területén járatos, 2006-ban operát is rendezett. Alban Berg osztrák zeneszerző Lulu című operáját fogja vezényelni Claudio Abbado, aki több mint húsz év után tér vissza a Scalába. A hetvenhét éves olasz dirigens 1986-ben távozott az operaház fő-zeneigazgatói székéből az együttes elégedetlensége miatt. Júniusban azonban már Mahler VIII. szimfóniáját vezényli majd, áprilisban pedig a Lulut viszi színre, remélhetőleg A fehér szalag című film rendezőjének segítségével, aki 2006-ban Párizsban Mozart Don Giovannijával kóstolt bele az operajátszás mikéntjeibe

A BBC ÁLTAL KÖZZÉTETT LISTA SZERINT AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN A LEGGYAKRABBAN JÁTSZOTT KLASSZIKUS ZENEI RÉSZLET A CARMINA BURANA „O FORTUNA” kezdetű tétele. Az elmúlt 75 év leggyakrabban sugárzott klasszikus zenéinek listáján az Orff-tétel mellett Vaughan Williams Fantázia egy Tallis-témára című darabja és Rimszkij-Korszakov Seherezádjának egy részlete vezet az Egyesült Királyságban. A top10-be két Csajkovszkij-, és egy-egy Schubert-, Schumann-, Delibes-, Rachmanyinov- és Holst-felvétel került be. A rádióban, televízióban, interneten és nyilvános helyeken sugárzott felvételek összesítésében azonban olyan művek végeztek az első helyeken, amelyek show-k, sportesemények, sorozatok és hasonló népszerű műsorok aláfestő zenéjeként érték el a kimagasló lejátszási mutatókat.

ERKEL ELŐTT TISZTELEG AZ ÚJ ÉVADBAN A KOLOZSVÁRI MAGYAR OPERA. Mintegy harminc mű szerepel a Kolozsvári Állami Magyar Opera műsortervében az új évadban, ebből öt premier. A nemzeti opera megteremtője születésének 200. évfordulója alkalmából Erkel Ferenc négy művét is műsorra tűzték. A Bánk bán és a Hunyadi László mellett új rendezésben mutatják be márciusban a Brankovics György, illetve májusban a Sarolta című operát Selmeczi György és Demény Attila irányításával.

ÖT ÉV UTÁN A KÖVETKEZŐ SZEZONBAN ÁRAT EMEL A VILÁGHÍRŰ NEW YORK-I METROPOLITAN OPERA, amely szűkösebb anyagi helyzete miatt Franco Zeffirelli újabb produkcióját minimalista stílusúra csökkentti. A Met ebben az évadban 290 millió dolláros (57,6 milliárd forint) költségvetés mellett 4 millió dolláros (794,3 millió forint) deficittel számol, míg tavaly csak 1 millió dolláros (198,6 millió forint) deficitje volt. Az operaház a bérletek árát hat, a jegyekét pedig 11 százalékkal emeli. A jegyárak így az idei szezonban érvényes 20-375 dollárról (mintegy 4000-74400 forintról) 25-420 dollárra (csaknem 5000-83400 forintra) emelkednek.

ÚJABB LEHETŐSÉG BERLINBEN. Németország vezető szimfonikus zenekaraihoz csatlakozva 2010-től a Konzerthausorchester Berlin is megnyitja zenekari utánpótlás-nevelő akadémiáját. A zenekari akadémiát december 15-i társulati ülésén alapította a korábban Berliner Simfonie-Orchester néven ismert együttes. A kiválasztott pályakezdő muzikusok egy éves ösztöndíjat kapnak, s egy-egy zenekari tag mentorként vezeti hangszeres fejlődésüket.

CHOPIN-PADOK A ZENESZERZŐ BICENTENÁRIUMÁNAK TISZTELETÉRE. Chopin-dallamokat játszó tizenöt padot helyeztek el közterületeken Varsóban a zeneszerző születésének 200. évfordulója tiszteletére. Minden padon van egy gomb, amelyet megnyomva Chopin zenéje hangzik fel. A padokat Varsó azon pontjain helyezték el, amelyek valamilyen módon kötődnek a zeneszerzőhöz. A padokhoz térképet is mellékeltek, amelyen feltüntették az összes Chopin-padot.

HUBAY-ÖSSZES. 1997-ben vállalkozott arra Szecsődi Ferenc hegedűművész, hogy lemeze rögzíti Hubay Jenő legendás zeneszerző és pedagógus összes műveit. A világon egyedülálló vállalkozásként és teljesítményként a Hungaroton Classic gondozásában elkészült Hubay Jenő összes hegedű-zongora művének tizenhárom CD-ből álló sorozata. A lemezekon Kassai István zongoraművész működik közre.

EÖTVÖS-ÖSBEMUTATÓ MAGYAR MŰVÉSZEKKEL MÜNCHENBEN. Nagy sikerrel mutatták be a Bajor Állami Operaházban Eötvös Péter legújabb operáját, Az ördög tragédiáját, amelyet Kovalik Balázs rendezésében és Kovács Annamáriával az egyik szerepben láthatott a német közönség. Eötvös Péter zenéjében bevallottan erős a komikus-ironikus elem. A zeneszerző, ahogy a Három nővérnél vagy a Szerlemről és más démonokról című operánál, most is két zenekart használ, a kisebbik az árokban játszik, a nagyobbik pedig a színpad hátterében. A jelmezek fémes csillogású "techno" stílusban készültek, a történelmi korok változását jelzesszerűen ábrázolva. Ádámot a finn tenor Topi Lehtipuu énekelte, Lucifer Georg Nigl volt, Éva Cora Burggraaf, Lucy pedig Ursula Hesse von den Steinen. Kovács Annamária egy fontos mellékszerepben lépett színpadra.

LORIN MAAZEL SZERETNÉ CHRISTIAN THIELEMANN VEZETŐ KARMESTER UTÓDJÁNAK a Müncheneri Filharmonikus Zenekar. A Párizsban született amerikai Maazel 2009-ig a New York-i Filharmonikusok vezetője volt. 1993 és 2002 között a Bayerischer Rundfunk szimfonikus zenekarának vezető karmestere volt Münchenben. A jelenlegi első karmester, Christian Thielemann 2012-től a Szász Állami Zenekar vezetését veszi át. A müncheni zenekar aggódik, hogy Thielemann távozásával elveszíti közönsége egy részét. Ezt az előreláthatóan elinduló folyamatot Lorin Maazel alkalmazásával szeretnék megállítani.

ÁTADTÁK AZ AMERIKAI HANGLEMEZ-AKADÉMIA (RECORDING ACADEMY) ÉVES DÍJAIT LOS ANGELESBEN. Az év legjobb klasszikus zenei albuma a Michael Tilson Thomas dirigálta Mahler-lemez lett. Mahler VIII. szimfóniáját és az Adagio zenekarra című művét, a San Franciscó-i Szimfonikusok és a San Franciscó-i Ének- és Gyerekkar előadásában tartalmazó lemez a legjobb hangmérnöknek járó díjat is elnyerte - így Peter Laenger részesült az elismerésben -, továbbá a zsűri szerint a legjobb énekkari teljesítmény is ezen a felvételen hangzik el. A legjobb zenekari előadás díját James Levine és a Bostoni Szimfonikus Zenekar, valamint Daniel Harding és a Londoni Szimfonikusok kapták. A legjobb zenekar élén játszó hangszeres szólista Vladimir Ashkenazy, a legjobb szólista Sharon Isbin lett.

Hogyan tovább?

Szakmai és politikai körökben időről-időre beszédtéma: sok-e a zenekar Magyarországon, megfelel-e színvonaluk az európai elvárásoknak, hatékonyan és magas színvonalúan tudnak-e működni a megcsontosodott struktúrában, egyáltalán kialakítható-e versenyhelyzet a tradicionális formában működő zenekarokban. Az állami támogatási rendszer átalakításával joggal merül fel a kérdés, lehet-e és kell-e párbeszédet folytatni a „hányan és hogyan tovább”-ról.

Az elmúlt évadban két hazai zenekar éléről is távozott a karmester. A nyilatkozatokból arra lehet következtetni, hogy az igazgatói és karmesteri hatáskörök különböző értelmezése konfliktusok forrása lehet, ha az egymást kiegészítő vezetői feladatok megoldásai helyett a különböző beállítottságú egyéniségek presztízsharcjai kerülnek előtérbe. A hatáskörök átfedései, az elérendő célok érdekében nem megfelelően tisztázott jog-, és felelősségi körök komoly vitákat eredményezhetnek, különösen az évadtervek és a művészeti koncepciók gazdasági vonatkozásaiban, de akár a zenekarban foglalkoztatottak személyi kérdéseiben is.

Más oldalról megközelítve, több hazai zenekar is alkalmaz a karmester mellett egy, a koncepciózus műhelymunkára koncentráló művészeti vezetőt. Különösen ott, ahol a karmesternek – számos egyéb elkötelezettsége mellett – kevesebb ideje és energiája jut a zenekar napi szinten történő felügyeletére, fejlesztésére. Ugyanakkor, a zenekarok – ezen belül a zenekari művészek – színvonalának ellenőrzése, esetleg fejlesztése az eddigi (csak Magyarországon bevezetett!) ún. belső próbajátékok alkalmazásával egyre nehezebbnek tűnik, különösen az Előadó-művészeti Törvény kapcsán megfogalmazott, és várhatóan a közeljövőben megjelenő, a próbajáték fogalmát tisztázó miniszteri rendelet tükrében, amely próbajátékot csak munkaviszony létesítésének céljából engedélyezne. Úgyszintén megoldhatatlan problémaként jelentkezik a közalkalmazotti jogviszonyok és bértáblák szorításában, valamint az állandó forráshiánnyal küszködve, a minőségi bérpótlék ösztönző szerepének általános alkalmazása.

Márpedig, ha elfogadjuk az igazán magas színvonalú szimfonikus zenekarok létrejötté egyik feltételének a felszabadult alkotói légkör mellett az összeszokottságot és az ezen keresztül megvalósuló egyéni hangzást, akkor nem tekinthető hosszú távon célravezetőnek az alkalmankénti kisegítővel dolgozó zenekarvezetők időnként a pszichikai terrortól sem mentes módszere, vagy a zenekari művészek egzisztenciális bizonytalanságban tartó rövid távú szerződések gyakorlata, ami egyébként – bizonyos idő elteltével – a jogszerűség szempontjából is aggályos.

Sorozatunk ezért a magyar zenekarok legaktuálisabb és végeredményben egymással összefüggő kérdéseire keresi a választ az európai és magyar zenei élet prominens művészeinek, illetve zenekarvezetőinek megszólaltatásával, véleményeik ütköztetésével:

- Mit nevezhetünk felelős zenekarvezetésnek, koncepciózus zenekarépítésnek?
- Hol húzható meg a határ az igazgatók és karmesterek jog-, illetve felelősségi körei között?
- A mai, sokat utazó, sokfelé elkötelezett karmesterek képesek-e felelős művészeti vezetőként zenekarépítéssel foglalkozni?
- Elérhető-e megfelelő művészi színvonal közalkalmazotti munkaviszonyban, örökös zenekari állások mellett és a Kjt. bértábla szerint, vagy szükséges a rendszeres, a zenekaron belül nyújtott teljesítmény alapján történő minősítés, differenciált teljesítménybér, sőt, nem megfelelő teljesítmény esetén akár a munkaviszony-megszüntetés eszközének használata is?

Minősítés bérpótlékkal?

Interjú Kovács Gézával, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával

I Mostanában egyre több szó esik itthon is, és a nemzetközi zenei életben is a szimfonikus zenekarok menedzsmentjének, szervezeti struktúrájának átalakításáról, részben az eredményesebb működés, részben a gazdaságosság érdekében. Ráadásul a sokat utazó karmesterek is egyre kevesebb időt töltenek állandó zenekaruknál, amely a művészeti és adminisztratív irányítás összehangolásának új kérdéseit veti fel. Az Ön vé-

leménye szerint hogyan bat a magyarországi zenekarok életére ez a jelenség, és mi tűnik a legszerencsésebb megoldásnak, hiszen a közelmúltban, két esetben is kenyértörésre került sor a művészeti vezető, illetve a menedzsment között?

– A magyarországi előadó-művészeti intézmények között is jelentős különbségek vannak, akár műfaji elhatárolással is, hiszen a színházak élén rendszerint valamilyen színházi szakember áll, rendező, színész vagy

színész-rendező, és nagyon ritka az olyan eset, amikor kimondottan menedzsment-beli jártassággal rendelkező személyt neveznek ki vezetőnek. A hivatásos táncegyütteseknél is részben hasonló a helyzet, de ott már változatosabb a kép, mert a táncegyüttesek egy része valamilyen más nagyobb intézménybe tagolódik be, mint például az Operaház, az Operettszínház vagy a Honvéd Táncegyüttes. És megint más a helyzet a zenekaroknál, ugyanis a kompe-

tenciák attól függően határolódnak el, hogy milyen működési rendben él az adott zenekar vagyis, hogy költségvetési szerv, alapítvány vagy gazdasági társaság formájában működik-e. De még itt is vannak furcsaságok, hiszen mondjuk az Operaház vagy az Operettszínház zenekara is zenekar, mégsem tekinthető önállóan abban a tekintetben, ahogy egy önállóan gazdálkodó szimfonikus zenekar. De a legkényesebb eleme ennek a kérdéskörnek, az a személyek együttműködési képessége. Ugyanis, a magyar jogrend, ha önálló szimfonikus zenekarról beszélünk, akkor fölkínálja azokat a formákat, amelyekből szinte mindegyik létezik is Magyarországon, hiszen a zenekarok fele költségvetési szerv, másik fele vagy alapítvány, vagy non-profit gazdasági társasági formában működik és a jogszabályok világosan és egyértelműen rendelkeznek, hogy ezekért a szervezetekért egyszemélyi felelős vezetőket neveznek ki, és ők az igazgatók.

I Van-e arra példa, hogy egy személy látja el mindkét feladatot?

– Nagyon ritkán fordul elő – a magyar zenekarok esetében e pillanatban emlékezetem és tudásom szerint jelenleg csak egyetlen egy van –, ahol a művészeti vezetői és adminisztratív vezetői feladatok egyazon személy kezében futnak össze, korábban volt ilyen, de úgy tűnik, hogy nem tartozott a legszerencsésebb megoldások közé. Egyrészt azért, mert nagyon súlyos feladatokat ró egyetlen személyre a kétfajta feladat ellátása, tehát egyik vagy másik előbb utóbb megsínyli ezt a kettős terhet. Arról nem is beszélve, hogy másfajta jellegű munkáról van szó, hiszen a két vezető közül a nem művészeti vezető munkáltatói jogokat lát el, gazdaságilag felelős a társaságért, és egészen másfajta előképzettségre, illetve kommunikációs és egyéb képességekre, vezetői képességekre van szüksége, mint egy művészeti vezetőnek.

I Hogyan lehet elbatárolni az egyes kompetenciákat?

– Azért kényes a két munkakör pontos elhatárolása, merthogy ezek nagyon-nagyon összefolynak. A gazdasági, személyi és munkáltatói ügyekért felelős igazgató szerepénél, és a realitásokhoz való kénytelen odaláncoltságánál fogva gyakran fekszik keresztbe a művészeti vezető elképzeléseinek, ami konfliktusokhoz vezet, illetve arra is szokott példa lenni, hogy ha az adminisztratív vezető valamilyen okból vindikálja magának a jogot a művészeti kérdésekbe

való beleszólásra, vagy képzettsége, vagy műveltsége, vagy rutinja alapján, akkor a művészeti vezető háborodik föl és kéri ki magának a vadászterületére való illetéktelen behatolást. Azért fontos hangsúlyozni, hogy ez a magyar helyzet, mert természetesen vannak országok, és hosszan sorolhatnám Németországtól Nagy-Britannián át az Egyesült Államokig azokat a zenekarokat, ahol a művészeti vezető igazából az évad tervezésénél javaslatokat tesz, egyrészt műsorokra, másrészt meghívandó művészekre, és javaslatot tesz a saját maga által vezénylendő művek kiválasztására is és ezzel nagyjából ki is merül az ő illetékességi köre és feladatköre is. Lehet ezt irigyelni, mert azt mondhatja erre az adminisztratív vezető itthon a Kárpátok között, hogy nem kell mindennap veszekednie a művészeti vezetővel és kompetencia-zavarok nem állnak fenn, viszont kesereghetnek is, mert ilyen módon a management magára marad rengeteg művészeti kérdésben; a próbajátékoktól a művészi jellegű fegyelmi, jutalmazási kérdéseken át, gyakran a vendégművészek kiválasztásának, és magának az évadnak az összeállításában is.

I A hazai gyakorlatra mi a leginkább jellemző?

– Nálunk annak alakult ki hagyománya, – 3–4 kivételtől eltekintve –, hogy a művészeti vezető keze alá igyekszik dolgozni az adminisztratív vezető, és egyben játszik azazal a kockázattal, hogy miután a művészeti vezető felelősséget nem vállal, ritkán ír alá papírt, személyes megbeszélések alapján jár el, miközben a munkáltatói jogkör gyakorlója az adminisztratív vezető, aki kockáztatja ezáltal bizonyos esetekben – bár ilyenre még nem volt példa –, a saját büntetőjogi felelősségre vonhatóságát is. Azért felemás a helyzet, mert vannak együttesek, amelyek egyértelműen egy-egy jelentős és jelentős szervezőképességű muzsikuskörül jöttek létre. Ilyen volt annak idején a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar, ilyen volt bizonyos fókig a Miskolci Szimfonikus Zenekar és ilyen volt később Budapesten a Fesztiválzenekar, az Óbudai Danubia Zenekar és ilyen a Budafoki Dohnányi, illetve az olyan intézmények, amelyeken belül a zenekarok létrejöttek, mint például a Rádiózenekar Dohnányi Ernő, később Somogyi László vezetésével, vagy az operaházi, illetve akkor még a Nemzeti Színházi zenekari munka mellett bécsi mintára a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara, Erkel Ferenc támogatásával és irányításával. Általában az angolszász típusú zenekaroknál for-

FOTO: FELVEGI ANDREA

dul elő az a gyakorlat, hogy a zenekar töretlenül halad előre a maga útján, és alkalmanként társul hozzá egy-egy nagy nevű vezető karmester.

I Magyarországon melyik vezető az, amelyik nagyobb befolyással rendelkezik?

– Magyarországon a zenekarok felénél a művészeti vezető súlya az, amelyik meghatározza az együttest, és nem egy esetben láthattuk az elmúlt években, hogy ez kenyértöréshez is vezethet. Amikor a művészeti vezető szárnyalni akar, és valóban fel is emeli a zenekart, akkor az adminisztratív vezető olyan ballasztnak tűnhet, amely bélyőt köt erre a szárnyalásra. De ennek a fordítottjára is volt már példa, vagyis hogy adminisztratív igazgatók magukhoz vontak művészeti vezetői jogköröket. Az én személyes véleményem az, hogy a helyzetet mindenképpen tisztázni kell, és a jogszabályok ezt meg is teszik. A magyar jogrendből következik ugyanis, hogy minden egyes munkahelyi egységnek, illetve munkahelynek kell egyszemélyi felelős vezetőjének lenni, és a művészeti vezető adja meg az imázsát az adott művészeti intézménynek.

I Milyen képzettségre van szüksége Ön szerint egy jó adminisztratív vezetőnek?

– A képzettséget tekintve, természetesen nem túlmisztifikálva a menedzseri, illetve az igazgatói munkát, de hát ez a maga komplexitásában viszonylag jelentős felkészültséget igényel. Láttuk igazgató kollégáknál, hogy mindazok, akik felkészületlenül vág-
tak bele a munkába, előbb vagy utóbb bele-

futottak nagyon kellemetlen munkaügyi perekbe, vagy vizsgálatokba, és nagyon sokan rövid ideig tudtak megmaradni a pályán. Ami a művészeti vezetést illeti, ott nagyon nehéz azokat a vezetői tulajdonságokat számon kérni, de még csak meghatározni is, amelyek alapján ki lehetne választani az alkalmas művészeti vezetőt. Gondoljunk csak bele, hogy hány olyan karmesteróriás volt, akik megbuktak volna olyan elemi vizsgákon, amelyekre manapság sor kerül egy-egy művészeti vezető pályázatátása során. Hosszan sorolhatnám azokat a nagy karmester-egyéniségeket, akik nem voltak besorolhatók semmiféle kategóriába. Mellettük mindig olyan – nevezzük intendánsnak, igazgatónak – adminisztratív vezetők dolgoztak, akik azon igyekeztek, hogy megteremtsék annak feltételeit, hogy ezek a rendkívüli egyéniségek teljes mértékben kifussák magukat. A Filharmóniánál nagyon sokáig Ferencsik János partnere egy olyan – egyébként nagyszerű ember – volt, aki pártfeladatként kapta a Filharmónia igazgatását, mégis világnézettől függetlenül a mai napig szeretettel és tisztelettel beszélnek róla, mivel tisztában volt Ferencsik János képességeivel. Természetesen fel sem merült az, hogy művészi kérdésekbe beleszóljon, de Ferencsik Jánosban sem merült fel, hogy teljesíthetetlen kérésekkel álljon elő, amelyek meghaladták volna az akkori Filharmónia, az Állami Hangversenyzenekar lehetőségeit. Összefoglalva tehát úgy gondolom, hogy bizonyos megközelítésben rendkívül világos és egyszerű a helyzet: a magyar hivatásos szimfonikus zenekarok élén – eltekintve azoktól az esetektől, ahol egy nagyobb intézménybe ágyazottan működnek – egyszemélyi felelős vezetők vannak, akik a munkáltatói jogokat gyakorolják, és minden tekintetben, még a művészetit is beleértve, felelősek azért a szervezetért, amelynek vezetésével megbízták. De ezen felül természetesen egy papíron nehezen összefoglalható, bonyolult, emberi, művészi kapcsolatrendszer az, amely jó együttműködés esetén sikerre, rossz személyi összetétel esetén pedig csődbe viheti az együtttest. Erre egy régi kínai közmondást lehetne idézni, mely szerint a rossz házasságoknak száz magyarázatuk van, a jóknak csak egy. A kölcsönös tisztelet és bizalom a művészeti vezető és az adminisztratív vezető között garantálja a sikert. Ha határvillongások vannak, nem tisztázottak a munkakörök, akkor az együttműködés előbb utóbb kudarcba fullad, és furcsa módon nincsenek az ilyen konfliktusoknak igazi győztesei.

■ Az Ön véleménye szerint a kialakult magyarországi gyakorlat még jó ideig működőképes marad, vagy Magyarországot sem kerüli el a Nyugat-Európában jelentkező átszervezési, illetve változtatási hullám?

– Véleményem szerint a magyar jogrend e tekintetben még jó ideig nem fog változni. Ha jelentősebb változtatási szándék lett volna – elsősorban a napi tapasztalatok alapján – a zenekari munkát érintő jogrend megváltoztatására, akkor itt lett volna a ragyogó alkalom, az előadó-művészeti törvény megalkotásakor, de erre nem mutatkozott különösebb igény. Az más kérdés, hogy vannak személyi konfliktusok. De ezeket a konfliktusokat a jogszabályok nem képesek mindig megoldani. A Nyugat-Európában többé-kevésbé megszokott rendszert különféle okok miatt Magyarországon nehéz lenne minden körülmények között meghonosítani.

■ Többször említette az angolszász gyakorlatot, ahol sok esetben nem egy vagy két vezető, hanem egész testület – úgynevezett board – irányítja a zenekarokat. Erről a gyakorlatról Önnek mi a véleménye?

– Ha mindenáron belemegyünk a brit példába, akkor tudnivaló, hogy ott alapvetően kétfajta zenekar működik. Az egyik éppen olyan, mint a mi zenekaraink egy jelentős része, vagyis önkormányzat működteti közpénzből. A másik típus – köztük a négy nagy londoni zenekar – kft. formában működő együttesek, ahol a kft. tulajdonosainak nagy része, azok maguk a zenekari tagok. Ők a közpénzre pályáznak és szerencsétől függően többet vagy kevesebbet kapnak. De ők nem kötelesek ezért cserébe a vezetőségükbe bevenni bárkit is a kormányzatból vagy az önkormányzatból. Az ő boardjaik gyakorlatilag a tulajdonosi testület maga. Ha boardokról beszélünk, akkor már inkább át kellene mennünk az Atlanti óceánra, mert az Egyesült Államok quaker hagyományaiból eredően ott nem központi közpénz-támogatásból működnek a zenekarok, hanem az adott közösségek, mondjuk egy város közössége az, amely létrehoz és működtet egy zenekart. Itt viszont valóban boardok vannak és ezekbe a boardokba természetes, hogy beveszik a legnagyobb szponzorokat és ezek a boardok döntenek a művészeti vezető, a menedzser kinevezéséről, sok esetben a művészeti tervekről is. Tehát a külföldi példák rendkívül változatosak és színesek. Ahogy mi működünk az részben – de inkább talán a veze-

téseméleti részét tekintve –, a német modellhez hasonlít, de a finanszírozási struktúra már teljesen más, hiszen Németországban a központi költségvetési támogatás a tartományokon keresztül érkezik, és ott intendánsi, illetve főzeneigazgatói rendszer működik. Nálunk intendáns gyakorlatilag nincs, nem is ismeri a magyar jogrend. Elsősorban a volt szocialista országok zenekari működnek még nagyjából a mieinkhez hasonló módon, leszámítva azokat az alapítványi és egyéb formákat, amelyek az elmúlt években alakultak ki. Külön kérdés a nem önálló intézményű zenekarokról beszélni, mint amilyenek az opera- és rádiózenekarok, hiszen ott a döntéshozatal több egymással nem szinkronban lévő szinten zajlik, magyarul az opera, illetve rádiózenekar igazgatója általában nem gyakorolja a munkáltatói jogoknak, kivéve azt az esetet, amikor ezeket delegálják, de ez általában csak kivételes esetben fordul elő. Ugyanez vonatkozik a költségvetési és egyéb felelőségekre, míg egy önálló zenekarnál az adminisztratív vezető az, aki egy személyben felelős valamennyi kompetenciáért. Visszatérve az alapkérdésre nagyon kényes, nagyon érzékeny kapcsolatrendszer a két vezető kapcsolatrendszere. Igazi titka nincs is talán, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a meglehetősen világos jogszabályi környezetet és nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy egy sok tekintetben megfoghatatlan tevékenységet űzünk.

■ Évek óta elég sok vita van a muzsikusok státuszát illetően is, nevezetesen arról, hogy jó-e a nagyobb biztonságot jelentő közalkalmazotti jogviszony, vagy jobb lenne egy meghatározott ideig tartó jogviszony, ami nagyobb versenyhelyzetet teremt és jobb teljesítményre ösztönzi a muzsikusokat?

– A közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényt nyilvánvalóan nem muzsikusokra szabták. Lehet, hogy erre a kérdésre nem is nekem kellene válaszolni, mert az elmúlt húsz év során nem volt kormányzat, amely ne helyezte volna kilátásba a rendkívül jelentős közalkalmazotti létszám csökkentését. Erre már korábban is voltak kísérletek. Maguk a Nemzeti Filharmonikusok is 2002 óta nem közalkalmazotti jogviszonyban látják el feladatukat, ugyanakkor teljes munkajogi biztonságban. Tehát a kérdésre a válaszom, hogy valóban nem tartom a művészi teljesítmény sine qua non-jának, hogy valaki közalkalmazotti jogviszonyban muzsikáljon. Ráadásul a Munka Törvénykönyve és a közalkalmazottak jogállásáról

szóló törvény között egyre kisebb a különbség, már ami a munkavállalók jogbiztonságát illeti, arról nem is beszélve, hogy az ún. előadó-művészeti törvény létrehozása óta egy kicsit másképp lehet és kell arról beszélni, ami korábban megoldatlan volt. Most éppen egy olyan elnökségi ülés után beszélgetünk, amikor a magyarországi hivatásos szimfonikus zenekarok tagjainak minősítéséről, illetve az előadó-művészeti törvényhez kapcsolódóan a minősítési rendszer bevezetésének lehetőségéről tárgyaltunk. Természetesen úgy, hogy a szakszervezettel erről tárgyalásokat kezdeményeztünk, és hamarosan folytatjuk is. Azt a célt ugyanis mégsem tűzheti ki a magyar művészeti élet egyik nemzetközileg is legmegbecsültebb ágazata, hogy legfőbb célja az, hogy minden muzsikusz nyugdíjas korig a helyén maradjon. Ezt még a szakszervezet sem tűzi ki nyilvánvalóan ilyen formán, mert mindannyiunk közös érdeke, hogy a leginkább exportképes és Magyarország fizikai és szellemi teljesítményei között is a magyar zene és ezen belül is a szimfonikus zene tartozik az egyik legmagasabbra értékelt művészeti ág közé. Ezek azok a szellemi teljesítmények, amelyek révén bennünket még az európai népek között is a gazdag kultúrájú népek közé sorolnak. Éppen ezért nem a munkahely biztonságos megőrzése lehet pusztán a cél, hanem a folyamatosan magas művészi színvonalat kell garantálni, mert csak ebben az esetben tudjuk ezt a kialakult képet megtartva, a későbbi jogainkat megfogalmazni: hogy valóban több közpénzre van szükségünk, mert mi képviseljük az ország jobbik arcának az egyik legszebb vonását. A művészi színvonal esése tehát sem közép- sem hosszútávon nem szolgálja a magyar zenekarok érdekeit, ugyanakkor roppant kínos lenne egy olyan munkatábor létesíteni, ahol teljes bizonytalanságban él mindenki, és ki van a munkáltató, illetve a művészeti vezető kénye-kedvének szolgáltatva. A jó megoldás természetesen a kettő között van, és azt kell, hogy mondjam, hogy erre vannak nagyon jó példák. Elnézést kell kérnem, hogy megint a magunk példájával hozakodom elő, de a Nemzeti Filharmonikusoknál mindenki kivétel nélkül, jogszerűen, munkaszerződéssel végzi a dolgát. Természetesen a zenekari és az énekari tagok is. Vannak közöttük határozott, illetve határozatlan idejű jogviszonnal foglalkoztatottak is. A határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak, ha egyszer majd elérik az ötödik évet, akkor

nagy valószínűséggel határozatlan idejű szerződést kapnak, de aki erre nem bizonyult érdemesnek, vagy valamilyen egyéb kényszerítő ok merül fel, az nem kap. Ugyanakkor működik mindkét együttesünkönél egy olyan minősítési rendszer, ami a kollektív szerződés részeként lehetővé teszi, hogy a munkavállalótól egy rendkívül szigorú, átlátható és szakszerű procedúra után megválhassunk, ha ő alkalmatlan a zenekari vagy énekari munkára. És úgy gondolom, hogy ez mindenkinek elemi érdeke. Nagyon furcsa a mi szakmánk – és ez nemcsak Magyarországra vonatkozik –, ahol az igazgató kollégák között nagyjából közmegegyezés van, hogy a zenekarok általában 5–10%-ban visznek ballasztokat. Igazából nagyon kevés helyen tudták megoldani, hogy hogyan lehet megválni attól a fűvöstől, aki a kor előrehaladtával már nem tud olyan színvonalon muzsikálni, ahogy akkor tudott, amikor felvették, amikor virágkorát élte. Van, ahol 55 évesen az első fűvósnek kötelezően le kell ülni a második posztjára, van ahol egyezkednek. Nincs igazán jó megoldás, de azt kell mondjam, hogy a mi megoldásunk még mindig emberséges, mert az első perctől kezdve világos minden muzsikusz számára, hogy ez a lehetőség fennáll. Ugyanakkor mellé teszünk olyan pótlékrendszert, amely ösztönzi a muzikusokat a jobb munkavégzésre, az otthoni gyakorlásra, a felkészültségre. Az azért tanulságos, hogy ha maguk az egyes muzikusok valamilyen kisebb formációt állítanak össze – egy kamariformációt, vagy egy kisebb zenekart egy lemezfelvételre vagy egy külföldi projektre, szakszóval „hahnira” –, akkor tévedhetetlenül mindig a jobb muzikusok közül választanak. Én nagyon-nagyon boldog lennék, ha sikerülne tökéletesíteni egy olyan minősítési rendszert az előadó-művészeti törvény keretében, amely pozitív megközelítéssel minden zenekar számára világossá tenné, hogy bárhol is működnek, egyetlen céljuk lehet: a legmagasabb művészi színvonal.

■ *A minősítési rendszert milyen alapon határozzák meg, és a zenekari, illetve énekari tagoknak is van-e beleszólásuk, illetve szavazati joguk?*

– Természetesen. Mindkét együttesnél választott testületek és a művészeti vezető együttesen végzik el a minősítést és tesznek javaslatot a munkáltatói jogkör gyakorlójának, aki a művészeti vezető ellenjegyzése mellett vezeti be a minősítési fokozatot a személyi lapokra.

■ *Tudomásom szerint készülöben van egy, az egész szakmára kiterjedő, általános minősítési szabályzat. Amennyiben ezt elfogadják, akkor mit terveznek? Elfogadják ezt az új szabályzatot, vagy megmaradnak a régebbi mellett, ami már egyszer Önöknél bevált? És mi a helyzet azoknál a zenekaroknál, ahol kisebb a zenekaron kívüli önálló művészi aktivitás, vagyis a zenekari tagoknak sokkal kevesebb lehetőségük van önálló formációkban – vagy akár szólólistaként is – fellépni?*

– Én azt hiszem, hogy nincsen Magyarországon olyan zenekar, ahol a zenekari tagok ne lennének pontosan tisztában egymás képességeivel, illetve egymás teljesítményével, hiszen a kettő nem mindig fedi egymást. Csakhogy ezt nagyon nehéz jogszabályba átültetni, ezért valamilyen egzaktsággal a jogszabályokkal harmonizáló rendszert kell nyilvánvalóan felállítani. Én e pillanatban azért nem is tudok és nem is szeretnék erről többet mondani, mert nagyon friss még az az információ, hogy a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöksége egyáltalán megtárgyalta azt, hogy mi módon lehetne ezt a minősítési rendszert az előadó-művészeti törvénybe beépíteni, és természetesen a közgyűlés elé fogjuk tárnai a javaslatokat, abban a reményben, hogy minden magyar zenekar partner lesz majd ebben a kérdésben, főleg ha emellé még anyagiakat is lehetne majd rendelni.

Kaisinger Rita

Helyreigazítás

Előző lapszámunkban a „Minden zenekarnak meg kell találnia a saját feladatát” című cikkbe sajnálatos módon nem kerültek bele az interjúalany, Lendvai György utólagos javításai, amiért a nyomda és a szerkesztőség elnézést kér.

A javított változat a

<http://www.aho.hu/datadir/content/file/LGY%20%C3%A1ltal%20jav%C3%ADtott%20cikk%202010-01.pdf> oldalon olvasható.

Változhat az Előadó-művészeti Törvény

Rövidesen elérkezik a 2010-es regisztrációs adatok beküldésének végső határideje és elkezdődik az adatok feldolgozása, a zenekarok „teljesítményének” mérlegre helyezése. Több mint egy éve fogadta el a Parlament az Előadó-művészet támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól rendelkező törvényt, amely mérföldkőnek tekinthető a magyar jogalkotásban. Az addig példa nélkül állóan széleskörű, több mint egy éves szakmai egyeztetésen felül végre nevesítette a törvény az előadó-művészetet és kimondta, hogy ennek támogatása az állam feladata. A törvényre felfigyelt egész Európa, és számos elismerés mellett már több ország is vizsgálja átvételének, saját jogrendszerébe való beillesztésének lehetőségét. Azonban – már az elfogadásánál is nyilvánvaló volt – hogy megszületésének áráként néhány olyan megfogalmazás is bekerült a jogszabályba, amely nem egyezett az eredeti elképzelésekkel. Az sem volt kétséges, hogy apróbb csiszolásra lesz szükség a regisztrációs adatok beérkezése és ezek elemzése után. Éppen ezért az Előadó-művészeti Tanács (EMT) javaslatára ismét sor került a szakmai területekről érkező észrevételek és javaslatok összegyűjtésére. Szövetségünk elnöksége a beérkezett anyagokat összegezve, azokat továbbította az EMT Zenei Kollégiuma felé. Ez utóbbi pedig március első napjaira kidolgozta a törvény módosítási javaslatának szövegét, amely az EMT elé kerülhet megvitatásra.

A javaslattevő tagzenekarok természetesen kizárólag saját érdekeik felől közelítették meg a kérdéseket, de az észrevételek zöme két tárgykörben volt a legmegalapozottabb: a létszám és a fenntartó fogalmának egyértelművé tételében. Ehhez társult Szövetségünk javaslata, amely új elemként jelenítené meg a teljesítményértékelési eljárást. Ennek alkalmazása esetén a költségvetési törvényben e szempontokra megállapított arányú központi költségvetési támogatás illetné meg az előadó-művészeti szervezeteket.

Lapunk hasábjain most ízelítőt adunk három különböző fenntartói rendszerbe tartozó tagszervezetünk álláspontjáról, illetve az EMT elnökének, Dr. Gyimesi Lászlónak a lehetséges és javasolható módosításokról alkotott véleményéről. Mindezekről nyílt vitát tartunk Szövetségünk soron következő közgyűlésén, március 23-án, Zamárdiban.

(A Szerk.)

„Az előadó-művészeti törvény jelenlegi állapotában diszkriminál”

Hollerung Gábor úgy véli, az egyéni teljesítményeket jobban kellene jutalmazni

A Budafoki Dohnányi Zenekar vezetője az egyik legnagyobb gondnak az előadó-művészeti törvényben azt tartja, hogy nem honorálja a tényleges munkaviszonyban foglalkoztatottak számát. S úgy vélekedik, a kritérium-rendszerben tisztázni kellene a hangverseny fogalmát, s a regisztrációt 30–35 koncerthez kellene kötni. Ahogy szükség lenne a fizető néző jelentésének pontosabb körülírására, hiszen a 22 ezres szám véleménye szerint valós tartalommal nem tölthető meg. A fenntartói támogatáshoz mechanikusan hozzárendelt támogatási összeget pedig igazságtalannak tartja. S azt gondolja, érdemes lenne a keret bizonyos százalékát arra fordítani, hogy kompenzálják a jelenlegi anomáliákat, s a jelentős egyéni eredményeket elismerjék.

– De nemcsak a törvény végrehajtásáról, értelmezéséről, a miniszteri rendelet módosításáról kell beszélünk – mondja Hollerung Gábor – hanem érdemes tágabb összefüggésben is vizsgálni mindezt, hiszen az együtteseknél akadnak olyan gondok, melyek túlmutatnak a művészeti törvényen. Végig kell gondolni először is azt, hogy ma Magyarországon, húsz évvel a rendszerváltás után, van-e erőnk a kérdésekre őszinte, világos válaszokat adni. A fenntartói mechanizmus ügyében ugyanis teljesen a homokba dugjuk a fejünket. E kérdésben szükség lenne arra, hogy a zenész szakma közös koncepciót képviseljen.

Magyarországon történelmileg nem adottak a feltételek a privát szféra bevonásához. Ez még sokáig így lesz... Ezért az államnak kell döntenie a szerepvállalásáról, a szakma álláspontjának a figyelembe vételével. Ebből a szempontból azonban az előadó-művészeti törvény a jelenlegi állapotában diszkriminatív. Egyfelől teljesen illogikus ugyanis, hogy egy állami tulajdonú részvénytársaságnak zenekart kellene fenntartania, másfelől az állam által különböző módon fenntartott zenekarok nem kapnak pluszpénzt, miközben fenntartási körülményeik rendkívül heterogénnek mondhatók... Az államnak kell határoznia arról, miért, milyen technikával és milyen finanszírozási mértékkel tart fenn együtteseket. Hiszen az önkormányzatok is állami szférába tartoznak. Sajnos azonban Magyarországon az utóbbi húsz évben az önkormányzatok ki vannak éhezve...

I Az előadó-művészeti törvény fontos eleme az önkormányzati kötődés...

– Skizofrén állapot, hogy nem valós viszonyba kényszerítünk bele együtteseket, s arról azt hitetjük el, hogy az igazi... Sok zenekarnak szerződése van önkormányzattal, de ezek többnyire az önkormányzati zenekarok kiegészítő finanszírozását megcélzó laza kapcsolatok. Egyébként én önkormányzati párti vagyok, s nemcsak azért mert a Budafoki Dohnányi Zenekar így működik, hanem azért is, mert ebben hiszek. A feltételrendszert kellene megteremteni, hogy az önkormányzatoknál valóban legyen pénz, és szándék is az együttesek fenntartására. Semmilyen módon nem ösztönözném az ilyen látszatviszonyt. Az önkormányzatiság értelme a lokális kultúra. Ebben a pillanatban kulturális szempontból Budapest még mindig egy vízfej, miközben azért akadnak olyan kerületek, ahol a lokálpatriotizmusnak igenis komoly jelei vannak. Jelentős kulturális élet folyik mind Budafokon, mind pl. a lakóhelyemen, Pestlőrincen. A „Dohnányi” körül komoly közönség jött létre, tradíciók születtek kerületünkben. Mindezek mellett végig kellene gondolni a Filharmónia jövőjét is...

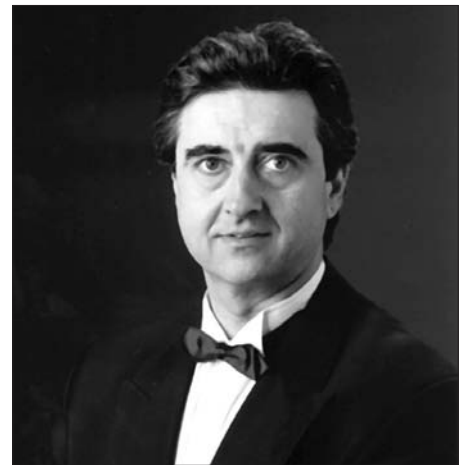
I Sok helyen már elvesztette a feladatát...

– Aki egy régió meghatározó szervező intézményeként vagy személyiségeként tevékenykedik, az más struktúrában is marad... Ma már sok helyen külön szervez koncerteket a Filharmónia, illetve az érintett zenekar, és az együttműködésük adott esetben egyik fél számára sem előnyös igazán.

Az így kialakuló konkurenciának akkor van értelme, ha az abban résztvevők legalább logikájában azonos feltételrendszerrel rendelkeznek. Ez igaz más „kultúra csináló” intézményekre is. Ha az előadó-művészeti törvény a művészeti műhelyeket preferálja, akkor látni kell, hogy ezek az adott esetben hatalmas összeget felemésztő intézmények az egyes zenekarok létét meghatározó módon befolyásolhatják... Én több mint 20 éve mániákusan ismétlgetem, hogy poszt-sztálinista mechanizmusokat cipelünk magunkkal, s ez részben a mi bűnünk, mert az elmúlt húsz évben elhittük magunkkal, hogy speciel a zenei életben minden jó volt úgy, ahogy ezt már a Kádár-rendszerben megszoktuk... Nagyon nehéz persze megmondani, ki maradjon életben a művészeti élet jelenlegi szereplői közül és ki nem... De nem is kell ítéletet mondani senki fölött. S ezt azért is gondolom így, mert a Budafoki Dohnányi Zenekar élete korábban arról szólt, hogy nem egykönnyen nyert bebozósítást arra a „villamosra”, amelyen a többi együttes utazott. És a mai napig léteznek reflexek, melyek akadályozzák az új felszálkókat. Itt persze igazi „utasokra”, tehát a meglévő zenekarokkal összevethető, működési logikájú, illetve teljesítményű együttesekre gondolok. A magyar zenei élet, ha őszintén szembe mer nézni a valósággal, bizonyosan nem a status quo fenntartásában érdekelt. Ideje lenne változtatni, s ebben komoly szerepet játszhatnak az előadó-művészeti-törvény részletei.

I Ezért is tartja olyan lényeges kérdésnek, hogy honorálják a tényleges munkaviszonyban foglalkoztatottak számát.

– A két dolgot ugyanis ketté kellene választani. Egyfelől, az, hogy ki regisztrálhat és ki nem, abban elfogadható, hogy egy zenekar, amely főhivatású zenészekből, átlagosan x létszámban és y koncertet ad, az tartozik az I. kategóriába. De amikor a támogatási pénzt elosztják, legyen lényeges, hogy ki ad állást, s ki az, aki csak szerződött a muzikusokat. Ezért is javasolom az állásban foglalkoztatottak fogalmának egyértelműsítésére egy adott összeg, pl. a minimálbér másfélszerese utáni járulékfizetés megnevezését. Az alkalmazotti viszony a munkavállalóknak biztonságot nyújt, viszont komoly terheket ró a fenntartóra. Ha ez sehol nincs figyelembe véve, az nagyon igazságtalan helyzetet teremt. Húsz esztendőn keresztül azt hallgattam, hogy akkor leszünk zenekar, ha hetven embert főállásban foglalkoztatunk... Nem lehet ezután azt mondani, hogy nem érdekes a főállásúak száma, hanem az a leg-

fontosabb, mennyit ad az önkormányzat! Honorálni kell azt is, ha valaki egzisztenciát biztosít a muzikusoknak. S természetesen annak szintén van értéke, ha a zenetanárok kiegészítő rendszeresen koncerteznek, de ezt nem lehet összemérni a főállású zenészeket foglalkoztató együttesekkel.

I S úgy vélekedik, hogy a kötelező hangversenyek száma is legyen 30–35...

– Mert ennyi van. Készítettem egy kimutatót, amelyben összevettem a zenekarok mutatóit, kezdve a fenntartói összegektől az ifjúsági bérletek számáig. S ebből is kiderül, nagykoncertből ennél nem lehet többet tartani. A mi együttesünknek ennél magasabb a tényleges fellépési száma, hiszen egyrészt Budapesten valamelyest könnyebb a helyzet, és meg is tanultuk az elmúlt évek alatt eladni magunkat. Vidéken azonban ilyen hangversenyszámot produkálni sokkal nehezebb. Így sokan arra vannak kényszerítve, hogyha úgy tetszik, relatív koncerteket csináljanak. S ennek semmi értelme. Arról nem is beszélve, hogy óriási különbség vannak városok és városok között, s emellett van, ahol kötelező az operaszolgálat is. Így bizonyos mértékben a zenekari büdzséből finanszírozunk operajátszást. Arról nem is beszélve, hogy az egyik együttes régiós, a másik nem, így eltérők a feladataik.

I S hogyan sikerült összeszedni ezeket az adatokat?

– A nyilvántartásból, s ezek nem titkos számok, s rengeteg adat az együttesek honlapján is szerepel. Ahol nem tudtuk megszerezni a megfelelő számot, ott ezt jeleztük. Az derült ki, hogy csodák nincsenek... Elmentmondásos az is, hogy sokan ismétlő estekből érik el a megfelelő koncertszámot. Ez pedig nem mérhető össze egy olyan hangversennyel, ami kottabérléssel, vendégművészek felkérésével, öt-hat próbával

valósul meg. Legyen az a hangverseny, ami önálló produkció. Nagy érték a sorozat, a kamara- és az ifjúsági koncert, csak a kettőt ne keverjük össze... Közös érdekünk lenne az is, hogy mindez jól láthatóan különüljön el. Ezt is igazságosabbá kell tenni. A valós szám tényleg 30–35 nagykoncert...

I Úgy véli, a fizető nézőszám sem reális...
– Ne ámítsuk magunkat. Valóban szükség van minimumra, de ezt már csak a szervezési átfedések miatt is nehéz megítélni... Az sem lehet teljesen mindegy, hogy turisztikai vállalkozást támogat-e az állam vagy a zenekar törzsközönségét (egy értékes turisztikai vállalkozást támogasson az állam, csak ne egy művészeti együttesen keresztül). Az a tragédiánk, ha valaminek az ellentmondását

felvetjük, az valaki számára érdeksérelemként fogalmazódik meg... A nézőszámok és a valóság viszonya is kérdéses, hiszen mindenki vattáz, szakmai jegyeket ad ki. Óriási piaca van a meghívásoknak, sokezer réteg jár így koncertre, hatalmas listák léteznek, s emberek élnek abból, hogy hangversenyeket töltenek meg. Ezt meg kell állítani, mert ez az út az öngyilkosságba vezet... Becsajjuk magunkat, és egyre kevesebben lesznek hajlandók fizetni a belépőkért. Mindez alapján úgy vélem, hogy a fizető nézőszám határát 15 ezernél kellene meghúzni.

I Abogy a fenntartói támogatások kapcsán is van módosító javaslata...
– Igazságtalannak tartom azt, hogy a fenntartói támogatáshoz mechanikusan rendelik

hozza a támogatási összeget. Itt lényeges lenne, hogy figyelembe vegyék a fenntartó önkormányzat nagyságát, s azt is, hogy mekkora költségvetési keretből gazdálkodhat. Így megjelenhetne az egyes önkormányzatok tehervállalásának a mértéke. Úgy vélem, a támogatási szempontok mértékeit is módosítani kellene. Igazságosabb lenne, ha a munkaviszonyban foglalkoztattottak száma és a súlyozott fenntartói támogatás azonos mértékben, kb. 25%-ban számítana. S a jelenleginél nagyobb mértékben kellene, hogy súlyt kapjon az ifjúsági hangversenyek, a nagykoncertek száma. A keretből arra is juthatna pénz, hogy a jelenlegi anomáliákat orvosolni tudják. Emellett valami módon jutalmazni kellene az egyes zenekarok teljesítményét is... R.Zs.

„Ötvenmillió forintot veszíthetünk”

Csák Judit a tágan értelmezett fenntartó fogalmát tartja jónak

A Concerto Budapest, azaz a korábbi Telekom Szimfonikus Zenekar jelentős összeggel, közel ötvenmillió forinttal kaphat kevesebbet, ha nem a fenntartóval kötött szerződés, hanem a Ferencvárosi Önkormányzattal kötött megállapodásuk alapján döntenek az központi költségvetési keretből nekik járó támogatásról. A zenekar ügyvezető igazgatója, Csák Judit úgy véli, ezért a fenntartó fogalmát tágan kellene értelmezni. Fontos lenne az is, hogy az elosztásnál nagyobb súllyal essen latba az igényes műhelymunka, a kortárs darabok bemutatása, illetve, hogy ne küszöbszámokhoz ragaszkodjanak, hanem inkább sávokat állapítsanak meg.

Az előadó-művészeti törvény több tekintetben pontosításra szorul, mivel a jelenlegi szöveg ellentmondásai miatt olyan alkalmazási gyakorlat alakult ki, amely – az ügyvezető igazgató véleménye szerint – sérti az esélyegyenlőséget. Nem ért egyet azzal, hogy az Előadó-művészeti Iroda támogatóként kizárólag az önkormányzatokat nevesítette, valamint azzal sem, hogy a fenntartó fogalma csak egy technikai jellegű besoroláshoz szükséges, és csupán tájékoztató jelleggel használható.

Csák Judit elmeséli, először nagyon örültek, amikor azt a szabályozást találták a törvényben, hogy a fenntartó bármely természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiségű társaság lehet, hiszen ennek tudatában úgy gondolták, a Telekomtól kapott támogatásuk számít bele abba, hogy milyen nagyságú összeget kapnak a központi költségvetési támogatásból.

„Később az Előadó-művészeti Iroda tájékoztatása után szembesültünk azzal, hogy kizárólag az az összeg számít, amit a Ferencvárosi Önkormányzat ad, amellyel közszolgálati szerződést kötöttünk. Az önkormányzat kezdetben az évente adott 300 ezer forint támogatását végre felemelték évi 5 millióra, ami óriási növekedés. Hatalmas áldozat ez az önkormányzattól, s jelzi, mennyire elismerik a zenekar munkáját, de jóval kisebb összeg, mint az a pénz, amelyet a Telekomtól kapunk, s amelyről szerződés rendelkezik még a következő esztendőben is. Ha a Telekom támogatása számítana, akkor az együttes 50 millióval kaphatna több pénzt a mostani irányelvek szerint, s ez nagyon jelentős összeg... Azt is gondnak tartom, hogy sokan úgy gondolják, ha mi több pénzt kapunk, azt más zenekaroktól kell elvenni, pedig ezt mi nem így látjuk... „ Csák Judit szerint túlzás az is, hogy a köz-

ponti költségvetési támogatás elosztásánál 50% -ban számít az önkormányzattól kapott támogatás nagysága, miközben korábban csupán 35%-ról volt szó. Így hiába teljesít valaki a többi szempontrendszerben nagyon jól, nem tudja jelentősen növelni a végösszegét...

Ráadásul a zenekar (akkor még Telekom néven) már tavaly is nehéz anyagi helyzetbe került, össze elfogyott a pénzük. Az előre menekülés mellett döntöttek, így tartották meg a hangversenyeket, ezért náluk különösen sokat számít az a plusz-mínusz ötvenmillió...

Csak Judit is egyetért azzal, a más együttes vezetői által tett felvetéssel, hogy érdemesebb lenne kisebb koncertszámot meghatározni, hiszen a Concerto Budapestnél az átlagosnál több és intenzívebb munkával készülnek a hangversenyekre, mert nagyon fontos elvárásuk a minőség. Ahogy náluk az is lényeges, hogy sokszínű programmal lépjenek pódiumra, ne ugyanazt játsszák el többször egymás után. A Concerto Budapest művészi munkájához tartozik, hogy kamarakoncerteken is muzsikáljanak a tagjaik, erre is nagy figyelmet fordítanak, de ezek a koncertek nagymértékben lerontják a törvény által előírt statisztikai adatokat, a létszám és a fizetőnévösszám vonatkozásában. Csak Judit azzal is egyetért, másképp kel-

lene súlyozni, jobban kellene jutalmazni azokat az együtteseket, amelyeknél a kortárs darabok jelentős szerepet játszanak, hiszen ezeknek a műveknek a megrendelése, kottabérlése, betanulása jóval nagyobb összeget emészt fel, mint a szokványos koncertműsorok. Emellett a fizetőnévösszám sem erre váltanak elsősorban jegyet...

„Mi minden évben hirdetünk kortárs bérletet, mert az együttes repertoárjában ezeknek a műveknek jelentős szerep jut.”

A Concerto Budapest ügyvezető igazgatója szerint az is jó lenne, ha nem küszöbszámok szerepelnének a törvényben, amelyeket az I. kategóriához muszáj teljesíteni, inkább töl-ig határokat tartana jónak. Így nem esne ki automatikusan az a zenekar, amely

valamely számot nem ér el, hanem arra a kritériumra kisebb összeget kapna. Így például a fizető névösszámot is meghatározhatnák 18–22 ezer között, s ha valaki nem éri el a 22 ezret, akkor csökkentett, ha pedig magasabb névösszámot ér el, akkor jelentősen megnövelt szorzót kapna.

Csak Judit nem tartja jónak, hogy a jelenlegi szabályozásból kilóg néhány nagy együttes, s az előadó-művészeti törvény több pontja aszerint értelmezhető, hogy éppen milyen oldalról vizsgálják...

„Nagyon lényeges, ha már megszületett ez a törvény, akkor tényleg legyen egyértelmű. Vagy fekete vagy fehér, de ne lehessen így és úgy is értelmezni” – teszi hozzá befejezőképpen.

„A regisztráció utáni helyzet nem a törvény szellemiségét igazolja”

Szklenár Ferenc szerint nem valósul meg a zenekarok azonos megítélése

A Duna Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője, Szklenár Ferenc úgy véli, hátrányos helyzetbe kerülnek azok a nem önkormányzati zenekarok, akik azért, mert 100%-ban állami fenntartásúak, ki vannak zárva az előadó-művészeti törvényből adódó lehetőségekből. Fontosnak tartja azt is, hogy a költségvetési támogatás elosztásakor nagyobb súllyal essen a latba, hogy valójában hány főállású zenészt foglalkoztatnak, valamint az is, hogy az adott együttes mekkora hatékonysággal dolgozik, s mekkora a költségvetése függetlenül a fenntartó jogi helyzetétől.

„Az egyik alapproblémának azt tartom, hogy a törvény a fenntartótól teszi függővé a zenekarok besorolását és támogathatóságát. A jelenlegi helyzetben az is egyértelmű, hogy a hivatásos együttesek azonos megítélése és egységes követelményrendszerre sem valósult meg – mondja a Duna Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője, Szklenár Ferenc. – Úgy vélem, az önkormányzati közszolgáltatási szerződéseknél köszönhetően egyre több kis együttes tud pályázni, ezzel szemben a hivatásos, nagy múltú zenekarok komolyabb összegektől eshetnek el, ha nem ismerik el azonos mértékben a

nem önkormányzati fenntartók kultúrátámogatásra fordított erőfeszítéseit.... A mostani formájában ugyanis a törvény az önkormányzati fenntartású hivatásos zenekarokat kezeli egységes elosztási szempontok alapján, valamint azokat a félhivatásos, amatőr, alkalmi kamarafórmációkat részesíti előnyben, melyeknek a fenntartója egy önkormányzat.

A jelenlegi szabályok szerint a hivatásos szimfonikus zenekarok egy része – közéjük tartozik a Duna Szimfonikus Zenekar is, amelynek főállású zenészek a tagjai –, hiába rendelkezik a szükséges hangszerparkkal, tudja teljesíteni az I. kategóriás kamaraszimfonikus zenekarba sorolás feltételeit, a szükséges névösszámot, csak regisztrálni tudott, de még besorolásra sem kerülhetett, mert 100%-osan állami finanszírozásúnak ítélték, anélkül, hogy vizsgálták volna a meglévő költségvetésünk mértékét. A mi

költségvetésünk (létszámarányosan) szinte azonos, mint az önkormányzati zenekarok büdzséje. Ha ez a keret nem egészülhet ki arányos központi költségvetési támogatással, akkor szemben áll a törvényben foglaltakkal, mert nem veszi figyelembe a mindenkori fenntartó zenekar működtetésre fordított önrészét. A központi költségvetési támogatás hiánya igazságtalanul szakmai hátrányba hoz minket. Mint minden együttes, mi is vendégművészek meghívására, hangszervásárlásra, kortárs darabok rendelésére, jogdíjas művek előadására, közönség szervezésre, egyszerűen, hangversenyrendezésre fordítanánk a támogatást. Ma Magyarországon minden hivatásos együttes csak állami pénzből tud létezni, ezért nem lehet különbséget tenni a fenntartók szerint, és nem szabad az eddigi hátrányos elosztási rendszert konzerválni. Ugyanígyen hátrányos helyzetben van az a

zenekar is, akit egy állami cég önmaga, vagy alapítványon keresztül támogat, hiszen jelenleg az ő saját részük sincs kellő súllyal honorálva. Itt sem egységes a mérce. Úgy hallottam a színházi vonalon is gondok vannak, ezért meg kellene vizsgálni, hogy kidolgoztak-e már olyan elosztási feltételrendszert, mely a zenekarok számára is használható. Lehet, hogy egy kreditrendszerrel kellene bevezetni, mint a filmeseknél, hiszen azon a területen is sokféle támogatási forma létezik, akár csak a zenekarok esetében. Ezért konkrét kreditekkel, egzakt számokkal, egységes szerkezetben kellene kezelni a főállású, valamint külön a nem fő-

állású muzsikusokból álló együtteseket. Azt is figyelembe kellene venni, hogy egy együttes milyen éves költségvetéssel dolgozik. Forintosítani kellene, hogy hányan vannak a zenekarban egész, s hányan félállásban foglalkoztatottak, s mennyi bevételt termel az együttes. Számítson, hogy a fenntartó a saját költségvetésének hány százalékaival támogatja a zenekart. Nem várhatunk ugyanis ugyanolyan nagyságú támogatást egy kerületnél kisebb településtől, mint például egy megyei jogú várostól, vagy a fővárostól...

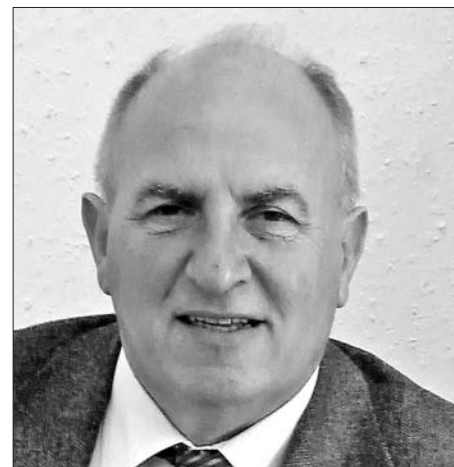
2009-ben megkötöttük a közszolgáltatási szerződésünket egy önkormányzattal a tör-

vény szellemében. Ha együttesünk csak nyilvántartott, de nem besorolt előadó-művészeti szervezet, akkor csak egy kiegészítő támogatásra pályázhat az önkormányzati partnerünk. (A hírek szerint ez a keret idén csupán 20 millió forint körüli összeg lesz, a pályázók száma pedig végtelen...) Ha ez az eset előfordulhat, akkor a törvény vagy annak végrehajtója az önkormányzatiságból érkező kultúrátámogatást sem értékeli?! Úgy vélem, az előadó-művészeti törvény lényege éppen az lenne, hogy egységes elosztási támogatási rendszer szülessen, amelybe minden létező együttes súlyának megfelelően beletartozik!

„A felosztható pénz, azaz a torta nagysága adott...”

Dr. Gyimesi László az előadó-művészeti törvény módosításairól

Az együttesek február végéig jelezhetnék, hogy az előadóművészeti-törvényben milyen módosításokat tartanának célszerűnek. Javaslataik alapján, az újrafogalmazott szöveg szerint tágabban értelmezik a jövőben a fenntartó fogalmát, teljesítményértékelési eljárást is bevezetnek, és a létszámot is más módon számolják. Emellett változnak a határozott időre létesített szerződés felmondásának és hosszabbításának szabályai is. Minderről az előadó-művészeti törvény életre hívója, dr. Gyimesi László beszélt.

emiatt az adókedvezményt sem vehetik igénybe...

– Ez tévedés, hiszen minden együttes, amely regisztrált, igénybe veheti a jegybevételeinek 80%-át nem meghaladó, adóból származó támogatást. Viszont akit 100%-osan finanszíroz az állam, annak miért biztosítson további támogatást?

! Sokak szerint az önkormányzati támogatások is mind-mind állami pénzek...

– Nem egészen, mert az önkormányzatok a költségvetésből számos csatornán keresztül kapnak támogatást, de természetesen feladat ellátására kötelezettek, s nekik el kell dönteni, mit választanak. Mérlegelniük kell, hogy színházat, kollégiumot, járdát, kórházat vagy zenekart finanszírozzanak... Mivel

! Az egyik fő problémát a fenntartó meghatározása jelentette, illetve az, hogy csak az önkormányzattól kapott összeg szerint részesülhetnek a központi költségvetési keretből...

– Erre a helyzetre próbálunk megoldást találni. De azt is előre kell bocsátanom, hogy a törvény alapelvei a közpénz elosztásáról és a közpénz felhasználásáról rendelkeznek, a feladatokat az államnak és az önkormányzatoknak célozzák. A törvény a nem állami, önkormányzati körben kötelezettséget arra vállal, hogy itt is biztosít támogatást. De a törvény alapján sincs kötelezettség arra, hogy mindez azonos feltételek mellett, és módon történjen. Nem is lehetséges, mert egészen más a jogállása egy önkormányzatnak, amely önként vállalt közzeladatot lát el, amikor egy zenekart vagy énekkart hosszú távon fenntart, mint egy magáncégnek, amikor támogat egy együttest. Más húzódik meg mögötte. Az igazán erős garancia a közzeladatokat ellátó önkor-

mányzatoknál és az államnál jelentkezik... Most mindenesetre megpróbáljuk ezzel a módosítással úgy változtatni a helyzeten, hogy közelítsen egymáshoz a feltételrendszer, és váljon nyitottabbá a nem önkormányzati körben is. Ugyanakkor a javaslat szerint, ha nem állami és nem önkormányzati szerv a zenekar vagy az énekkar fenntartója, akkor hosszabb távú garanciát kell vállalnia. Eszerint a zenekarral kötött legalább öt éves közszolgálati vagy támogatási szerződésben az együttes működési és személyi kiadásainak legalább 60%-át finanszíroznia kell. Emellett az önkormányzati kötések a továbbiakban is megmarad, s az önkormányzat az együttes tárgyévi kiadásainak legalább 5% -át kell, hogy biztosítsa.

! Mi a helyzet azokkal, akik 100%-osan állami fenntartásúak, de éppen ezért nem kerülhetnek bele a központi költségvetési támogatására pályázók körébe, s

nem kötelező feladatot választanak, ezt igyekeznek a kerettel az állam is ösztönözni.

■ *Szintén a kényes kérdések közé tartozott az is, amit most ismét többen felvetettek, hogy az elosztás során ne az átlagos létszám, hanem inkább az számítson, hogy hányan vannak fő- és hányan félállásban foglalkoztatva...*

– Ez az észrevétel teljesen jogos, már a törvény megszületése előtt is vitákat kavart a létszám többféle értelmezése. Az eddigi tapasztalatok azt bizonyították, hogy a törvény szerinti átlagos létszám, mint mérőszám nem igazolta szükségességét, hiszen a zenekarok között gyakorlatilag minimális különbségek jelentkeznek, így semmi különöset, legfeljebb az adott időszak zenei repertoárjának, hangsúlyozom, minimális eltérést mutató tükörképei. Most készítettünk egy olyan javaslatot, ami megpróbálja ezt a létező feszültséget feloldani. Nem teszi általánossá a munkaviszony kötelezettségét, másfelől azonban figyelembe veszi, hogy az adott együttes ténylegesen, és tartós jelleggel milyen létszámot foglalkoztat.

■ *Újdonság a teljesítményértékelési eljárás is...*

– Ez a javaslat többlet-támogatást helyez kilátásba azoknak a zenekaroknak a számára, amelyek belső szabályaikban elfogadnak egy ösztönző jellegű, nem kötelező teljesítményértékelési szabályrendszert, amely hozzájárulhat úgy az egyén, mint a zenekar teljesítménye színvonalának javításához.

■ *A javaslatok szerint a foglalkoztatás terén is történnek változások.*

– Igen, hiszen a határozott időre létesített foglalkoztatásnál a továbbfoglalkoztatásra irányuló ígent vagy nemet legkésőbb a szerződés lejártá előtt négy hónappal, írásban kell közölni a munkavállalóval. Ha ezt a munkáltató elmulasztja, akkor köteles a munkavállalót tovább foglalkoztatni. Ha meg akarja hosszabbítani a jogviszonyát, akkor három hónappal a szerződés lejártá előtt részletes ajánlatot kell tenni, s a munkáltató ajánlatára pedig egy hónapon belül kell írásban válaszolnia a munkavállalónak.

■ *A problémás kérdések közé tartozik a kötelező koncertszám, a fizető nézőszám csökkentése is... Akárcsak az, hogy ugyanynak számít a sokadszor ismételt koncert, mint az új darabokat bemutató hangverseny.*

– A törvény közpénz felhasználásra vonatkozik. Így nem lehet figyelmen kívül hagy-

ni, hogy az előadások azért is születnek nagyon jelentős közpénzből, mert ezeket a produkciókat meghallgatja a közönség...

A kérdés, hogy egy-egy néző, s rajta keresztül a zenekar mekkora támogatást kap. Érdemes elgondolkozni azon, hogy mennyibe kerül egy koncert és mennyit fizet ezért a néző... Elképesztő a távolság. Nem véletlen az, hogy egy szimfonikus zenekar bevételei között a fizetőnézőktől származó bevétel az esetek döntő többségében néhány százalékos összeg. Tehát azért az összegért, amelyet az együttesek kapnak, illik bizonyos koncertszámot teljesíteni, s emellett olyan előadásokat kell pódiumra vinni, amelyekre adott létszámú néző jegyet vált. Nagyon szerencsétlen megoldás lenne, a törvény jelenlegi számaival tovább csökkenteni, azt se felejtjük el, hogy itt egy törvényről, a legmagasabb szintű jogszabályról van szó. Nem lehet azt mondani a törvényhozásnak, hogy az egyik évről a másikra kiderült, hogy a zenekarok még ennyit sem teljesítenek, mint amennyit a törvény megfogalmaz. Ugyanakkor a törvény nem kötelezheti a zenekarokat arra, hogy évente hány új művet játsszanak el... A repertoárba nem szólhat bele, inkább igyekeznek pozitív módon ösztönözni – például több új magyar mű előadására, hangfelvételek készítésére – amikor szorzókat alkalmaz. De jogi szempontból nem értem hogy miért baj, ha valaki negyvenszer játssza el ugyanazt, ha van rá közönség? Akkor ennek a fordítottja lenne a helyes, amikor már a második, vagy harmadik előadáson alig van néző...

■ *Nem lenne-e értelme külön összeget is elkülöníteni, hogy az együttesek egyéni teljesítményét honorálják?*

– Amikor forrásokat keresünk, ne feledkezzünk el a jegybevételekhez kapcsolódó adókedvezményről, ez komoly összeg is lehet. A keret adott, nem tudunk arról, hogy ezt bárki emelni akarná. Lehet külön büdzsét bármely célra létrehozni, de ez mindig csökkenti a teljes keretet. S nem vagyok biztos abban, hogy azoktól kellene elvonni még további pénzeket, akik azért a hátukon cipelik a zenei életet. Persze, ha adódik pluszforrás, akkor ezen el lehet gondolkodni... De tartok kicsit attól, hogy ezzel megint a lobbizás nyerne teret. Egyébként úgy vélem, azt, hogy a jelenlegi rendszer mennyire rossz vagy jó, tükrözi az a tény, hogy főleg a budapesti zenekaroknak vannak különböző problémáik, a vidéki együttesek, amelyek az önkormányzati mezőben folytatják a küzdelmeiket, láthatóan nem igényelnek különösebb változtatást. Egy dolgot különösen hangsúlyozni kell. A felosztható pénz, azaz a torta nagysága adott. Minden egyes nagyobbra vágott szelet azt jelenti, hogy a többinek kevesebb jut. Nagyon erősen kell mérlegelni azt, hogy miközben megpróbálunk előnyöket teremteni egyes együtteseknek, vagy igyekezünk kiegyensúlyozni a vélt vagy valós hátrányokat, ez egyben azt is jelenti, hogy azonnal újabb feszültséget generálunk... Ezért mindig mérlegelni kell, hogy melyik érdek erőteljesebb, megalapozottabb...

R. Zs.

FELHÍVÁS – Regisztráció 2010

A 2009-ben regisztrált szervezeteknek
2010. március 31-ig kell új besorolási adatokat szolgáltatni!

A nyilvántartásba vett és besorolt előadó-művészeti szervezet fenntartójának, fenntartó hiányában a szervezet képviselőjének évente kell besorolási adatokat szolgáltatnia a következő évi központi költségvetési támogatás igénybevétele érdekében. 2010-ben a 2011. évi állami támogatás igényléséhez lehet jogot szerezni. Ezt a besorolási adatlap kitöltésével és az Irodához elektronikusan és papíralapon történő beküldésével 2010. március 31-ig tehetik meg. A besorolási kérelemhez (adatszolgáltatáshoz) csak azokat a dokumentumokat kell mellékelni, melyeket az adott kategória besorolási adatlapja jogszabályi előírás alapján tartalmaz. A színház VI. kategória és a zenekar/énekar II. kategória kivételével minden szervezetnek mellékelnie kell az önkormányzati költségvetési rendeletnek a szervezet támogatásra vonatkozó részét, valamint közhasznú szervezetek esetén az önkormányzattal kötött közszolgáltatási szerződés fenntartó, illetve támogató önkormányzat által hitelesített másolatát.

A 2009-ben nyilvántartásba vett és besorolt szervezetek a nyilvántartása vételük és besorolásuk alapjául szolgáló adatokban bekövetkezett változást – a változástól számított 15 napon belül – az Irodának köteles bejelenteni.

Áron halála

2010. január 16-án hatalmas sikerrel mutatták be Schönberg Mózes és Áron című operájának kiegészített három felvonásos változatát, amelynek befejezetlen harmadik felvonásához Kocsis Zoltán komponált zenét, aki egyben a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében tartott világpremier karmestere is volt. Interjúnk ebből az alkalomból a zeneszerző Kocsis Zoltánnal készült.

I Ön a Nemzeti Filharmonikusok élén vezényelte a művet már a tavaly nyári Miskolci Operafesztiválon, és most a Művészetek Palotájában is, a megkomponált harmadik felvonás világpremierjén. Bővítette-e a harmadik felvonás hangszerelését az előző kettőhöz képest?

– Lényegében nem. Van egy claves, és egy pár idiofon ütőhangszer, ami más. Van még Mózesnek az a speciális egyiptomi líraszerű hangszere, ami most nem is játszott, valamint wa-waszordínó és a hotelszordínó, amit Schönberg korában még nem ismertek. Ez volt az újdonság. Egyébként ugyanazt kellett alapul vennem, mint az eredeti hangszerelés. Sőt, a 3. felvonásban nincs kórus, csak a hat hang, mert a kórus ott már néma szereplő. Tehát a hangszerösszeállítás alapvetően ugyanaz maradt. Ennek ékes bizonyítéka az a pár részlet, ami ugyanúgy hangzik el, mint az első felvonásban, mivel ezek a részeketek mindhárom felvonásban elhangzanak.

I Hogyan kell értelmezni azt a hat hangot, amelyet Kárpáti Jánosnak az Élet és Irodalomban adott interjújában „ellenpólus” hat hangként nevezett meg. Melyik lesz a „másik” hat hang?

– Itt nem másik hat hangról van szó, hanem bizonyos hangoknak más hangokkal való behelyettesíthetőségéről. Például, amikor a három dologról, ami a testnek jó, de a léleknek nem ad semmit, van szó, akkor szigorúan a hármas szám bűvöletében, tehát a 4x3, vagyis a Reihének a négyes tagolása alapján írtam a közzenét. De olyan is van, hogy 3x4-es a tagolás. Például abban a részben, ahol Mózes arról beszél, hogy a tehetségeket nagyon sokszor alantas és

közönséges dolgokra használjátok, akkor a hűségmotívumból komponált klarinét-dallammal szemben áll a trombita motívuma, és marad a harmadik négy hang, amely Mózes hangszerét jelenti. Legegyszerűbben úgy tudnám érzékeltetni, hogy valószínűleg sem az ún. Uganda-program, sem másmi-lyen külső körülmény nem motiválta, vagy ellenmotiválta Schönberget a 3. felvonás ügyében. Itt lehet keresni a dolog nyitját. Talán az első két felvonás szövegvé-
véhez képest túl gyenge szövegvé-
vében, de abban még inkább, hogy nagyon nehéz az első és második felvonás által manifesztált tökéletes kétpólusosságra beleavatkozni egy harmadik pólussal. És ez a harmadik felvonás.

I Nekem erről a megkomponálatlan harmadik felvonásról mindig egy filmes hasonlat jut eszembe. Valahogy olyan-
nak érzem, mint az epilógust azoknál a filmeknél, ahol magában a filmben lezajlik a konfliktus és a feloldás, és utána még a narrátor elmondja, hogy 20 évvel később mi történt a főszereplőkkel, hogyan éltek le az életüket azután.

– Igen. Valójában itt is ez történik, hiszen évek telnek el közben. Lezárul az opera, és tulajdonképpen egy új műfaj is születik, még egy epilógus. Hiszen Mózes öt könyvében is két könyvnyi különbség van a két történet között. Ennek ellenére úgy érzem, hogy egy harmadik súllyal szálltam be a két felvonás közé, vagy mellé. Immáron nem érzem kétpólusúnak az operát, megoldottnak érzem. Kérdés, hogy szükség van-e erre a megoldásra? Ez ahhoz hasonló, mint-ha valaki most megkomponálna Debussy Pelleasának kihagyott szolgálójeletereit és ezáltal létrehozna egy másik vonzásteret vagy mágneses sarkot. Vagyis kétpólusúvá tenné az egypólusú drámát.

I Visszatérve a Mózes és Áronhoz, nagyon érdekes, hogy a mindössze hét-
ütemnyi bevezetés után, ami Mózes küldetését, elbivatását jeleníti meg, ahogy előrehaladunk, egyre nagyobb teret kapnak a zenekari közzenék. Mintha a csökkenő jelentőségű szó helyét, egyre inkább a zene venné át...

– Épp ma hallottam egy nagyon érdekes elméletet, ami szerint ez az egész Mózes-féle beszédhiba azt takarja, hogy nem tud

igazán héberül. Mivel a fáraó házában nevelkedett, ahol nem héberül beszéltek, és visszakerülve azért kell, hogy találkozzon Áronnal, mert Áron anyanyelvi szinten beszél a héber nyelvet, amit Mózes csak törve beszél. Éppen ezért Schönberg zseniális módon használja fel az énekbeszédet az ének ellenében, de ez egyben meg-tévesztő is. Ez egy nagyon érdekes elmélet, de erre én csak azt tudom mondani, hogy eltörpül ez az apróság ahhoz képest, hogy Mózes végig, az elejétől a végéig, haláláig, elvszerűen viselkedik. Ellentétben az egész néppel és Áronnal, meg az összes többi szereplővel, akik meg is isszák ennek a levét a második felvonásban. Az, hogy egy bírósági tárgyalással végződik egy ilyen sok szálon futó, bonyolult cselekmény, ami ráadásul meg is van terhelve mindenféle vallásfilozófiai elemmel, elképzelhetővé teszi, hogy Schönberg ezt kevésnek, inadekvátának, vagy egész egyszerűen könnyűnek érezte. Én viszont nem, és főleg azért nem, mert Miskolcon, amikor ez prózában elhangzott, már ott hallottam magamban a zenét, ami pedig a közzenéket illeti, azért írtam ennyit, mert ha pusztán a szöveget zenésítem meg, akkor ez 10 perc sincs. Ugyanakkor úgy éreztem, hogy illusztrálni pedig fontos, különösen azokat a részeket, amelyek nem nagyon fordulnak elő az első és második felvonásban. Ilyen a vízfakasztás, a három dolog, az isteni közöny felelegetése, nem szólva azokról a vázlatokról, amelyeket Schönberg kifejezetten a harmadik felvonás számára készített. Ezek megtalálhatók részben a bécsi Schönberg Intézet lehívható archívumában. Az opera kéziratának valamennyi oldala lehívható ugyanis. A sajtóhibákat és Schönberg tévedéseit így fedeztük fel, amelyekre fel is hívtam a Schott kiadó igazgatójának a figyelmét. A kézirat tehát egyértelműen bizonyítja, hogy Schönberg nem csak, hogy be akarta fejezni az operát, hanem még vázlatokat is készített hozzá. Ezeket mind egytől egyik felhasználtam.

I Mindez azonban dramaturgiailag is nagyon alátámasztja ezt a fejlődést, hogy egyre inkább a zene veszi át a beszéd funkcióját.

– Tulajdonképpen így is lehet magyarázni. Én a harmadik felvonásban nagyon sajnáltam, hogy nincs függöny. Az első két felvonásban nem annyira, de ez a felvonás na-

FOTO: PÉTO ZSUZSA / MŰVESZETEK PÁDFAJA

gyon is számol a függönnyel. A kezdő függönnyel és a záró függönnyel is, az Istennel való egyesülést szimbolizálандó. A függönynek, fényeknek komoly jelentősége van az opera színpadi megvalósításánál. Sőt, még azt is el tudom képzelni, hogy Pelleas-módra tüllfüggönyöket is le lehet eresztetni. Schönberg egyébként az első két felvonásra vonatkozóan leír egy fátyolt, amit lebegtetni kell a színpadon. Nagyon gyakran a rendezők elsiklanak efölköt, de már láttam olyan előadást, ahol ez megvalósult.

■ *A harmadik felvonásból valójában a konfliktus hiányzik, hiszen Áron ott már nincs abban a helyzetben, hogy ott valódi konfliktus alakulhasson ki.*

– Előre kell bocsátanom, hogy az operának számomra négy szereplője van. A két címszereplő, a nép és Isten, akinek a nevét sem szabad kiejteni, de mégis állandóan ott van. Azt gondolom, hogy az első felvonás mintegy fele-fele arányban Mózesé és Ároné. Bár Mózes a felvonás vége felé már alig szólal meg, egy nagyon fontos mondatot mond később, és Áron vezeti az eseményeket. De az, hogy Mózes jelen van az teljesen nyilvánvaló, hiszen ő az Áron által vezetett csodák alatt is jelen van, és a nép is jelen van. A második felvonás egyértelműen Ároné. Áron az, aki megmenti a véneket a lincseléstől, ő mutatja be az aranyborjút, ő indítja el az események láncolatát, és még a felvonás végére sem egyértelmű, az hogy ő valami rosszat tett, hiszen éppen Mózes bizonytalanodik el. Tehát Áron erős a második felvonásban, még akkor is, ha abban a bizonyos párbeszédben a felvonás végén Mózes bizonyul agresszívnek. Tehát kell egy olyan felvonás is, ami egyértelműen Mózesé, és ez a harmadik felvonás. Ilyen értelemben hatékony ellenpólus már maga

a történet is, ami nemcsak a bírósági tárgyalás hierarchiája miatt már egy magasabb poszton üdvözli Mózeset, hanem azért is, mert Áron egyre bizonytalanabb, egyre kevésbé meggyőző még a maga számára is, amit ő úgy érzékeltet, hogy az utolsó két szótagot már falzettban mondja, és a továbbiakban már meg sem szólal.

■ *Mózes következetesen úgy viselkedik, mint egy próféta, és ahogy Ön is mondta, ehhez következetesen tartja magát. Ezzel szemben Áron úgy viselkedik, mint egy demagóg népvészér. Schönberg bizonyára saját élményanyagából is merített az alakok megformálásánál, és ő egyértelműen Mózes mellett tör lándzsát.*

– Igen, de ha csak az opera két felvonását vesszük alapul, akkor ez a skizoid helyzet, amelyben ő egyszerre Mózes és Áron, egészen a második felvonás végéig megmarad. Egyértelműen csak a harmadik felvonásban derül ki, hogy végül is Mózes a történelmi személy, akit nemcsak a tettei, vagy egyáltalán az a tény, hogy a nép vonul, hanem az idő is igazolt.

■ *Éppen ezért érzem nagyon szerencsésnek, hogy a harmadik felvonásban egyre több a zene, ami így a drámában ábrázolhatatlan és megfoghatatlan idő szimbóluma lehet.*

– Igen. Nekem tetszik ez a terminus technikus, hogy epilógus, mert ez valóban tényleg egy epilógus, hiszen egy bírósági tárgyalás valóban kevésbé izgalmas, mint egy orgia, vagy akár egy indulatos párbeszéd, mivel ez a párbeszéd már nem nevezhető indulatosnak. Én Áron első megszólalását azért elég emocionális megnyilatkozásnak írom, meglehetősen nagy amplitúdókkal, aztán egyre bizonytalanabb, egyre kevésbé meggyőzőek az érvei, és végül arra a sza-

badságra hivatkozik, amit a nép már réges rég kivított magának, a nép már réges rég saját maga irányítja a sorsát.

■ *Ezért is mondják, hogy szabadító opera a Mózes és Áron, a szónak abban az eredeti értelmében, mint a Fidelio, ugyanakkor hitvalló opera is, mivel a harmadik felvonás egyértelműen a mőzesi magatartás mellett foglal állást.*

– Igen. Hogy ebben mennyire volt része a korabeli történelmi helyzetnek, gondolok itt a német nemzetiszocialista mozgalom előretörésére, majd később a teljes hatalomátvitelre, azt nem tudom megítélni. De már önmagában véve skizoid helyzet lehetett lutheránus hitre áttért zsidóként élni Németországban, ingázva a kereszténység és a judaizmus eszméi között, de mondhatnám azt is, hogy a tonalitás és az atonalitás között. Szóval ez nem lehetett egy egyszerű helyzet és azt gondolom, hogy a témaválasztás, a zeneszerző személye és a zenei nyelv teljesen adekvát egymással, és e nélkül a konfliktusokkal terhes helyzet nélkül a Mózes és Áron sem jöhetett volna létre a tökéletességnek ezen a fokán.

■ *Mi lesz a sorsa a jövőben a megkomponált harmadik felvonásnak?*

– Én két irányt látok, amely felé érdemes elindulni. Az egyik az, hogy valamilyen módon ez ilyen epilógusként illeszkedjék a darabhoz, a másik pedig, hogy különválasztva, önálló műként, „Áron halála” címmel szólaljon meg ez a felvonás. Azután, az már teljes egészében a karmesterek döntésén múlik, hogy hozzáteszik-e ezt a felvonást az előadáshoz vagy nem. Mert, hangsúlyozom, hogy két felvonásos formában is tökéletesen befejezettnek érzem a zenét.

Kaisinger Rita

Hangversenykritika

Január 11.
Concerto Budapest

A Magyar Szimfonikus Körkép sorozat második estjén (amely egyúttal a Concerto Budapest – „lánykori nevén”: Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar – Romantikus-bérletébe is tartozik) az a sajátos, mondhatni, szokatlan helyzet állt elő, hogy a műsor csúcspontja egyértelműen a kortárs-kompozíció lett. Ezúttal mintha megfordult volna a többéves gyakorlatban már-már általánosnak tűnő tapasztalat: nem egy többé-kevésbé hagyományos műsorba kellett bepasszírozni egy kortárs magyar művet, hanem mint igazgyöngynek, foglalatról kellett gondoskodni. Az immár közkinccsé lett remek, Kurtág György műve, az Op. 34a, Új üzenetek zenekarra. A foglalat: Brahms két műve (a d-moll zongoraverseny és a II. szimfónia), röviden úgy jellemezhetjük, „D-ben”.

Az est karmestere Takács-Nagy Gábor volt, s az ő művészi habitusa erőteljesen érvényesült valamennyi műsorszámban. Miután vonósnegyesével világhírré tett szert, 1992-ben Svájcba költözött, ahol koncertező tevékenysége mellett pedagógusként is eredményesnek bizonyult. Karmesteri tevékenységét idehaza először a MÁV Szimfonikus Zenekarnál kezdte (2005-től a Festetics kamarazenekari bérletsorozat dirigenseként), ahol 2008 szeptembere óta az első vendégkarmester tisztét tölti be. Ugyanezt a pozíciót tölti be 2007 szeptembere óta az új nevén Concerto Budapestnél is, ahol egyre szélesebb repertoárt vezényel.

Takács-Nagy zenei szemléletmódja alapvetően kamaramuzsikusi, ennek megfelelően rendkívüli figyelmet fordít a tiszta faktúrára, a szólamok közötti kapcsolatra. Minél nagyobb azonban az együttes, annál problematikusabb a látatlanban kiszámíthatatlan hangzásarányok dinamikai összerendezése. Tehát, az a sajátos helyzet áll elő, hogy a hallgató időről-időre részlet-csemegékkal gazdagodik, olyan mozzanatokkal, amelyeket talán még világhírű előadók hangfelvételein sem vett észre – ugyanakkor, kevesebbszer részesül a zenei nagytotál lehengerlő élményében. Ez a kettősség jellemezte mindkét Brahms-művet. A d-moll zongoraverseny esetében a dirigens kamaramuzsikusi vénája újabb erősítést kapott a szólista személyétől (rendszeres kamara-

partnerei közé tartozik ugyanis Várjon Dénes). Egészen kivételes élmény volt érzékelni a tökéletesen egyező, közös zenei világot. Várjon Dénes valamennyi elképzelése olyannyira érvényesülhetett, mint ha ő irányítaná az előadást – anélkül, hogy foglalkoznia kelljen a zenekarral. Más szempontból, a karmesternek más feladata sem volt, mint hogy az általa elképzelt (s Várjon által realizált) magánszólam beágyazásáról gondoskodjék. Eközben folyamatában bomlottak ki a tételek – ami alatt azt is értem, hogy az a nagyforma-élmény, amely szinte már a tétel elején kijelöli a formai csomópontokat, ezúttal elmaradt. A tételkaraktereknek megfelelő tempóban haladva, fokról-fokra térképezhetjük fel, születésében, valamennyi tételt. Ugyanez vonatkozik a szimfóniára is, annyi különbséggel, hogy ott Takács-Nagynak nélkülöznie kellett az egyenrangú kamarapartner. A zenekar, kiváltképp a vonósok, nem is a karmester kezére játszanak, hanem zenei elképzeléseinek hangzó illusztrációját szóltatják meg. Nehezebb a fúvósok dolga, akiknek hangképzési sajátosságaival nem törődik. Tehát, minél alaposabban ismeri valaki a művek egészét, s benne saját szólama helyét (rangját-jelentőségét), annál érzékenyebben tud ráhangolódni a születő folyamatokra. Mivel a zenekari fúvósok egy része gyakran tölt be szólista-rangot, kellő műismeret birtokában többnyire ez sem jelent problémát. A remek fafúvósok szép színekkel gazdagították a hangzás palettáját e művekben is. Emellett, időnként számolhattunk dinamikailag aránytalan összhangzással – de a faktúra áttersősége még ilyenkor is kárpótlást jelentett.

A végére hagytam az est fénypontját, a viszonylag új Kurtág-opuszt. Ez a választás több szempontból is hasznos és eredményes. Takács-Nagy évekig Kurtág kamarazene-tanításának boldog kedvezményezettje volt, így megtanulhatta a kottát „Kurtág szemével” olvasni. Később a szerző által betanított Kurtág-művek előadójaként is szerzett tapasztalatokat. A többéves tanár-diák kapcsolat érzelmi töltete olyan többlet, ami szinte eleve kamatozik betanításában.

Takács-Nagy személyiségéből fakad, hogy akar és tud kapcsolatot teremteni a közönséggel; ő a mikrofonos karmester. (Már a koncert elején „zárja az áramkört” azzal, hogy egyértelműsíti a műsor-sorrendet, s megmondja, mikor lesz szünet.) Kamara-

muzsikusi arányérzékkel találja el, mit, hogyan lehet a legeredményesebben eljuttatni a hallgatókhoz. Nem állít fel vulgáris aránypárokot, nem él fellengzős fordulatokkal, nem „tupíroz”, s ami rendkívül fontos: nem becsüli le a közönséget olcsó poénokkal. Választékos mondataival eléri célját: méginkább a zenére összpontosítja a befogadói figyelmet.

Kurtág zenéjébe (egyébként nem kevés más szerzőébe is!) szinte „bele van komponálva” a hallgatói figyelem. Miként a tanításhoz kettő kell (tanító, s aki hagyja magát tanítani), a legjobb zene is akkor éri el hatását, ha nyitott fülekre talál. Takács-Nagy szépséget, hangzásélményt ígérő szavai után olyan közönség hallgatta az Új üzeneteket, amelyet csak álmodni lehet! S mivel ily módon azt hallotta, amit a szerző üzent, s amit Takács-Nagy értő irányításával a hangzás realizálásában aktívan résztvevő muzsikusközvetítettek, ténylegesen élményhez jutott. Öröm volt látni Takács-Nagy már-már aggályosan figyelő és figyelgető mozdulatait, a rövid tételek érzelmi-indulati rezdüléseit teljes meggyőződéssel kifejező muzsikuskokat. Ezt az előadást érdemes lenne több-kamerás felvételből sokszor visszajátszani. Nem volt ugyanis közömbös hang! Néha bizonytalankodó igen (hogy is ne; ilyesfajta igényes, szinte pillanatról pillanatra változó faktúra megszólaltatására legfeljebb kamaraegyüttesekben játszó zenekari tagoknak volt korábban lehetőségük) – de olyan intenzitás-élménnyel gazdagodtunk, amit maradandó emlékként őrzünk sokáig.

Csak sajnálni lehet ilyenkor, hogy gyakorló muzsikuskoknak (koncertszervezőknek, a zenekarok munkatársainak) általában nemigen jut idejük egymás szerepléseinek meghallgatására. Ez a koncert fényesen példázta, hogy a jól kiválasztott kortárs-mű épp a legnagyobb élményét adhatja a műsornak (tehát, korántsem kényszerű ballaszt e kritérium a Körkép-sorozatban) – s aki eddig eljutott, annak már nem érdemes megállni; tanácsos módosítani az arányokat, s elérni majd azt, ami évtizedekkel korábban (időszakosan) gyakorlat volt: a kortárs (akár szerzői) estekhez, amelyeknek felmérhetetlen hasznáról és tanulságairól csak azoknak van/lehet fogalmuk, akiknek megadott, hogy általuk élményszerűen jussanak zene-történeti tapasztalatokhoz. Takács-Nagy olyan pozícióban van a hazai zenei életben,

hogyan koncertjeinek műsorösszeállításával sokat tehetne azért, hogy elhitesse a közönséggel: az a szakadék, amely a kortárs műalkotások és a közönség között tátong, nem más, mint zavaró tényezők árnyékaiból kivetített fantomkép.

Január 13.

MÁV Szimfonikus Zenekar

A (részleges) közlekedési sztrájk ellenére szép számmal jelentek meg érdeklődők az Olasz Kultúrintézetben rendezett Villa-Lobos esten. A budapesti Brazil Nagykövetség támogatásának köszönhetően a MÁV Szimfonikus Zenekar bérleten kívüli hangversenye ingyenes volt – ritka jelenség a fővárosi gazdag kínálatban.

Tavaly november 17-én volt Villa-Lobos halálának 50. évfordulója, így ez a program a nemzetközi megemlékezés-sorozat jelentős eseménye; az előadás „hitelességét” a karmester és a szólista személye szavatolja: a zenekar 2008 szeptembere óta állandó vendégkarmestere, Rodrigo de Carvalho vezényelt, a zongorára és zenekarra komponált Momo preçoce magánzólamát a jelenleg Nagy-Britanniában élő Cristina Ortiz játszotta. Ő aligha fogja szép emlékei között számon tartani ezt az előadást: nem hallgatható el, hogy egészen ritka probléma akadályozta a mű egyvégében való megszólaltatását: a Bösendorfer-hangszer pedálja felmondta a szolgálatot. A zenekar létszáma a színpad megnövelését igényelte – statikai megfontolásból, kényszerűségből lett nyitószám a Fantázia; a hangszer-problémával senki sem számolt...

Az Olasz Kultúrintézetben egyébként is olasztobb (ha úgy tetszik: kevésbé koncentrált) a légkör általában – mondjuk, „belefért”... de azért mégiscsak szégyen. Szerencsére a zenekar hangszerész-képzettséggel rendelkező tagjai urai voltak a helyzetnek – köszönet érte. Ilyen körülmények között nyilvánvalóan elsikkadt a mű; mindenki figyelmét elvonták a zavaró tényezők. Kárpótlásként a szólista Chopin „hárfá”-etűdjét játszotta ráadásként – pontosabban, annak olyan személyes interpretációját, amelyben leginkább a darab kottahű előadásainak alapos ismerői tudtak élvezetet találni. Az viszont kétségtelen, hogy hatásos „olvasatát” hálásan fogadta a hallgatóság.

A szünet után már mindenki túltette magát a kedélyborzoló malőrön; érezhetően összeszedettebb volt a zenekar játéka, s a karmester is igényesebben kidolgozott hangzásképre törekedett. Az Uirapuru című szimfonikus költemény külön élményét egy speciális hangszer adta, a violinophone (trombita-

hegedű), amelyet a koncertmester Pilz János szolgáltatót meg. Ez egyébként az elhangzott kompozíciók közül a legkorábbi (a 30 éves Villa-Lobos műve) – a program egésze egy évtizedet ölel fel az életműből. A zárószám, a Choros No. 6, amelyet brazil kritikus (tehát e muzsika anyanyelvi szintű értője) a szerző pasztorál szimfóniájának nevezett, legközelebb az Európa-szerte emblematikussá vált Bachianas Brasileiras sorozathoz áll, melynek néhány tétele s a gitárdarabjai alapján tudott képet alkotni magának korábban a magyar koncertlátogató a legjelentősebb brazil komponista életművéről.

Úgy vélem, a zenekari játékosoknak is hasznos a zenei kirándulás, ha a karmesternek köszönhetően a zeneművek értő előadásához megbízható-autentikus információkat kapnak; s a zenei anyag sajátos szervezetsége talán rászoktatja a játékosokat, hogy mindig értelmezve olvassák a kottát. Tehát, például az egyszerű ritmikájú anyag is lehet fontos az adott szakasz hangulatának megragadásához, máskor viszont a már-már szabadon villódzó dallamok pontos kísérete jelent kihívást (hogy a „szabad” dallamok szabadságát is éreztessék, ugyanakkor az egész faktúrában is megtalálják a helyüket: igényes feladat a – többnyire fafűvös – szólistáknak, akik ezúttal is remekeltek). Ilyen és hasonló tanulságok voltaképp bármely partitúra alapos tanulmányozása során szereshetők – de a soha-nem-látott természet-szerűen másfajta figyelésre sarkall, épp ezért tanulságai a már ismert művek esetében is kamatoztathatóak.

Január 16.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Nemzeti Énekkar

Zenetörténeti jelentőségű eseményre került sor január 16-án a MűPa Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében: Kocsis Zoltának köszönhetően először csendült fel a világon befejezett formában Schönberg híres torzója, a Mózes és Áron. A tavaly júniusban a Miskolci Nemzetközi Operafesztivál keretében lezajlott, kétségkívül megkésett magyarországi bemutató inspirálta Kocsist arra, hogy hangokba öntse a III. felvonás Schönberg által megírt szövegét.

Mérni a mérhetlent, befejezni a befejezhetlent – erőteljes szellemi inspirációt jelentenek az olyan kihívások, amelyek megválaszolása néha elképzelhetetlen, máskor talán inkább reménytelennek tűnő. És nyilvánvaló, hogy az ilyen szellemi (esetünkben egyúttal: művészi) vállalkozások haszna és jelentősége akkor is felbecsülhetetlen, ha elszigetelt kísérletek maradnak.

Értékelésükre érdemben a legkevesebben vállalkozhatnak – szerencsére a megannyi külső, akár esetleges szempont ütköztetéséből kialakuló „fogadtatás” (miként megannyi, a bemutatón megbukott, majd a közelebbi-távolabbi utókor által rehabilitált operáé) módosulhat a történelem nagy-léptékű órájával mért jövőben.

A korábban kétfelvonásnyi torzóként vagy pedig a prózában fennmaradt III. felvonás hozzáillesztésével előadott opera először hangzott el végigkomponáltan. A Schönberg-zene ismeretében vagy anélkül egyaránt izgalmas zenei élményt jelentett.

Számos elemző rámutatott, hogy Schönberg operájának három főszereplője van: a cím-ben szereplőkhöz szinte egyenrangúként „zárkózik fel” a nép (amelynek sorsáról szól a történet). Interjúkból-riportokból megtudtuk: Kocsis már Miskolcon elhatározta, hogy megkomponálja a III. felvonás zenéjét; véleménye szerint az opera nem végződhet Mózes bukásával. Ettől kezdve külön filozófiai végiggondolást érdemelne a schönbergi terv, szándék – és a Kocsis-féle végkicsengés összevetése. Hasonlóképp, érdemes azon is elgondolkodni, mennyiben írható külső és belső körülmények számlájára, hogy Schönberg abbahagyta a komponálást, s mennyiben tekinthető tudatos vállalásnak a döntés, miszerint továbbírhatatlan a mű, éppen tartalmi-gondolati megfontolásból. S ott van Sztravinszkij értékelése is, amelyet a műsorfüzetben Kárpáti János idéz; az ő olvasatában a Mózes és Áron „befejezetlensége ellenére teljes, mint egyes Kafka-novellák, melyek belső értelme minden befejezést lehetetlenné tesz”.

Akárhogy is alakul a kiegészítés sorsa, a világpremier közönségének érdekes-izgalmas zenei élményben volt része. Kocsis ugyanis kreatív módon gondolta tovább a schönbergi zeneszerzés-technikát, s korántsem igyekezett pápább lenni a pápánál, ami a 12 egymásra vonatkoztatott hanggal való komponálást illeti. Nem titkolta, hogy a vázlatok tanulmányozásán túl az első két felvonásból is vett át zenei idézeteket, ám leszögezte, hogy mintegy 700 ütem „garantáltan és kizárólagosan” az ő zenéje. Az ő zenéje tehát, amelyet a két felvonás beható ismeretében, azok folytatásaként tudott elgondolni.

Operadramaturgiája válogatja, hogyan viszonul egymáshoz egy-egy műben a szereplők zenei nyelve, megőrzik-e intonációs sajátosságait, avagy hatnak egymásra (azaz, a szereplők emberi kapcsolatainak módosulása nyomot hagy-e kifejezőmódjukon). A témából adódóan, itt az egymás melletti „elbeszélés” legalább annyira jelen-

tős, mint a hatásos-eredményes kommunikáció. Mózes: sziklaszilárd, megingathatatlan, kifejezőmódján is érződni kell ennek. Gondolatai közvetítőjének, szócsövének, Áronnak épp az az erőssége, ami Mózes kifejezőmódjából hiányzik. A nép határozatlan, ingadozó; zeneileg Áron melodikus kifejezőmódja (a dallamrajz, az ábrázolható zeneiség) képes hatni rá. Mi az a többlet, ami mindehhez hozzátehető? Kocsis terjedelmes hangszeres szakaszokkal (zsánerképekkel, mintegy intermezzók formájában) a történet részeseivé teszi a hallgatókat is. Az ő általa komponált zene ember-léptékűen tagolt, ezáltal hallgatócentrikusabb (ez nem értékítélet, csupán kísérlet a különbözőségek alaki megragadására). Akár tudatosan törekedett erre, akár ösztönösen alakult így: a III. felvonás zenéje „lélegzik”. Fontos alkotóeleme a csend; a szünet néha elválaszt, máskor épp ellenkezőleg, szoros gondolati koherenciát biztosít (már a megújuló figyelem fenntartásával is). Kocsis természetesen tiszteletben tartja a schönbergi Reihét – de szabad kezelésében olyan utakra is elkalandozik, amelyek korántsem jellemzőek Schönbergre. Profán közelítéssel, azt lehetne mondani, hogy a III. felvonás „berges”; mármint ahhoz a zenével való megnyilatkozáshoz közelít, amelynek köszönhetően Alban Berg több partitúráját közelebb érzik magukhoz a tonális zenén nevelkedettek, mint a második bécsi iskola kétségkívül legnagyobb hatású alkotóját és gondolkodóját. Egyetlen előadás kedvéért felkészülni: a „kevésbé rentábilis” feladatok közé tartozik. Ezúttal ilyesfajta méricskélés aligha jöhetett számításba: kihívás volt ez a feladat valamennyi résztvevőnek. Annál is inkább, mivel ennek az előadásnak az alapján fogják megítélni Kocsis alkotómunkáját.

A karmester Kocsis mindent megtett a sikerért, ami visszaigazolja a közösen végzett munka eredményességét. Meggyőző erővel szólt a produkció, érvényre jutott a választékos hangszerelés. A félszcenírozott előadásban a kórus gyakran változtatta helyét, élt a nagy játék-tér akusztikus lehetőségeivel. A színrevitel: összprodukciója volt valamennyi résztvevőjének. Csak az elismerés hangján szólhatunk a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Nemzeti Énekkar, a Honvéd Férfikar, a Budapesti Énekes Iskola Kórusa, valamint a szólisták Kocsis-koordinálta összeteljesítményéről. (Az külön pech, hogy az Áront éneklő Daniel Brenna – az előadás megmentése érdekében – betegen, hangi problémával küszködve énekel, vagyis, két felvonáson keresztül rendkívül óvatosan

bánt hangjával, ami csak a III. felvonás némi pillanatában mutatkozott meg teljes szépségében – egészséges Áron jelenléte méginkább polarizálta volna a Gondolat és a Szó viszonyát.)

Városszerte plakátok (Mózes és Áron neve jól kivethető messziről is!), s legalább annyi „beharangozás”, hogy mindenki tudjon róla. Esemény, amire oda kell figyelni! Végre méltó rangot kapott egy nemes vállalkozás, s nem maradt a résztvevők heroikus magánügye. Hogy a bemutatót megelőző napon a MŰOSZ székházában tartott szemináriumról kevesen tudtak, hogy a bemutató délutánján a MüPa Üvegtermében a Kaposvári Egyetem Művészeti Főiskolai Karának hallgatói által előadott Schönberg-színmű, A bibliai út viszonylag kevés érdeklődőt vonzott, remélhetőleg nem keseríti meg a szervezők szájíjét. Valahogy így kellene máskor is bábkodni a nagy horderejű produkciók születésekor – bárcsak magyar alkotásoknak is jutna hasonló figyelem! Akkor úgy fel lehetne tölteni az érdektelenség és értetlenkedés szakadékait, hogy megszűnjék a bábtortalanok félelme és tartózkodása a számukra korábban ismeretlentől, s bátran merészkednének felfedezőutakra, feltérképezve (saját maguk számára) a közelmúlt művészeti termésének értékeit.

Aki hallotta ezt az előadást, aligha fogja lecsukni a rádiót, ha Schönberg-művet konferálnak; olyan viszonyítási alappal rendelkezik, ami fogódzót kínál az új élmények-tapasztalatok befogadásához. Így (és csak így!) szüntethetők meg nemtudásból eredő előítéletek, s így válik lehetségessé, hogy ki-ki önként-boldogan tágítsa érdeklődési területét, s gazdagítsa művészeti ismereteit – élményszerűen. Így lehet napjainkban a zene (minden kor zenéje) mindenkié!

Január 17.

Debreceni Filharmonikus Zenekar

Úgy tűnik, kezdenek ráérezni a Magyar Szimfonikus Körkép sorozatban rejlő lehetőségekre a zenekarok, pontosabban, akik a műsorokért felelősek. Ahány est, annyi ötlet a felépítésben – s a 20–21. századi magyar mű mindinkább szerves része egy-egy programnak. A Debreceni Filharmonikus Zenekar, kihasználva a lehetőséget, hogy – a vidéki városok közül kizárólagosan – Debrecennek van hivatásos kórusa, a város Kodály Kórusával lépett fel. Kocsár Balázs vezényletével Tóth Péter új művét, a szerző által koncert-kórusoperának nevezett „A helység kalapácsá”-t adták elő, valamint Sztravinszkijtól az Oidipus Rexet. Az első:

ősbemutató, a második pedig tiszteletre méltó vállalkozás – tehát, vélhetően valamennyi résztvevő számára emlékezetes élményt jelenthetett a felkészülés és a szereplés.

Mint a koncertet megelőző „Előhang” beszélgetésből megtudtuk, a fővárosi koncert műsorát – mintegy nyilvános főpróbaként – előadták már városukban is, tehát produkciójuk egyszer már vizsgázott a debreceni közönség előtt.

Talán nem túlzás a debreceni kulturális (zenei) élet légkörére következtetni olyan „apróságból”, mint hogy a MüPa-beli érdeklődők számára szép számmal hoztak fel ízléses kivitelezésű Műsorfüzetet, amelyből áttekinthetjük éves programjukat.

A zenére térve: Tóth Péter és a debreceni együttesek kapcsolata immár hosszú időre nyúlik vissza. A korábbi együttműködést (is) minősíti e felkérés, amely nagy apparátust mozgató kompozíciót eredményezett. A Petőfi költeményeit felhasználó darab szellemes, nagy számban tartalmaz olyan zenei fordulatokat, amelyek asszociációkra kínálnak lehetőséget a hallgatóknak. Szándékosan nem idézetként hivatkozom az ismerős fordulatokra, ugyanis nem az idegen testként, talált tárgyként beékelte szegmensek jellemzők, hanem inkább az a szándék valósul meg, hogy a szöveg egyes szavait-szófordulatait-kifejezéseit általuk fokozottan emelje ki. Musicus ludens Tóth Péter, a javából, s nyilvánvalóan alapos ismerője a zeneirodalomnak (azon belül a magyar termésnek is). Művét kétségkívül a magyar anyanyelvű közönség képes maradéktalanul élvezni. Próbálok elképzelni, előfordulhat-e, hogy valaki ne találjon (stílári) fogódzókat a megannyi asszociáció között – nemigen sikerül...

Vannak szerkezeti, ritmikái, harmóniai, témafeji (ill. dallam) emlékeket idéző fordulatok – ám mindezek feladata nem több, mint hogy serkentsék a zenehallgatás aktivitását. Tóth Péter számára nem az az ideális hallgató, aki csupán csendben ül... Be akarja vonni a közönséget a zenei folyamatokba – s remélhetőleg mind többen „lesznek vevők” erre a sajátos zenehallgatásra (ami sok örömmel jár, hiszen az átélt élmény mindig mélyebb nyomokat hagy).

Az előadás azt sejteti: alapos próbafolyamat előzte meg, melynek során az énekesek és hangszeresek a mű értő tolmácsolói lettek. A kórus azért még elfogódott egy kicsit – nem mer igazán komédiázni, s ismét kiderült, hogy nincs igényesebb feladat, mint a (ének- és) zenekari unisono. A különböző hangulatok megragadása általában sikeres, a fuga (ill. imitációs) tételekben még nem

igazán átütő a játék-öröm. Sohasem tévesztették hatásukat a már-már skandáló szövegrészletek, a néha meglepetésszerűen megjelenő „adonisi sorok”. A népdalrapszódiaák strettájára emlékeztető „néptánc-finálé” jellegű zsánerkép (No. 9, A kocsmá) pedig kifejezetten hatásos volt.

Öröm, hogy az új mű mellett jutott idő (energia és figyelem) a Sztravinszkij-mű tisztességes megtanulására is. A sok-stílusú életműnek alig van olyan darabja, amely egykönnyen megadja magát – az operatorium ráadásul a komplexebbek közé tartozik. Megszólaltatásáért eleve hállával tartozik a közönség – s ezúttal is az lenne a gyümölcöző, ha a betanulásba fektetett munka többszöri (sokszori) előadás során kamatozhatna. Akkor nem merülne ki az igyekezet az előadási utasításokban gazdag szövegek mind pontosabb megszólaltatására való törekvésben, hanem valamiféle (kamarazenei) egymásra-figyelés állandósulhatna az egész mű folyamán. Kocsár Balázs biztos kézzel tartotta össze az együttest; a szólisták számára megbízható pontos kíséretre gondoskodva.

Január 25.

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

A Magyar Szimfonikus Körkép sorozat hatodik estjének műsorán Szöllősy András, Dohnányi Ernő és Johannes Brahms egy-egy műve szerepelt. A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának január 25-én a MüPában megszólaltatott műsora másnap a Magyar Állami Operaházban került előadásra. Vélhetőleg a zenekarnak is élményt jelentett a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem (magnövelt) színpada, ahol tér-élményt adott a nyitószám. Szöllősynek az 1972-ben Pest, Buda és Óbuda egyesítésének centenáriuma komponált *Musica per orchestra*-ja (mely az életmű legjelentősebb darabjai közé tartozik) rendkívül nagy apparátust foglalkoztat. Ez az előadás is megsejtetett valamit abból az újfajta eufóniára törekvésből, amelyet Szöllősy egészen speciális úton járva szándékozott elérni. Az is szerzői sajátosság, hogy nála a tervezett hangzások mindig konkrét apparátust igényel; tehát a hangszerelés nem a komponálás későbbi fázisa (afféle új smink-réteg), hanem olyannyira szerves része a zenei anyagnak, mint a ritmus, a hangmagasság, dallam vagy épp a harmónia. Ezzel függ össze, hogy az időnként (főképp, a 70-es évek elején) kifejezetten szokatlan hangzásokat a hangszeresek hagyományos, természetes megszólaltatásával éri el. A mű dra-

maturgiai folyamatát követve, többször gyönyörködhattunk megrendítően szép hangszín-váltásokban. Az egybekomponált művet végigkövetni volt célszerű – aki hagyományos formai megfelelések mentén szándékozott tájékozódni, akár el is veszhetett a zenei folyamatban. Ugyanakkor, állandó élményt jelentett a konzonancia-disszonancia (gyakran konkrét ellentétpárként kezelt) viszonylatának relativizálása. Bizonyított, hogy e kategóriák időről-időre változnak, a korizlés függvényében módosulnak – most hangzó valóságként élhettük meg ezt.

Talán a csúcspont Liszt-idézete miatt esett a választás e kompozícióra – mindenesetre, a 19. század bővületében folytatódott a műsor. A Dohnányi első színpadi kísérletének, a Pierrette fátyla című némajátéknak anyagából készült, azonos című zenekari szvit speciális nehézséget jelent napjaink előadóinak, ami nem technikai jellegű (tehát kigyakorolható): az atmoszféra-teremtés teszi próbára a képzelőerőt, annak a ténylegesen vagy csupán rejtve, de állandóan jelenlévő táncosságának a sejtetése, ami színpadot kell, hogy varázsoljon a hallgatók elé zenekari esten is (a helyzetet nehezíti, hogy a színpadi eredet ismeretlenek tekinthetjük). Ilyen meggondolásból viszonylag könnyű helyzetben van az opera-közelben élő zenekar, s további eligazítást a szvit-tételek címe jelent. Héja Domonkos a ritmikus-metrikus faktorra különös gondot helyezett, mégis, az élmény nem tudott átütő erejűvé válni. Ez a hangszínek iránti érzéketlenség számlájára írható; mintha az intonációs tisztaság és a tempóbeli együtt-játék lett volna a zenekari játékosok maximális célja. A kidolgozásra való törekvés a széles skálájú dinamikai berendezettségben megmutatkozott ugyan – de a megtervezett szép hangképzés állandó kontrollját aligha mozdulataival kell kérni a karmesternek! Az indulások karakterizálása gyakran volt igényes – ám mintha csak a témafejekkel törődtek volna a játékosok, később „ejtették” a dallamvezetésnek még csak a szándékát is. Ugyanez a szemlélet érvényesült Brahms IV. szimfóniájának előadásakor is; afféle „tudjuk, miről van szó” jellegű hangzó átgondolással kellett szembesülnünk. A hegedűk tónusa állandóan kívánivalót hagy: halk részekben a nüanszok kidolgozottságát, hangos szakaszokban és fokozásokban viszont a hangszín-kontrollt kellett fájóan nélkülöznünk (szívesen elfelejteném a prímzólam ádáz, erőszakos megnyilvánulásait). Ugyanakkor, a nagyformák felépí-tettsége, s néhány szép szólóállás (elsősorban a klarinété), az össz-élményt tekintve

kellemes hallgatnivaló rangjára emelte a koncert egészét.

Január 27.

MÁV Szimfonikus Zenekar

Elismerésre méltó, hogy alapító karmesterére mesterbérlettel emlékezik a MÁV Szimfonikus Zenekar. A Szőke Tibor Mesterbérlet, melynek a MüPa ad otthont, nyitókoncertjére Kocsis Zoltánt hívta meg szólistának. Közreműködésével Bartók I. zongoraversenyre Mozart: Lucio Silla nyitánya és Beethoven II. szimfóniája között csendült fel. A műsorösszeállítás (mint bármely program) elemezhető, magyarázható, mentegethető – ehelyett azonban érdemesebb a hangzásra koncentrálni. Úgy tűnik, kezd beérni az a többéves zenekarnevelő munka, amely a vonóskarra irányul. Az utóbbi időben gyakran dirigáló Takács-Nagy Gáborral rendre élménytadó produkciók születnek. Az ifjú Mozart operanyitányában (szimfóniában) az áttekinthető, egyszerű-szabályos periodizáló anyagot is megformáltan szólaltatták meg – ilyen hozzáállással minden érdekesség reflektorfénybe kerül, s többdimenziós hangzások születnek. A partitúra kidolgozottsága jellemezte a zongoraverseny előadását is – itt a II. tételben remekelő ütősök teljesítményét érdemes kiemelni. Természetes, hogy bármely zenekar „összeszedi magát”, ha sztár-szólistával léphet fel – ezúttal ez az igyekezet már a felkészülésben is megmutatkozott. S ha többszöri eljárás után valamennyi játékos tud majd a karmesterre figyelni, beérik a produkció. A szimfónia esetében kicsit zavart, hogy még „nem bontották le az állványzatot”; a gondolat kidolgozott részletekből fokozatosan alakult ki egy-egy tétel, ám a tételek közti kohézió még nem érződött, azaz, körbejártunk ugyan a szimfónia épületét, egészére azonban nem kaptunk rálátást. Eme hiányérzetért a hangszíngazdagság próbálta kárpótolni azokat is, akik már ismerték a művet, s azokat is, akiknek (a népszerű Beethoven-szimfóniák felől közeledve) most nyílik rá a fülük a korábban elhanyagolt II. szimfóniára.

Január 29.

Pannon Filharmonikusok – Pécs

A koncertszezonzás második részére tartogatta immár hagyományos budapesti bérleti sorozatát a Pannon Filharmonikusok – Pécs, az a nem-budapesti zenekar, amely elsőként vállalkozott bérleti sorozat rendezésére a Művészetek Palotájában. Az idei évben frappáns címmel hirdethették meg a sorozatot: „Fővárosi év a fővárosban”,

hiszen Pécs 2010-ben Európa Kulturális Fővárosa. Januártól öt alkalommal, havonta lépnek fel a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben – e sorozat nyitókoncertjével neveztek a Magyar Szimfonikus Körkép sorozatba. Akkor még Liszt, Kurtág, Bartók és Dohnányi egy-egy művét szándékoztak megszólaltatni; s miután kiderült, hogy technikai akadályai vannak a Kurtág-opusz műsorra tűzésének, úgy módosították a programot, hogy Liszt Les Préludes-je maradt az egyetlen magyar (habár 20–21. századnak aligha nevezhető) műsorszám. Nem sokat szépít ezen az sem, hogy Csalog Gábor ráadásként két Kurtág-darabot szólaltatott meg. (Talán még az is szerencsésebb lett volna, ha sorozatuk következő estjét nevezik Körkép-koncertnek, amelynek műsorán szerepel Bartók egyfelvonásosa, A kékszakállú herceg vára.)

Az idei évtől Peskó Zoltán az együttes zeneigazgatója, így természetes, hogy ő vezényelte a nyitókoncertet, melynek műsora a továbbiakban úgy alakult, hogy Ravel G-dúr zongoraversenye után Franck d-moll szimfóniája csendült fel.

Először hallottam új karmesterével a zenekart; az egyes produkciók jellemzésénél tehát érdekesebb az, hogy milyen jellegzetes módosulás vehető észre az együttes játékában. A legfeltűnőbbként egyfajta felszabadultságot kell regisztrálni. Amikor a zenei anyag természetéből adódóan fokozás szükséges, nemcsak dinamikailag lesz több a hangzás, hanem intenzitásában is „besűrűsödik”. Ugyanakkor, ez a sűrűség nem nehezíti el, sőt, épp ellenkezőleg: mintha az energiája gyarapodott volna, szárnyal, töretlenül. Már a Les préludes-ben is többször megfigyelhettük ezt a jelenséget – s vélhetőleg a játékosok számára is ez hatott élményként, mert az epikus és szemléldőbb részletekre kevesebb műgondot fordítottak.

Ravel G-dúr zongoraversenyében a szólista „olvasata” adott többletet; Csalog, aki értő játékos napjaink zenéjének is, egyszerre tudja felmutatni Ravel zenéjében a letisztultságot s a korabeli újszerűséget. Az estet a szimfónia koronázza meg: hatásos, ám sohasem üresen bombasztikus előadásban szólalt meg. Itt volt leginkább gyümölcsöző Peskó Zoltán oldott irányítása: kispóroltan „üt”, azaz, metrikus precizírozással nem köti meg a melódiák szárnyalását – ugyanakkor a kisebb-nagyobb formai egységeket rendkívül pontosan indítja, előtte mindig időt hagyva arra, hogy az új (lényeges) közlendő csendből, lendülettel kezdődhessen. Az agogika szervesen hozzátartozik kotta-

olvasásához – s az együttes érzékenyen követi mozdulatait.

Ugyanakkor, nem tagadható, hogy a zenekari játékosok között jelentős minőség-különbség van; a vonós-szólamok nem mindig egységesek (zenében kevésbé jártas koncertlátogató is észreveszi: míg a koncertmester jópár hegedűssel intenzíven dolgozik, ugyanabban a szólamban mások indifferens nyugalommal húzzák vonójukat). Csak remélni lehet, hogy a programokban gazdag évad során a zenekari játék rutinja nem az elnagyoltság, a biztonsági megoldások felé fogja terelni a játékosokat, hanem a gyakori fellépések hatására fokozott felelősséggel, biztos szólamtudás birtokában vesznek majd részt valamennyien a mindjobban megismert művek előadásában.

Január 31.

Debreceni Filharmonikus Zenekar

A 22. Mini-Fesztivál négy hangversenye (hagyományosan január utolsó hétvégéjén) 20–21. századi magyar kompozíciókból kínált válogatást. A zárókoncertet január 31-én a Debreceni Filharmonikus Zenekar adta, a Kodály Kórus közreműködésével, Kocsár Balázs vezényletével. Az est műsorának ismeretében értékelhetjük a debreceni évad programjának gondos-körülményes összeállítását: e műsorból Tóth Péter Téli regéjét novemberben, Durkó Zolt Altamiráját pedig decemberben játszották el odahaza. Tóth Péter műve kiérlelt szöveg, az Altamira újrahallgatása pedig ismételtlen meggyőzte a hallgatókat arról, hogy időtállóan értékes kompozícióról van szó. Hallhattunk két ősbemutatót is: Máté Győző szőlőjével Király László darabja (Elegy for Cathy) aligha jelentett komoly nehézséget a zenekarnak. A szerzői műismertető elolvasása után (információi alapján) aligha lehetünk biztosak abban, hogy Bánkóvi Gyula művének partitúráját maradéktalanul életre keltették, azonban így is érződött, hogy invenciózus, hangszínekben gazdag kompozícióról van szó. Kocsár Balázs főként a tétel egészének töretlenségét tartotta szem előtt; a metrikus keretben a duók annyiban és csak annyiban érvényesültek, amennyiben hangszínnel/hangszínegyüttesükkel kitűntek; a figurakombinációk dinamikai megtervezettsége további kidolgozást igényel. A zárószámot, Kocsár Miklós Stabat Mater (melyben a kórus mellett szólistaként Francesca Provvisionato és Bátki Fazekas Zoltán működött közre) kidolgozott megszólaltatását olyan lelkes tapsvihar fogadta, amely vélhetőleg a rendezvény-

sorozat egészének szólt. Megerősíthette mind a karmestert, mind pedig az est valamennyi közreműködőjét abban, hogy érdemes bővíteni a repertoárt időben napjaink felé közelítve, fokozott figyelmet fordítva a hazai termésre, amely nyilvánvalóan elsősorban hazai előadók tolmácsolásában kaphat lehetőséget, hogy vizsgálják a hallgatóság előtt. Ez a koncert is azt bizonyította: jó kezekben vannak a kortárs-partitúrák Kocsár Balázs, a szólamok pedig együttese kezében.

Február 3.

MÁV Szimfonikus Zenekar

Habkönnyű hallgatnivaló, két órában – ez a MÁV Szimfonikus Zenekar február 3-i estje dióhéjban. A zenekar felől tekintve jelentősen eltérő a kép: rájuk komoly feladat hárult, mind technikailag, mind zeneileg. Mert az örökzöld műsorok azt a veszélyt rejtik magukban, hogy a hallgatónak mennyi korábbi élménye (azaz, összehasonlítási alapja) van, nemritkán felvételek alapján, s ezekkel is fel kell venni a versenyt. Ilyen számokból állt a műsor egy része – ráadásul jutott kuriózum is, ritkaság. Ezúttal (a szokásostól eltérően) bosszúságot okozott az ismertetőfüzet, ugyanis nem az elhangzás sorrendjében szerepeltek benne a műsorszámok; s ez annál is súlyosabb hiba, mivel a sorrend-változásra műsorközlő sem hívta fel a figyelmet. Amikor Dvořák Karnevál nyitánya után felcsendültek a Polovec táncok első hangjai, a legnaívabb és -szórozottabb hallgató is észrevette, hogy valami nincs rendben. A folytatás felismerésében sokat segített, hogy Milhaud művének, az Ökör a háztetőnek hegedűszólistáját feltüntette az ismertető – s végülis összeállt a tényleges műsor-sorrend a fejekben.

Kollár Imre kedvvel, lelkesítően vezényelte a zenekart, szóltak is a forték, s meggyőzőek voltak a fokozások. Közben itt-ott kisebb szépséghibák, néha dinamikai aránytalanság a dallamjátszó és kíséző hangszerek/szólamok között – de a lendület általában sikeresen elterelte erről a hallgatók figyelmét.

Amúgy, komoly felkészülést igénylő programról van szó. Az Ökör a háztetőn sikere annak a közönségnevelő munkának (műsortervnek) az eredménye, amelynek köszönhetően alapvetően érdeklődő a hallgatóság legidősebb generációja is. Nem kis elismerés jár nekik, amiért időjárással dacolva, nem hagyták ki ezt a bérleti estet sem (ráadásul, az utóbbi időben a Zeneakadémiáról a MüPába is átszivárgó köhögés-krákogás szokásának legkisebb

nyoma nélkül – úgy látszik, a zenei nevelés, a zenehallgatásra-nevelés képes lehet a zenehallgatói viselkedést is jótékonyan befolyásolni!). A Milhaud-mű szólista-lehetőséget biztosított a zenekar koncertmesterének, Trejer Istvánnak, aki gyönyörű tónussal szólaltatta meg szólalmát. A mű szellemessége jól érvényesült (annak ellenére, hogy időről-időre érezni lehetett valami visszafogottságot); akit meglepetésszerűen ért a hangzás kavalkádja, az is biztos lehetett abban, hogy nem csalás, nem ámitás, ez szerepel a partitúrában. Dukas szimfonikus scherzójában, A bűvészinásban már felszabadultabban élvezték a muzikusok is a zenei poénokat, Kollár Imre tudatosan hatásosra formáltatta a kisebb-nagyobb formarészeket – s a darab programjának ismeretében szinte látványos muzikát kapott a hallgatóság. Hangelatos volt de Falla szvitje is (A háromszögletű kalap), s talán épp csak Weiner Leó Farsang című kompozíciójában sokallhatunk a már-már mechanikus kottahűséget; mintha nem akarták volna észrevenni azokat az apró poénokat, szellemes fricskákat, amelyek például egy-egy mondóka- vagy kiszámoló-jellegű ritmusképletben rejlenek, vagy azokat a kínáló agogikai lehetőségeket, amelyek az ízes előadás hatását növelhették volna.

De így is elégedett lehet teljesítményével a zenekar, s a kapott élménnyel a közönség. És gazdagodhatott egy adalékkal, miszerint a komolyzene – nem szükségszerűen szomorú.

Február 15. Concerto Budapest

Alakilag „szendvicsműsor” (két romantikus között egy 20. századi), érdemben viszont csak részben: Lutoslawski Csellóversenye ugyanis egyúttal hídfőforma közép-részeként emelkedett ki a programból. A szólista Perényi Miklósnak köszönhetően őszinte érdeklődés fogadta a kompozíciót (ebben része van az utóbbi évek műsorpolitikájának, s nem utolsósorban a január 11-i emlékeztető koncertnek!), így a szokatlan nem talált tartózkodó fogadtatásra (tegyük hozzá: a korántsem teltházas hallgatóság soraiban). A Concerto Budapest odaadón játszott Keller András vezényletével – s Perényi szép gesztusa, hogy ráadás-számként is Lutoslawski-darabot választott. Sajnos, a nyitó szám, Brahms Akadémiai ünnepi nyitánya kevesebb figyelmet kapott az előadóktól, így inkább csak afféle „bemelegítés”, nekikészülés volt a folytatáshoz. A műsor második részében Schubert VII.

(„Nagy”) C-dúr szimfóniáját hallhattuk. A zenekart csak dicsérni lehet: Keller irányításával játékukból eltűnt még a nyoma is az indifferens hangzásnak. Összeszedett a vonóskar, bár a szólások színvonala korántsem mondható egységesnek. Ezúttal a II. hegedűt kell kiemelni: amikor dallam került hozzájuk, valami egészen gyönyörű, szívet melengetően személyes hangon szólaltatták meg. Tónusában nem mindig egységes a prímshólam; amikor kísérő szerepbe kerül, tagjai egy része megelegszik azzal, hogy kifejező puzzle-elemekből rakja össze a szólalmot, ami ily módon nélkülözi a személyességet (mintha Keller „könyöklős” mozdulatait öntenék hangokba). Az egyetlen komoly fenntartásom a Schubert-zene hangzásképeivel az volt, hogy még mindig ott kísért a „sávós” muzikálás emléke – amikor mindenki beadja a szólalmát a közönségbe, anélkül, hogy a születő hangzásképebe illeszkedve gondoskodna a mindenkori folytatásról.

Február 16. Györi Filharmonikus Zenekar

A Magyar Szimfonikus Körkép sorozat egyik nagy nyeresége, hogy olyan vendég-szólistákat ismerhetünk meg, akiknek teljesítményére sokáig emlékezünk (s jó esetben nevüket is megjegyezzük). E hegedűművészek sorába tartozik a bolgár Joana Kamenarska, aki Mozarteum-beli tanulmányait követően a Hamburgi Filharmonikus Zenekar 2. koncertmestere. Ezúttal a Györi Filharmonikus Zenekar koncertmesteri székét foglalta el, s ő volt a szólista Bartók Két portréjának megszólaltatásakor.

A műsor „kupolás szerkezetű” lett: Wagner: Trisztán és Izoldájából az Előjáték és Izolda halála című részlettel kezdődött, s Dvořák VIII. szimfóniájával zárult. Közben csendült fel négy rövid tétel Kurtág György Üzenetek című op. 34-es kompozíciójából, majd Bartók 5. opusza. A Kurtág-mű előtt a vezénylő Berkes Kálmán szólt néhány szót a közönséghez, szimpatikusan, bár nem sok gyakorlati „segítséggel” a Kurtág-mű értő hallgatásához (összehasonlítási alapként a sorozat január 11-i nyitókoncertje kínálkozik). Vélhetőleg nagyrészt a remek vendégkoncertmesternek köszönhető az újjászületett (Csipkerózsika-álmából felébredt) hegedűhangzás: kiváltképp a fokozások voltak meggyőzőek és hatásosak az est folyamán. Mindazonáltal, az előadás színvonala fokozatosan emelkedett; a népszerű Wagner-zene érzelmileg mindvégig tartózkodó, mondhatni hűvös maradt, az előadók

figyelmesen játszottak, ám a belefeledkezés (s ezáltal a belefeledkeztetés) érzete távol állt tőlük. Közben néha arra kellett gondolnom: talán tudatos karmesteri koncepció, hogy lehántsák az idők folyamán rárakódott előadói manírokat – ám így kissé vérszegényre sikeredett az előjáték. Azt viszont nem tagadhatjuk, hogy áttetsző volt a hangzás (ami ehhez a romantikus zenéhez önmagában bizony kevésnek, túl szolidnak bizonyult). Négy „rövid” Kurtág-tételt ígért Berkes – s valóban, a rövidség maradt a tételek alapélménye. Szép zenekari színekben gyönyörködhattunk – mégis, ezúttal az a bizonyos „áramkör” nem zárult (pedig a közönség nem töltötte meg az emeleti szinteket!). „Tényleg rövidke” – nyugtázta valaki félhangosan a közönség soraiban, s vélhetőleg sokaknak csak ennyi maradt meg ebből az interpretációból. Pedig többről volt szó, hiszen a változatos hangszínvilág már-már nosztalgikusan felidézte azt a régi szép időt, amikor a Györi Filharmonikus Zenekar élen járt a kortárs (magyar) művek előadásában, s hallhatóan örömet lelték az előadók a szokatlan hangszínekben. Az azóta is megújult hangzásokat, ím, ismét megszólaltatják – de a játékörmög még hiányzik hozzá.

A Két portréból az Ideális – valóban ideálisnak mondható. A sugárzóan tehetséges Kamenarska gyönyörű hegedűhangja inspirálóan hatott a vonósokra (remekelt a zenekari szólócellista is!), és itt a hangzásképe több volt, mint gyönyörködtető hangszínek egymásutánja. Érződött a bartóki duális világkép, a tételek dramaturgiai felépítése egyaránt hatott azokra, akik már többször hallották e kompozíciót, s azokra is, akik most találkoztak vele először.

A szünet után mintha kicserélődött volna az együttes: a Dvořák-szimfónia a repertoárdarabok magabiztosságával szólt, „éltek” a szólások (és a zenekari szólisták), s valami kedély uralta valamennyi tételt, ami élménynyé tette az interpretációt. Berkes Kálmán (nem a látványosságára, hanem hangzásra koncentráló) irányító munkája talán itt érett be leginkább. A műsor végeztével olyan érzése támadt az embernek, hogy talán most rögtön ismét el kellene játszaniuk – ezúttal „élesben”...

Elvileg nem lehet panaszkodni a zenekar gondoskodott szórólapokról; de mégis van, mert az ismertetőszöveg aránytalan: egyetlen szó sincs a szólistáról, ráadásul a (névtelen) műismertetések színvonala... Bevett gyakorlat az „összeollózás” – de aki összeollózza, annak kötelessége számolni azzal, hogy azt valakik olvasni fogják...

Február 17. MÁV Szimfonikus Zenekar

Operagálát ígért a Szőke Tibor Mesterbérlet 2. estje, Lukács Gyöngyi és vendégei közreműködésével, Kesselyák Gergely vezényletével. Sokat csak ott tudtuk meg: a vendég Alexandru Agache, aki szintén rendkívül népszerű a hazai operabarátok táborában. Az ilyen rendezvényeken hagyományosan zenekari operarészletek tagolják a műsort (melyek, miközben lehetőséget adnak az énekeseknek az „átállásra”, egyszersmind a kísérő-együttesre irányítják a figyelmet). Ezúttal Prokofjev Klasszikus szimfóniájának tételei töltötték be ezt a szerepet, ami ötletnek nem rossz ugyan, de a program kinyomatását követően már kiderült, hogy a papírforma nem működik a gyakorlatban. A számok felcserélésével próbáltak segíteni ezen a 2. részben, de így is érződött valami kényszeredettséggel; ráadásul kidolgozottsága sem indokolta az eljátszást. Már a II. tételben csalódást okoztak a hegedűk a magas fekvésekben, a karmestertől függetlenedő csellisták pedig egyenest széteséssel veszélyezteték a Largettót. Az egyváltóban játszott III. és IV. tétel esetében indokolatlannak érez-

tem a sarkított tempó-kontrasztot, ráadásul a szabályos periodizálású Gavotte nélkülözötte a frázisok indításában is megmutakozó tagolást. A Finale esetében kiderült: ha indításakor nincs meg a belső egység, a későbbiek folyamán nem tud „összerázódni”. Mindeközben néhány briliáns szólóállás gyönyörködtető perceket szerzett.

A szólistaválasztás méltó a mesterbérlet rangjához. Ismét megerősödhetett mindenki a meggyőződésben, miszerint Lukács Gyöngyi világklasszis, aki sztár-partnerével képes színpadot varázsolni a pódiumra. Nemcsak operarészleteket hallhattunk, hanem meglevenedtek operabeli szituációk (annak ellenére, hogy a szoprán sztereotíp mozgáskészlettel rendelkezik). Boldogan láttuk viszont Lady Machbethként, s olyan szerepekben is, amelyekben színpadi produkcióját mindezidáig nélkülöznünk kellett. Külön öröm volt a Boccanegra-kettős mindazok számára, akik a közelmúltban részesei lehettek a MET-közvetítésben az operának. Agachét valószínűleg valamennyi hallgató a szívébe zárta.

A MÁV Szimfonikus Zenekar régóta, rendszeresen fellép énekes világsztárok kísérőjeként, számos külföldi helyszínen, mond-

hatni: rutinos kísérő-együttes. Kesselyák Gergely is eljegyezte magát az opera-műfajjal. Együttműködésük szerencsés konstellációnak tűnik, s ez számos mozzanatban megmutakozott. Általában már az első hangokkal sikerült megeremteni az atmoszférát (ellenpélda az Anyegin záróduettjének slamos bevezetése), s a továbbiakban érződött az egyetértés karmester és együttese között. Ugyanakkor ez a meglegedettség néha a színvonal rovására ment; a léghőrt aligha rontaná el néhány pontos indulást indukáló pregnáns mozdulat, s a már a próbák során megkövetelt állandó kontaktus karmester és valamennyi szólam között (ha ennek alaposabb szólam-tudás az ára, akkor azt is meg kell követelni!). Méltatlan, hogy a máskor jeleskedő csellósólam miatt a hallgatóknak aggódniuk kelljen! A műfajváltás nem indokolja, hogy hirtelen elfelejtődjenek mindaz, ami az utóbbi időszak zenekarnevelő műhelymunkájának eredményeképp hallható javulást eredményezett az együttes zenekari estjein. Így is élvezetes-szép estével gazdagodtunk – több koncentráció még értékesebb-szebb, s a zenekari játékosokra is visszaható élményeket eredményezett volna.

Fittler Katalin

SCHNUKI

Polgári nevén Varasdy Frigyes közismert becenevén Schnuki A trombita minden titkának ismerője és tudója. Jó kedvű, jó humorú népszerű zenekari művész, aki minden körülmények és nehézségek között is megmaradt szerény, csendes, de mégis társasági embernek. Pedig pályája során mindent elért, amit lehetett. Először az Operabáz, később az Erkel – színház zenekarában játszott. Egyidejűleg a Zeneakadémián tanított, majd professzorrá nevezték ki. Kútintették lovagreszttel, egy trombitásból alkalmával borlovaggá fogadták. Nyugdíjba vonulása után sem hagyta abba a munkát. A színpadi zene szervezőjeként és közreműködőjeként dolgozott tovább. Ennek a fáradhatatlan és áldozatos tevékenységnek elismerésül az Operabáz főigazgatója, Vass Lajos is kitüntetés adományozott neki, bensőséges ünnepség keretén belül.

Növendékeivel óriási eredményeket ért el. Legtöbbjük neves külföldi zenekarokban, Operabázokban dolgozik. Hogy mi a titka? A nyugodt, boldog családi háttérrel kívül többek között az, hogy a hangszert a mai napig nem tette le. Azaz most is minden nap elvégzi az előírt gyakorlatokat. Novendékeit és saját fiait is ebben a szellemben nevelte, valamint arra tanította, hogy nem elég jónak lenni, a legjobbra kell törekedni.

Amikor összeházasodtunk, nem sok jövőt jósoltak nekünk. Ennek 40 éve. Négy fiunk született, kettő közülük művésztanár, de zenei pályára csak az egyik ment. Két gyönyörű unokánk van eddig és várjuk a többit. Ez az életünk.

A Tanár Úr, szinte hibetelen, időközben 80 éves lett. Ebből az alkalomból köszöntjük őt abban a reményben, hogy még sokáig fújhatja a trombitáját, mindannyiunk örömeire.

Kedves Tanár Úr, Isten éltesse! Boldog Születésnapot Kívánunk!

Varasdy Frigyesné I. Horváth Ágnes

Az NKA pályázata jelentős kulturális események támogatására

MusiciansWho – 2010. február 17., szerda 13:12

Pályázatot hirdet az NKA Kiemelt Kulturális Programok Szakmai Kollégiuma kiemelkedő jelentőségű kulturális események támogatására.

A Nemzeti Kulturális Alap Kiemelt Kulturális Programok Szakmai Kollégiuma pályázatot hirdet a 2010. március 1. és 2011. február 28. közötti időszakra kiemelkedő jelentőségű kulturális események támogatására. A pályázat célja a kulturális élet reprezentatív eseményeinek támogatása, a magyar kultúra rangjának és színvonalának megőrzése és erősítése. A pályázat keretében elsősorban a kiemelkedő művészeti események, programok és fesztiválok támogathatók. A pályázaton jogi személyek, gazdasági társaságok és egyéni vállalkozók vehetnek részt. Az igényelhető támogatás összege legfeljebb 15 millió forint. A támogatásra szánt keretösszeg 200 millió forint.

Pályázati határidő: 2010. március 12.

Bővebb információ:

Nemzeti Kulturális Alap Kiemelt Kulturális Programok Szakmai Kollégiuma; 1388 Budapest, Pf. 82.

I: www2.nka.hu/pages/palyazattatas/aktualis_palyazati_felhivasok/kiemelt_kulturalis_programok_100312.html (Kultúr-Pont)

A Miskolci Szimfonikus Zenekar új Weiner-CD-jéről

(Hungaroton Classic HCD 32634)

Eredeti műveket és egy Liszt-átíratot tartalmaz a Miskolci Szimfonikus Zenekar ötödik Weiner-korongja. A műsor a grandiózus h-moll szonáta átíratával kezdődik, s afféle „decrecendo-formát” mutat; a Preludio, Notturmo e Scherzo diabolico ciklusával folytatódik, amit a Passacaglia követ, s afféle megkomponált ráadásszámként a Katonásdival ér véget. Már e tartalomjegyzék is sejteti, hogy nem elsődlegesen végighallgatásra szánták, hiszen a Liszt-mű zenekari verziója után feltétlenül érdemes szünetet tartani (egyébként a folytatás áldozatul esik a korábbi élménynek).

Kovács László vezényletével a Miskolci Szimfonikus Zenekar immár rutinos Weiner-előadónak számít; s ebben az esetben a rutin kizárólag pozitív értelemben használatos. Korábban rögzítették már a szerző viszonylag ismert és alig játszott műveit egyaránt, s ezek gyakorlati tapasztalatával felvértelve, nyilván az előadók számára is mind kedvezőbb a szerző zenekari kompozícióinak megismérése és megismertetése.

Weiner Leó már zeneakadémiai növendékként kitűnt kivételes hangszerelő érzékével; azzal a kizárólag tanítás alapján elsajátíthatatlan hangszín-keverő képességgel, ami egészen különleges zenekari hangzásokat képes életre hívni – értő kottaolvasás birtokában. Ebben a legnagyobb a karmester felelőssége, ugyanis neki kell megítélnie, adott esetben hogyan értelmezendők a dinamikai előírások. Mert hogy, nemcsak a különböző hangszerek (szólamok) esetében mások a dinamikai erőviszonyok, hanem az adott szólam természetű (szólisztikus avagy kísérő-funkciót tölt be) is befolyásoló tényező. Tehát, az előzetes részletező analitikus munka és a megszólaltatás során az állandó kontroll egyaránt szükséges. Elmondható ez voltaképp a legtöbb műről – Weiner esetében azért kell külön hangsúlyozni, mert a hangszínérzékenység, a nüanszok megjelenítése szerves része a kompozícióknak; vagyis, pusztán az előadói utasítások korrekt betartása olyan hangképet eredményezne, amelynek „képfelbontása” nagyléptékű. Az arányok patikamérleggel való adagolása pedig nem kizárólag szándék vagy elha-

tározás kérdése, hanem stílusismeret feltételez – s ez az, amiben mindinkább járassá válik a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Éppen ezért a Weiner-darabokat feltétlenül érdemes külön meghallgatni, mert a Liszt-átírat árnyékában aligha biztosíthatunk nekik méltó befogadói figyelmet. Kovács László értő olvasója Weiner partitúráinak: a rövid Preludióknak is megadja a súlyát, a Notturmo gyönyörködtető intermezzo a rövid cikluson belül – s ha jól figyelünk, kihalljuk az „ördögöt” a Scherzo diabolikóból. Persze, csupán az opusz léptékéhez viszonyítva! A Passacaglia: korai zongoradarab hangszerelése az utolsó alkotói

hatását kétségkívül növeli, hogy a súlyos mondandót egyetlen előadóra bízta a szerző. Lejátszani a darab hangjait, többé-kevésbé kottahűen: sokaknak sikerül (gondoljunk csak arra, hány nemzetközi zongoraverseny valamelyik fordulójának kötelező műsorszámá lett az idők folyamán), megsejtenni a liszti mélységeket-magasságokat azonban csak a kisszámú kiválasztottaknak sikerül. Amikor zenekari játékosok sokasága tolmácsolja ugyanazt a szándékot/tartalmat, az kétségkívül veszít heroizmusából. Ezt a hangszerelés olyan dimenziókkal pótolhatja, amelyek zongorán elképzelhetetlenek (s itt nem elsősorban a szélsőséges dinamikára gondolok, hanem a „töménységre”, ami voltaképp bármely hangerősávban különleges hatást gyakorolhat). A szívdobbanás-hangok elementárisan talán csak élő előadásban érvényesülhetnek, amikor létrejöhet az a bizonyos (sokat emlegetett, de annál kevesebbszer átélhető) záródása az áramkörnek az előadók és a hallgatók között. A Miskolci Szimfonikus Zenekar változatos hangzásképpel reprodukálta a weineri partitúrát. Elsősorban tehát a szín-effektusok dominálnak, a tényleges feszültséget is nemegyszer a hallgatnivaló hatásosságával helyettesítik. Érvényesül viszont mindig a szólisztikus dallamok személyessége, és elementárisak a kontrasztok. Am

néha a virtuóz játszanivaló mintha kiszakadna a mű egészéből; a fölényes megszólaltatás biztonságának öröme azt eredményezi, hogy bravúrminiatűrök ékelődnek be (amelyek gyönyörködtetőek ugyan, ám elterelik a figyelmet a folyamatról). Ha a zenekari játékosok végre túllépnek az „igyekezet” kategóriáján, s megszerzett tudásuk (kigyakorolt szólamuk) birtokában képesek játszanivalójukat a mindenkori tartalom kifejezésének szolgálatába állítani, teljesítményük művészigleg még meggyőzőbb lesz. Nem kétséges, hogy Kovács László vezetésével képesek magas színvonalú muzsikálásra – talán csak az kellene, hogy a tényleges felkészültség birtokában nagyobb önbecsülésre tegyenek szert.

Fittler Katalin

korszakból – egyidős a h-moll szonáta hangszerelésével. A Katonásdi esetében éppen fordított a sorrend: a zenekari verzióból később készült a zongoradarab. Furcsa, kicsit antagonisztikus az illusztratív program – megkésett programzene, képzeletbeli hallgatóságnak.

Izgalmas a h-moll szonáta zenekari verziója, amely kéziratot forrásban maradt fenn (csakúgy, mint az úgyszintén zongoradarabból készült zenekari ciklusé, Op. 31). A hangszerelés Weiner „olvasata” – a karmester és a zenekar feladata, hogy a liszti és weineri olvasat egymást erősítő és esetleg eltérő vonásait megismertesse a hallgatósággal. A Liszt-mű minden idők egyik legfilozofikusabb kompozíciója, amelynek

Mozart-kézirat Magyarországon

Egy 1775. júliusában komponált, „egzotikus” zongorafantázia, és annak hatása Mozart hegedű- és zongoraműveire

Sulyok Imre közreadásában és előszavával, 1977-ben jelent meg a Zeneműkiadó gondozásában az a Köchel-jegyzékben nem található Mozart-kézirat, amely a közreadóhoz nagyapjától, Dr. Schulek Vilmos szemorvosprofesszortól (1843–1905) került. A Mozart-kézirat a kutatók számára korábban ismeretlen volt. Dr. Wolfgang Plath véleménye szerint, az írás alapján ítélve, körülbelül az 1776–77-es években keletkezhetett.

A kéziraton a következő bejegyzés olvasható: „Vienne le 23 de Juillet 1846”, alatta pedig: „Autographe de l’immortel W. A. Mozart. Offert á Mselle Luise Branca par I. Baroni Castiglione” – (Bécs, 1846 július 23. A halhatatlan Mozart kézirata. Luise Branca kisasszonynak felajánlva, I. Baroni Castiglione által.)

Amint a faksimile-kiadvány előszavában olvashatjuk, a bejegyzés alapján feltételezhető, hogy a kézirat az 1784-ben született, és milánói hivatalnokként 1859-ben elhunyt Carl Mozarttól, Mozart fiától kerülhetett I. Castiglione báróhoz, majd pedig Luigia Brancahoz. Luigia Branca férje Carlo Weber volt, aki Triestben született 1814-ben. Jó, és képzett hangú énekes volt, társaságban Liszt is kísérte néhányszor. Carlo Weber többször járt feleségével rokoni látogatáson Budapesten, itt is halt meg nővérénél, Weber Carolynénél, 1898-ban, aki Fuchs Rudolf pesti nagykereskedő felesége volt. A művészetkedvelő család legfiatalabb leánya, Fuchs Melánia – aki Thern Károlynál tanult, és kiváló zongorista volt – a jól zongorázó Schulek Vilmos felesége lett. Mivel Luigia Brancának – aki 1891 körül hunyt el – nem volt gyermeke, a kézirat férje, Carlo Weber útján került annak unokahúgához és férjéhez, vagyis a család legaktívabban muzsikáló tagjaihoz.

Az egyetlen, Magyarországon található Mozart-kéziratra 2009 októberében, a Zenetudományi Intézetben megrendezett Haydn-kiállításon figyeltem fel, majd ezt követően kezdtem tanulmányozni a kéziratot ismertető faksimile-kiadványt. Már kezdetben kiderült, hogy jelentős dokumentumról van szó, hiszen eddig nem sikerült megtalálni azoknak a magyaros „báli” epizódoknak az előzményét, amelyekről Mozart „nagy” hegedűversenyeivel kapcsolatban, korábban már írtam. Ez indokolja, hogy most külön tanulmányt szentelek az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött kéziratnak. Mivel az 1775. április 14-én elkészült B-dúr (K 207), majd a június 14-én befejezett D-dúr (K 211) hegedűversenyben még nem érzékelhető a magyar táncmuzsika hatása, feltételezhető, hogy a Mozart-kézirat 1775 júliusában (vagy augusztus elején) keletkezhetett, és előtanulmányként szolgált a szeptember 12-én befejezett G-dúr (K 216) hegedűversenyhez. Valószínűnek látszik ugyanis, hogy mielőtt Mozart a hegedűversenyekben kezdte alkalmazni a magyar verbunkos zene stílusjegyeit, előbb rövid zongorafantáziában próbálta összefoglalni a „Lajtán túli”, „egzotikus” hegedűmuzsika jellegzetességeit, hiszen egy ilyen rögtönzés megszólaltatására a zongora alkalmasabb volt, mint a hegedű. Lássuk tehát az 1977-ben, nyomtatásban megjelent Mozart-kéziratot. (1. számú kottapélda) A fűgákat megelőző, fantáziaszerű prelúdiumokból kiindulva, a faksimile-kiadás közreadója a kiadványt a „Praeludium” címmel

látta el. Szerintünk a művet Mozart stílus tanulmányának szánta, amelynek nem lett folytatása. Erre utal az is, hogy nem külön kottalapra, hanem korábban a számozott basszus gyakorlására használt lap üresen maradt oldalára jegyezte le a kompozíciót. Ezek alapján mi inkább a zongorafantázia elnevezést használjuk. A faksimile-kiadás közreadója, a műben előforduló „gisz-’a és „disz-’e vezetőhang-kapcsolat alapján „moduláló zongora prelúdium”-ként említi a kéziratot. Pedig ha a klasszikus zene oldaláról közelítjük meg a művet, sohasem fogunk rálelni azokra a mozgatórugókra, amelyek Mozartot az „egzotikus” fantázia megírására ösztönözték. Lássuk tehát, hogy a verbunkos táncstílus ritmikai jegyei mellett milyen jellegzetes verbunkos hangulattípusokat fedezhetünk fel Mozart zongorafantáziájában.

1. A magyar („cigány”) skála 1. típusa, a-mollban (’a-,gisz-,f-,e-,disz-,c-,h-,a), és e-mollban (’e-,disz-,c-,h-,aisz-,g-,fisz-,e)
2. A magyar („cigány”) skála 2. típusa, e-mollban: ’e-,disz-,c-,h-,a-,gisz-,f-,e
3. A harmonikus moll hangsorra épülő, „hősi” verbunkos hangsor, a-mollban (’f-,e-,d-,c-,h-,a-,gisz), és e-mollban (’c-,h-,a-,g-,fisz-,e-,disz)
4. A verbunkos dallamgerinc, amely az előbbi „hősi” hangsor, és a dallamos moll hangsor felső („emelkedő” irányba tartó) kvartmenetének az egybeolvadásából jön létre: ’c-,h-,a-,g-,fisz-,e-,disz-,cis-,h (lásd a zongorafantázia 3. sorának végétől az 5. sor közepéig terjedő szakaszt).

A továbbiakban arra keressük a választ, vajon miért fordult Mozart figyelme a magyar táncmuzsika felé. Mint tudjuk, Joseph Haydn öccse, a Salzburgban élő Michael Haydn 1757–1762-ig volt Nagyváradon püspöki karmester. Itt ismerkedett meg a verbunkos muzsikával, amint azt többek között az 1784-ben komponált d-moll szimfónia „Rondo all’Ongarese” típusú zárótétele is bizonyítja. Michael Haydn 1763-ban lett a salzburgi hercegérsek udvari zenekarának koncertmestere, majd 1781-ben (Mozart utódként) a salzburgi dóm orgonistája. Mozart 1775 márciusa és decembere között Salzburgban írta mind az öt hegedűversenyét, és valószínű, hogy Michael Haydn révén ekkor került kapcsolatba a magyar táncmuzsikával.

A történelmi háttérrel röviden csak annyit, hogy a verbunkos táncmuzsika a Hadik András lovassági tábornok által vezetett magyar huszárság, hét éves háborúban (1756–1763) vívott, dicső csatáit követően indul virágzásnak, és igen jól beleillik a „hősi” kor hangulatába. (Hadik András 1774-ben grófi rangot kap Mária Teréziától. A budai várban lovasszobor őrzi emlékét.) Ez a hősi hang már Mozartnál megjelenik (1775), majd a napóleoni háborúk idején Beethoven művészetében teljesebbé válik. A verbunkos stílus jellegzetességei közé tartozik a kvartokban hullámzó dallamvezetés, és a „hősi” (harmonikus moll) hangsor használata. Emellett kedveli a dallamos moll hangsor felső kvartjában, hangulati „emelkedéssel” és „süllyedéssel” ringatózó kvartmeneteket, és ezt a hullámzó

mozgást kiterjeszti a moll hangsor alsó, és legalsó kvartjára is. Ezáltal a verbunkos táncdallam képes megszólaltatni a 12 fokú skála valamennyi hangját. A verbunkos táncban gyakran fordul elő, hogy az „emelkedő” és „süllyedő” kvart-hullámok második hangja nem szólal meg. Ilyenkor a két kvart-hullám egybeolvad, és bővített szekundus, „egzotikus” kvart-menet jön létre. Az egybeolvadás folyamatát Lavotta 1790 táján komponált, „Homoródi nótá”-jának Figurája segítségével kísérhetjük figyelemmel, lásd az 1. ütem „emelkedő” (d'-e'-fisz-'g) és a 2. ütem „süllyedő” ('g,-f,-esz-,d) kvart-hullámok összeolvadását a 3. ütemben.

2.

Népi eredetű verbunkos táncunkban, a kapuvári páros verbungban is jelen van a dallamos moll hangsor felső kvartjának ,g-'a-'h-'c – 'c,-bé-,asz-,g hullámpárja, amelynek „emelkedő” és „süllyedő” hulláma a primóban ,g-'asz-'h-'c kvart-hullámként olvad egymásba. Ilyen „egzotikus” kvart-hullám jelenik meg a verbunkos táncdallam alsó (,d-'esz-'fisz-'g), és legalsó (,c-'desz-'e-'f) kvartjában is.

3.

Dunántúli népi táncdallam (kapuvári páros verbung)

A kapuvári páros verbungban megszólaló, három „egzotikus” kvart-menettel kapcsolatban ismét arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a XIX. században „magyar skálának”, illetve más elnevezéssel – mivel a magyar táncokat akkoriban főként cigány muzsikusok játszották – „cigány skálának” nevezték a moll hangsor alábbi két típusát:

1. bővített szekundus kvart-menet a moll hangsor *felső* és *alsó* kvartjában
2. bővített szekundus kvart-menet a moll hangsor *felső* és *legalsó* kvartjában.

Mivel a Homoródi-nóta, a kapuvári páros verbung, mind pedig a Bartók-brácsaverseny témája és téma-variációja a C hangnemi közpntúra épül, a bennük ringatózó „emelkedő” és „süllyedő” kvart-menetek könnyen összehasonlíthatók.

Bartók Brácsaversenyének főtémájában, és a főtéma variációjában 'asz-,g,-f,-esz-(d)-,c,-h,-a,-g *verbunkos dallamgerinc* rejtőzik. A főtémában, és annak variációjában „emelkedő” és „süllyedő” kvart-hullámok ringatóznak. A főtéma-variáció kvart-lépcsőn felfelé haladó tizenhatod-menetéből (,fisz-'g 'h-'c 'e-'f) a moll hangsor *alsó* (,d-'esz-'fisz-'g), *felső* (,g-'asz-'h-'c), és *legalsó* (,c-'desz-'e-'f) kvartjában elhelyezkedő, „egzotikus” kvart-menetek *foszlányai* villannak elő. Megfigyelhetjük ugyanis, hogy a kapuvári páros verbung *alsó*, *felső* és *legalsó* kvartjának „egzotikus” kvart-menetei pontosan beleillenek a Brácsaverseny kvart-lépcsőn felfelé haladó tizenhatod-menetébe. Ha Bartók tizenhatod-menetét a moll hangsor *felső* és *alsó* kvartjában, illetve a moll hangsor *felső* és *legalsó* kvartjában elhelyezkedő, egzotikus kvart-menet hangjaival egészítjük ki, a magyar („cigány”) skála két típusának kombinációját kapjuk (lásd a kapuvári páros verbungot):

1. 'c,-h-,asz-,g,-fisz-,esz-,d-,c
2. 'c,-h-,asz-,g,-f,-e-,desz-,c

Bartók variációja a magyar zene „aprózódó” ritmikáját követi, akárcsak Mozart rögtönzése. A zongorafantázia 1. sorában megszólaló tizenhatod-menet szintén a magyar („cigány”) skála két típusán hullámszik végig:

1. 'a-,gisz-,f,-e-,disz-,c,-h,-a
2. 'e-,disz-,c,-h,-a-,gisz-,f,-e

1.

PRAELUDIUM

[W. A. Mozart]

Mozart a kézirat utolsó sorában ismét a verbunkos zene jellegzetes „hősi” hangsorát idézi fel. Ezért az utolsó harmincketted-mened nem e³-ről, hanem c³-ről indul lefelé és a hősi 'c,-h-(a)-,g-(fisz)-,e-,disz hangulatípus jegyében zárja le a zongorafantáziát.

A G-dúr hegedűverseny 1. tételében, a 2. téma magyaros táncot megszólaltató variációjában (d-moll) a magyar („cigány”) skála 1. típusa szólal meg:

4.

Az 1775 októberében komponált, D-dúr hegedűverseny 3. tételében (3. Andante grazioso) e-moll verbunkos variáció hangzik fel. A variáció első két üteméből szintén a magyar („cigány”) skála 1. típusa villan elő: 'e-,disz-,c,-h,-a,isz-,g,-fisz-e.

Az e-moll hangsor *alsó* kvartjának „egzotikus” (‘h-’aisz-’g-’fisz) kvartmenete a variáció elején szólal meg, *felső* kvartjának „emelkedő” (‘h-’cisz-’disz-’e) hullámát a 3. ütem, ennek „süllyedő” párját (‘e-’d-’c-’h) pedig a 3. ütem vége és a 6. ütem eleje adja ki.

5.

Kvartokban hullámzó, ősi magyar népdal

Népi verbunkos táncaink esetében, az „emelkedő” és „süllyedő” hullámzásnak a moll hangsor *alsó*, és *legalsó* kvartjára való kiterjesztését természetesen nem vezethetjük le a moll hangsorból. A magyar népzene kvart-ringatózásának gyökerei jóval régebbre nyúlnak vissza, mint amikor a dúr-moll hangrendszer kialakult. Bár a zenetudomány az egzotikus (bővített szekundus) kvartmenetek megjelenését 1800 tájára, a verbunkos táncmuzika virágzásának idejére teszi, ez nem jelenti azt, hogy ezek korábban nem fordultak elő a magyar népzeneben. Példaként említjük az ősi, „Röpülj páva...” kezdetű népdal 3-4. ütemének díszítőhangokkal ringatózó ‘a-’h-’cisz-’d – ‘d-’c-’bé-’a hullámpárját, amely „egzotikus” ‘d-’cisz-’bé-’a kvart-hullámmá olvad össze. Az ötfokú Páva-dallam kvartokban hullámzik, a kvart-hangközökön belül pedig „emelkedő” és „süllyedő” kvartmenetekkel ringatózik (lásd az 1-2. ütem ‘d-’e-’fisz-’g – ‘g-’f-’esz-’d hullámzását a felső kvartban).

6.

A zongorafantázia elemzése

Mozart felfelé ívelő ‘f-’a-’c-’e-’f hangsorral, „aprózódó” ritmikákkal indítja a zongorafantáziát, majd ezt a hangsort a magyar („cigány”) skála két típusának hangjaival tölti ki. A szabadon száryaló rögtönzés lejegyzésekor nem ír ütemvonalakat, és az 1. sorban nem jelzi a verbunkos táncok tizenhatodokban mozgó triola-párjainak lüktetését sem. Ez a szabadon száryaló, kadenciaszerű gondolkodásmód figyelhető meg a G-dúr hegedűverseny 1. tételének magyaros epizódját (106–152. ütem) lezáró *kadenciában*, és az A-dúr hegedűverseny 3. tételének magyaros, egzotikus szakasza (Allegro) végén megszólaló *kadenciában* is, ahol szintén nem ír ütemvonalakat.

A zongorafantáziában már kezdetben megjelenik a ‘c-’f kvart-lépés, benne az ‘e-’f hangulati elemmel, amely az 1. sor közepén csatlakozó ‘a-’gisz fordulattal és a h-hanggal kiegészülve, „hősi” ‘f-’e-’(d)-’c-’h-’a-’gisz hangsorrá áll össze. Az „egzotikus” ‘e-’disz-’c-’h kvartmenet a 2. sor közepén „süllyedő” (‘e-’d-’c-’h) kvartmeneté alakul át, és a *felső* (‘a-’gisz-’f-’e) kvartmenettel összekapcsolódva, a verbunkos muzika „hősi” (harmonikus moll) hangsorát adja ki: ‘f-’e-’d-’c-’h-’a-’gisz.

Utána felfelé ívelő „aprózódó” harmincketted-futam következik, amelyben már benne rejtőznek az a-moll hangsor *felső*, *legalsó* és *alsó* kvartjának „emelkedő-süllyedő” hullámpárjai (‘e-’fisz-’gisz-’a – ‘a-’g-’f-’e ‘a-’h-’cisz-’d – ‘d-’c-’aisz-’a és ‘h-’cisz-’disz-’e – ‘e-’d-’c-’h). Ez a harmincketted-menete magában rejtje az említett hullámpárok egybeolvadásából létrejött „egzotikus” kvart-hullámokat is

(‘e-’f-’gisz-’a ‘a-’aisz-’cisz-’d és ‘h-’c-’disz-’e), amelyek közül az elsőt és a harmadikkal a zongorafantázia 1. sorában már találkozunk.

Láthatjuk tehát, hogy a fantázia kezdetben az ‘f-’a-’c-’e-’f hangsoron ringatózik felfelé, majd a 2. sor végén megszólaló harmincketted-futamot követően, trillás „sarkantyúpengéssel” díszített „hősi” fordulattal ereszkedik lefelé (‘f-’d-’h-’gisz), kiegészítve a zongorafantázia elején megszólaló hangsort. Ebből a két hangulati elemből építkezik Beethoven Egmont-nyitányának (1810) főtemája is, amely szintén a „hősi” hangsort idézi fel (‘desz-’c-’bé-’asz-’g-’f-’e):

7.

A 3. sor vége előtt megszólaló, „süllyedő” (‘a-’g-’f-’e) kvartmenet a folytatásban már ‘a-’g-’fisz-’e kvart-hullámként van jelen, miközben előkés indításokkal kiemelve szólal meg a „hősi” hangsor (‘c-’h-’a-’g-’fisz-’e-’disz). A zongorafantázia 5. sorának közepén egzotikus kvart-motívum (‘e-’disz-’c-’h) hívja fel a figyelmünket arra, hogy itt a harmonikus moll hangsor ‘c-’h-’a-’g-’fisz-’e-’disz „hősi” hangulat-típusa ringatózik együtt a moll hangsor *felső* kvartjában megszólaló „emelkedő” ‘h-’cisz-’disz-’e kvart-hullámmal. Ezzel kialakul a verbunkos táncmuzika által kedvelt ‘c-’h-’a-’g-’fisz-’e-’disz-’cisz-’h hangsor, a *verbunkos dallamgerinc*. Ez a jellegzetes hangsor ebben a dimenzióban jelenik meg az A-dúr hegedűverseny 3. tételének Allegro-szakaszában is (lásd 20. kottapéldánkat).

Az 5. sor végén kezdődő harmincketted-menete az e-moll hangsor *legalsó* kvartjának „emelkedő” (‘e-’fisz-’gisz-’a), „süllyedő” (‘a-’g-’f-’e) és „egzotikus” (‘e-’f-’gisz-’a) kvartmenete, továbbá *alsó* kvartjának „emelkedő” (‘fisz-’gisz-’aisz-’h), „süllyedő” (‘h-’a-’g-’fisz) és „egzotikus” (‘fisz-’g-’aisz-’h) kvartmenete rejtőzik. A 6. sor elején a magyar („cigány”) skála 1. típusának ‘e-’disz-’(c)-’h-’aisz-’g-’fisz-’e hangjai szólalnak meg.

A futam végén jelentősegteljesen hangzik fel a c-hang, amely ezt követően a 6. sor végén lévő nyolcad-menete „süllyedő” (‘e-’d-’c-’h) kvart-motívumában helyezkedik el. Ez a c-hang a 7. sor elején már a lefelé hullámzó ‘d-’c-’h-’a kvartmenetben, majd a „hősi” ‘c-’h-’a-’g-’fisz-’e-’disz hangsor *kezdőhangjaként* ringatózik tovább.

A 7. sor elején, a 2. és 4. ütésre megszólaló, tizenhatodokban lefelé hullámzó kvartmenetekkel a G-dúr hegedűverseny 1. tételének 2. témájában (lásd 12. sz. kottapéldánkat), és az A-dúr hegedűverseny 3. tételének Allegro-szakaszában (az 1. „törökös” zenekari közjátékot követően) találkozhatunk. Mozart kvartmenetei mindhárom esetben a „hősi” hangsoron – az A-dúr hegedűversenyben a verbunkos dallamgerincen – ringatóznak lefelé.

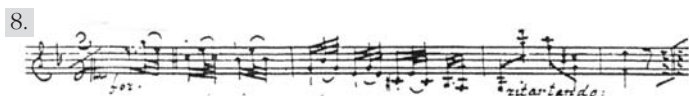
Az 5. sor végén, és a 6. sor elején megszólaló futamokból (e-moll) ismét a magyar („cigány”) skála villan elő. Az 5. sor végén látható harmincketted-futam játékosan felfelé hullámzó kvartmenetét (‘e-’a) érdemes összehasonlítani azzal a ringatózó mozgással, amely a G-dúr hegedűverseny 1. tételében, a 2. téma variációs részében jelenik meg.

A 6. sor végén megszólaló nyolcad-menete nemcsak „emelkedő” (‘h-’cisz-’disz-’e) és „süllyedő” (‘e-’d-’c-’h) kvart-hullám rejtőzik, hanem a két hullám egybeolvadásából létrejött, egzotikus kvartmenet is (‘e-’disz-’c-’h), amely a 6. sor elején hallott magyar („cigány”) skála ‘e-’disz-’c-’h-’aisz fordulataból ringatózott ide. Ez az ‘e-’disz-’c-’h kvartmenet jelenik meg majd a 7. sorban, a harmonikus moll (e-moll) hangsoron végighullámzó harmincketted-futamában is. A 6. sor hosszan kitartott, egész értékű ‘g-’g és ‘e-’c hangjai, fél értékű ‘h-’g hangjai, valamint a 7. sor fél értékű ‘h-’fisz

hangjai mind a „hősi” hangsor 'c,-h,-a,-g,-fisz,-e,-disz hangulattípusát erősítik. A 3. sor elején megfigyelhettük, hogyan szólnak meg a kíséret akkordjaiban a „hősi” hangsor hangjai ('f,-e,-d,-c,-h,-a,-gisz). A zongorafantázia hosszan kitartott f-kezdőhangja már ennek a hangsornak a megjelenését készíti elő. A 7. sor triolája előtti *bangulati kitérő* 'f,-e hangjai a 6. sor közepén elkezdett, de befejezetlenül maradt 'e,-disz,-c,-h,-a,-gisz-(f)-(e) magyar („cigány”) skála legalsó kvartját egészítik ki (lásd a magyar skála 2. típusát a zongorafantázia 1. sorában).

A 7. és 8. sor ismét a „hősi” 'c,-h,-a,-g,-fisz,-e,-disz hangsorra épül. A mű utolsó skálamenete ennek kezdőhangjáról (c³) indul lefelé. A zongorafantázia végül ennek a hangsornak a jegyében, pontozott ritmikával, „fényes sarkantyúpengéssel” zárul. A közreadó a skálamenet c³ kezdőhangját e³-ra javítja, figyelmen kívül hagyva, hogy Mozart a „hősi” hangsorral kívánta lezárni a zongorafantáziát (lásd az 1. számú kottapéldát és a kézirat utolsó sorát).

Mozart a zongorafantázia 5. sorának közepén, az e-moll hangsor felső kvartjában ringatózó, „emelkedő” (h-'cisz-'disz-'e), és „egzotikus” ('e,-disz,-c,-h) kvart-hullámmal árulja el, hogy a „kromatikusan kitöltött” kvart-menetekben valójában *egymásra helyezett* kvart-motívumok rejtőznek. Szabolcsi Bence: „Egzotikus” elemek Mozart zenéjében című tanulmányában (A válaszut, 183. l.) hívja fel a figyelmet Hermann Abert „W. A. Mozart” című könyvére (I. kötet, 329. l.), amelyben azt olvashatjuk, hogy Mozart kedveli a kromatikusan kitöltött, felfelé és lefelé haladó kvart-menetet. Bár a „kromatika” szó használatával mi óvatosabban bánnánk, a szerző végül is a lényegre fogalmazza meg, amikor felfelé és lefelé hullámzó kvart-menetekről beszél. Kevesbé szerencsés viszont a szakirodalom kromatikával kapcsolatos, általánosabb megfogalmazása, amely szerint „Mozartnál az alterációs kromatika válik egyre fontosabbá”. Mivel a zongorafantáziában, valamint az általunk említett Mozart-művek esetében nem a hétfokú hangsor színezőhangokkal való kitöltéséről van szó, hanem a kvartokban ringatózó magyar muzsika „emelkedő”, „süllyedő”, és „egzotikus” kvart-meneteinek az egymásra helyezéséről, az „alterációs kromatika” kifejezés ez esetben nem helytálló. A zongorafantázia 3. sorában a „hősi” jelleg lefelé ereszkedő 'f,-d,-h,-gisz menettel, trillás „sarkantyúpengéssel” kerül kiemelésre. Ez a hangulat jelenik meg Bihari János d-moll „Requiem”-jének 'b,-g,-e,-cisz menetében is (lásd Ruzitska Ignác eredeti lejegyzésének 2. sorából a 2. ütemet, Bihari játékja nyomán):

Emellett Bihari „Requiem”-jében megszólal a magyar („cigány”) skála egzotikus, alsó ('a,-gisz,-f,-e) kvart-menete is.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy Mozart már a verbunkos muzsika teljes „fegyvertárának” birtokában volt, amikor az 1775. szeptember 12-én (G-dúr), októberében (D-dúr), és december 20-án befejezett (A-dúr), három „nagy” hegedűversenye készült.

A zongorafantázia 2. sorának végén felfelé hullámzó harmincketted-futamában Mozart „egymásra helyezve” rejti el a zongorafantáziában megszólaló valamennyi kvart-menetet és hangulattípust. Hasonló történik a G-dúr hegedűverseny 1. tételében, a kadencia harmincketted-futamában is (151. ütem), amelyben a d-moll hangsor felső ('a-'d), alsó ('e-'a) és legalsó ('d-'g) kvartjának egymásra helyezett, „emelkedő”, „süllyedő”, és „egzotikus” kvart-menetei rejtőznek.

A 12 fokú skálán végighullámzó, előbbi két harmincketted-futamot hasonlítsuk össze az 1790 körül keletkezett „Homoródi nótá” 7. sorával:

Hasonló módon hullámzik Lavotta János „Homoródi nótá”-jának Figura-része is. A Figura 1. és 2. ütemében „emelkedő” ('d-'e-'fisz-'g), 2. ütemében „süllyedő” ('g,-f,-esz-d), 3. ütemében – az előbbi kettő egybeolvadásaként – „egzotikus” ('d-'esz-'fisz-'g) kvart-motívum szólal meg (lásd a 2. számú kottapéldát).

A G-dúr hegedűverseny

Mivel a stílusjegyek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a G-dúr hegedűverseny közvetlen előzménye a zongorafantázia lehetett, vegyük szemügyre a versenymű 1. tételének első és második témáját.

A versenymű 1. témáját táncos, szinkópás lüktetés hatja át, akárcsak Bihari „2 Ungarische Tänze oder Werbung” (Bécs, 1807) című verbunkos táncát (lásd alábbi kottapéldánk 2. ütemét), amelynek szinkópás lüktetésébe belehelyezkedve rögtönöz Bihari magyarosan „aprózódó” ritmikákat.

Ezzel a szinkópásan lüktető ritmikái elemmel találkozunk a D-dúr hegedűverseny 1. tételének közepén is:

A verbunkos zene stílusjegyei a csárdásban élnek tovább. Hasonló „aprózódó” ritmika szólal meg a szinkópásan, 2/4 + 2/4-es ütempárokkal lüktető „Emma csárdás”-ban is (Windt Mór szerzeménye, megjelent 1858 körül), amely Brahms II. magyar táncának a dallamforrása.

A G-dúr hegedűverseny 1. tételének 2. témájában lefelé ringatózó kvart-menetek a „hősi” hangulattípust emelik ki (106. ütem). A másodsor felhangzó téma variációs részében a hősi hangsor már verbunkos dallamgerinccé egészül ki: 'b,-a,-g,-f,-e,-d,-cisz,-h,-a

(111-117. ütem). A zongorafantázia 3. sorának végétől a 4. sor közepéig terjedő szakaszában is megfigyelhettük, hogy a „hősi” hangsor e-mollban jelent meg, majd a 6. sor közepén verbunkos dallamgerinccé egészült ki: 'c,-h,-a,-g,-fisz,-e,-disz,-cisz,-h. Míg a zongorafantázia 5. sorának közepén – az e-moll hangsor felső kvartjában – „emelkedő” (h-'cisz-'disz-'e), és „egzotikus” ('e,-disz,-c,-h) kvart-menet ringatózik, a hegedűverseny d-moll variációjában benne rejtőzik a felső kvart „emelkedő”, „süllyedő” és „egzotikus” kvartmenete is.

A G-dúr hegedűverseny 113–117. ütemében a szólóhegedűs a 'd,-cisz,-bé,-a,-gisz,-f,-e,-d magyar („cigány”) skálán, a 118–122. ütemben pedig a „hősi” 'f,-e,-d,-c,-h,-a,-gisz hangsonon ringatózik végig. Mozart valószínűleg kedvelte ezt a „hősi” témát, mert 10 évvel később – elhagyva belőle az „aprózódó” tizenhatod-meneteket – a d-moll zongoraverseny 3. tételének 2. témájaként szólaltatta meg ismét. Kottapéldánk ezt a témát mutatja be (a G-dúr hegedűverseny 1. tételének 2. témája 12. kottapéldánkban látható):

A G-dúr hegedűverseny 1. tételének 124. ütemétől e-moll szakasz következik. Ebben ismét a magyar („cigány”) skála 'e,-disz,-c,-h,-a,-gisz,-g,-fisz,-e hangulatát jeleníti meg (lásd a 125. ütem kíséretét is). A 130. ütemtől d-mollban ismétlődik ugyanez, majd a magyar tánc a 136. ütemtől „fényes” C-dúrban folytatódik. Érdekes megfigyelni, hogy a 141. ütemtől Mozart a dallamos moll hangsor felső kvartjában „emelkedő” és „süllyedő” kvartmenetet a G-dúr hangsor felső kvartjában is megszólaltatja (d-'e-'fisz-'g – 'g,-f,-disz,-d). A 143. ütem triola-párja a verbunkos táncstílus jellegzetes ritmikái eleme (a zongorafantázia 7. sorában is van triola), míg a 145. ütem trillás, pontozott verbunkos-ritmikájával a zongorafantázia 7. sorában találkozhatunk. A magyaros epizód „fényes” D-dúrban zárul (147–150. ütem). A kíséret 'cisz-'e-'g záróakkordjának megszólalását követően, a szólóhegedűs harmincketted-futama a kadenciában már a borongós d-mollba ringatózik át, hogy még egyszer felidézze a téma „hősi” hangulatát (lásd 9. kottapéldánkban a futam 'bé,-a lezárását, majd a g2-ről lefelé ereszkedő futamban rejtőző 'g,-f,-e,-d,-cisz hangsort). Amint már megfigyelhettük, Lavotta is ilyen lefelé ringatózó „hullámban” helyezi el a c-moll Homoródi nóta 7. sorában felhangzó, „hősi” hangsort ('asz,-g,-f,-esz,-d,-c,-h), lásd 10. számú kottapéldánkat.

A zongorafantázia 7. sorának elején megszólaló, pontozott verbunkos-ritmikák és trillák a „hősi” 'c,-h,-a,-g,-fisz,-e,-disz hangulatát emelik ki, majd az e-moll hangsor legalsó kvartjában „süllyedő” hulláma ('a,-g,-f,-e) hoz hangulati kitérőt. Ezek a trillás, pontozott ritmikák augmentált értékekkel jelennek meg a G-dúr hegedűverseny 3. tételének g-moll verbunkosában (Andante), amely szintén a „hősi” 'esz,-d,-c,-bé,-a,-g,-fisz hangsonra épül. A lassú verbunkos 2. ütemének kíséretében (a moll hangsor legalsó kvartjában felfelé „emelkedő”, 'g-'a,-h,-c kvartmenet hangként) felbukkan a h-hang, majd a verbunkos végén a cisz-hang, amely már a g-moll hangsor „egzotikus”, alsó kvart-motívumának ('d,-cisz,-bé,-a) hangjaként szólal meg.

Az A-dúr hegedűverseny

A versenymű 3. tételének Allegro részében felhangzó magyaros tánc hangulatát az Allegro előtt megszólaló, fisz-moll szakasz készíti elő. A 3. menüett-téma előtti, hét ütemes rész előkéekkel díszített nyolcadaiban, és a verbunkos „friss” táncok hangulatát felidéző tizenhatod-meneteiben a verbunkos dallamgerinc 'd,-cisz,-h,-a,-gisz,-fisz-'eisz,-disz,-cisz hangsora szólal meg (a disz-hang a kíséretben szerepel). Utána rövid kadencia következik, benne a magyar („cigány”) skála jellegzetes 'fisz,-eisz és 'cisz,-hisz hangulatfoszlányaival. Ezt követően a fisz-moll hangsor felső kvartjának „emelkedő”, 'cisz-'disz-'eisz-'fisz kvart-hullámát halljuk, majd ennek a kvart-hullámnak „süllyedő” ('fisz,-e,-d,-cisz) párja vezet rá a most már magyaros díszítésekkel megszólaló 3. menüett-témára, amely az Allegro magyaros epizódját készíti elő.

A zongorafantázia 6. sorának elején megszólaló harmincketted-futamban a magyar („cigány”) skála egzotikus 'e,-disz,-c,-h és 'h,-a,-gisz,-g,-fisz kvart-menetei szólalnak meg. Figyeljük meg, hogyan jelenik meg ez a hangulat típus az A-dúr hegedűverseny 3. tételének magyar táncában (Allegro). Az Allegro előtti szakasz felfelé tartó A-dúr hármashangzat-felbontással, elegáns előkéekkel „megpödört” nyolcadokkal zárul. A magyar táncban (a-moll) már „egzotikus” hangulatot felidézve szólalnak meg ezek az előkével megpödört nyolcadok, újabb színfolttal gazdagítva a magyar („cigány”) skála 'a,-gisz,-f,-e és 'e,-disz,-c,-h egzotikus kvart-meneteit (lásd a zongorafantázia 1. sorát). A hegedűverseny A-dúr és a-moll szakaszának összekapcsolásánál megfigyelhetjük, hogyan építi be Mozart az előkével megfricskázott kvart-lépést ('disz-'E – 'gisz-'A) az Allegro elején felhangzó magyar táncba, amely a magyar („cigány”) skála hangulatát idézi fel ('a,-gisz,-f,-e,-disz,-c,-h,-a).

Emellett megjelenik a „hősi” hangulat típus is ('f,-e,-d,-c,-h,-a,-gisz), amint azt a zongorafantáziában is megfigyelhettük. A magyar tánc variációs részében (lásd előző kottapéldánk 3. sorát), a moll hangsor felső kvartjában ringatózó tizenhatod-menetek árulják el, hogy az „egzotikus”, 'e-'f-'gisz-'a kvart-menet „emelkedő” ('e-'fisz-'gisz-'a) és süllyedő ('a,-g,-f,-e) kvart-menetek egybeolvadásaként jött létre. Az 1. zenekari közjáték mulatságosan felfelé, majd lefelé szökellő („törökös”) 1. részének dallamát Mozart az 1772-ben, Milánóban felvázolt „Le gelosie del serraglio” című, török tárgyú balettjéből vette át. Bár a zenekari közjáték 2. szakaszában Mozart az a-moll hangsor legalsó kvartjában elhelyezkedő „emelkedő” és „süllyedő” kvart-hullámokat, és az ezek egybeolvadásából létre jött, „egzotikus” kvart-menetet ('a-'bé-'cisz-'d) egymásra helyezve szólaltatja meg, az összefonódásból jól „kihallatszik” a bővített szekundus, egzotikus kvart-menet, amely a magyar („cigány”) skála 2. típusának legalsó kvartjában helyezkedik el.

Az a-mollból e-mollba moduláló zongorafantáziával összehasonlítva szembeötlő, hogy az Allegro a-moll szakasza szintén e-mollban

folytatódik. A zongorafantázia 1. sorában felidézett magyar („cigány”) skála 1. típusánál már megfigyelhetjük, hogy ennek magyarázata a kvart-menetek összekapcsolásában rejlik. Mozart az A-dúr versenyműben egymás után idézi fel verbunkos táncstílus jellegzetes hangulattípusait. A zongorafantázia 3-5. sorából elővillanó *verbunkos dallamgerinc* (c-h,-a,-g,-fisz,-e,-disz,-cisz,-h) itt már önálló variációként jelenik meg, az 1. „törökös” zenekari közjáték után.

20.

Az a-moll hangsor felső és alsó kvartjában ringatózó, „emelkedő”, „süllyedő”, és „egzotikus” kvart-meneteket Mozart az Allegro elején felhangzó magyar táncban szólaltatja meg, a *legalsó* kvartban ringatózó kvart-hullámokat pedig a „törökös” zenekari közjáték második részében „helyezi egymásra”, amint 19. számú kottapéldánk mutatja. (Az a-moll hangsor felső kvartjában ringatózó e-fisz-gisz-a – a-g,-f,-e hullámpár azonos az e-moll hangsor legalsó kvartjában elhelyezkedő hullámpárral.)

Az e-moll hangsor felső kvartjában lévő h-fisz-disz-e – e-d,-c,-h hullámpár a második „törökös” zenekari közjáték után, a hegedűs variációjában jelenik meg. (Ez az a-moll hangsor alsó kvartjának hullámpárjával azonos.)

21.

A variációban a magyar („cigány”) skála e-disz,-c,-h,-aisz-(g)-(fisz)-e hangjai szólnak meg. Ezt a hangulattípust emeli ki az előkével megfricskázott E-disz – H,-aisz fordulat is.

A magyaros epizód befejező részéből a magyar („cigány”) skála felső (a-gisz,-f,-e) és alsó (e-disz,-c,-h) kvart-meneteinek foszlányai villannak elő (a-moll). Utána az alsó kvart-menet felső kvartmenetté alakul át, és a kadencia már e-mollban hangzik fel. A kadenciából az egzotikus magyar („cigány”) skála felső és alsó kvartjának e-disz(-c)-h és h,-aisz,-fiszisz,-fisz foszlányai villannak elő. A kadencia előtti utolsó öt ütem „süllyedő” gisz,-fisz,-e,-disz kvart-hullámát a kadencia elején „egzotikus” disz-e-fiszisz-gisz kvart-hullám követi.

A menüett visszatérése előtt az a-moll hangsor alsó kvartjának h-fisz-disz-e – e-d,-h,-aisz,-h hullámpárja szólal meg. Végül a kadencia az „egzotikus” gisz-a-hisz-cisz kvart-menettel ringatózik rá a 3. menüett-témára (A-dúr), amelyben már az előbbi kvart-menet „süllyedő” változata (cisz,-h,-a,-gisz) szólal meg.

Zongoraművek: a „Török” induló

Az A-dúr hegedűverseny 3. tételében, a 3. menüett előtt megszólaló fisz-moll szakasz hangulati párját az 1778 nyarán keletkezett A-dúr zongoraszonáta (K 331), „Török induló” elnevezéssel népszerűvé vált, utolsó tételének fisz-moll középülésében találjuk meg.

22.

A középülésben a verbunkos „friss” tizenhatodjai a verbunkos dallamgerincen hullámoznak végig. A variációban a fisz-moll hangsor felső, alsó, és legalsó kvartjában ringatózó, „emelkedő” és „süllyedő” hullámpárok szólalnak meg:

,cisz-fisz-disz-eisz-fisz – fisz,-e,-d,-cisz ,gisz-aisz-hisz-cisz – cisz,-h,-a,-gisz és ,fisz-gisz-aisz-h – h,-a-(g)-fisz. A variáció ismétlőjel utáni 7-8. ütemében magyaros záróséma jelenik meg:

23.

Ezzel a zárósémával a szintén 1778-ban komponált, C-dúr fuvola-hárfa-verseny (K 299) rondo-témájában, a hárfa felhangzó verbunkos téma 7. ütemében találkozhatunk (lásd Bónis: Mozarttól Bartókig című könyvének első fejezetét).

24.

Hárfa

Mindkét záróformula a „Ritka búza, ritka árpa...” kezdetű, magyar népies műdal „Icike, picike, de csinos” zárósémáját rejt, amely később a verbunkosból kifejlődő csárdás jellegzetes fordulatoként vált ismertté.

Az 1778 kora nyarán komponált, pontozott ritmusokkal és szinkópákkal lüktető, a-moll zongoraszonáta (K 310) 1. tételének főtémája is a „hősi” f,-e,-d,-c,-h,-a,-gisz hangsorra épül:

25.

Mozart 1786. május 14-én befejezett, c-moll zongoraversenyében (K 491), a 3. tétel témája a c-moll hangsor felső, alsó és legalsó kvartjában ringatózik. Az alsó kvart „süllyedő” kvart-menete a téma megszólalásakor és az ismétlőjel utáni első ütemben, a legalsó kvart pedig az ismétlőjel utáni 6. ütemben jelenik meg. A felső kvart „süllyedő” menete a 6. ütemben szólal meg. A „süllyedő” kvartmenetek után az „emelkedő” menetek csak foszlányszerűen villannak elő. A téma dallami ringatózása hangismételekkel megszólaló, szinkópás mozgással párosul (lásd a 3. számú kottapéldánkban szereplő kapuvári páros verbungot).

26.

Amikor Mozart az 1788 július 25-én befejezett, g-moll szimfónia 1. tételének főtémáját komponálja, már a közeledő Sors lépteit véli hallani. A főtéma 7., majd sötét drámaisággal kopogató befejező ütemeiből a magyar („cigány”) skála „borzongató” g-fisz,-esz,-d,-cisz foszlányai villannak elő.

Ilyen titkokat rejt Mozart Salzburgban rögtönzött zongorafantáziája, amit egy kottalap üresen maradt oldalára jegyzett le, 19 éves korában. A magyar táncmuzika jellegzetes hangulattípusai szólalnak meg benne, egy hősi korszaknak állítva ezzel emléket. A kézirat később Magyarországra került, ahonnan ez a szabadon szárnyaló, különös hangulatú rögtönzés az inspirációt kapta. A Sors szándékai kifürkészhetetlenek...

Rakos Miklós

Minőségi kultúrát szolgáltat-e a Magyar Rádió? – 2. rész

Cikksorozatunk második részében – a Médiatörvény megszületése körülményeinek és hatásainak vizsgálatával – megpróbálunk magyarázatot keresni arra, hogy a mi indíthatta el az amúgy nemzetközileg is elismerten igen magas színvonalú magyar közrádiózás hanyatlását, elsősorban a szakmai műhelyek, ezen belül is a zenei együttesek szempontjából. Bár korábban is jelentkeztek feszültségek a Magyar Rádió struktúrájának különböző szintjeire beágyazott zenei együttesek működtetésében, a megfelelő vezetési koncepció és a szerencse folytán kedvező személyi feltételek, azon felül, hogy biztosították a zenekar és a kórusok számára a szűken vett, ám akkor még szerteágazó rádiós feladatok teljesítését, szerencsésen tudták azt ötvözni – a szakmai fejlődés érdekében elengedhetetlen – hazai és külföldi koncert-pódiumokon való rendszeres megjelenéssel. A korábbi vezetésnek meg sem fordult a fejében a Such György által megfogalmazott gondolat, miszerint *„a Magyar Rádióknak nem tartozik az alaptevékenységi körébe a mégoly színvonalas és nagy tradícióval rendelkező művészeti együttesek fenntartása.”*

Az elmúlt négy év eseményeit tekintve óhatatlanul felmerül a kérdés, vajon e gondolat felvetésének hátterében nem az a fajta „kölségtakarékos” gazdálkodás bújik-e meg, amelynek végső célja a nyereség függvényében progresszívan emelkedő, sokmilliósi vezetői fizetések és prémiumok osztogatása.

És talán itt búvik meg a lényeg. Miközben pályázatában Such György azt írja, hogy *„megválasztott elnökként ezért törekedni fogok arra, hogy a nagy múltú zenei együttesek a pénzügyileg sokkal előnyösebb alapítványi, vagy közhasznú társasági forma keretein belül működjenek”,* a gyakorlatban ennek épp az ellenkezőjét tette: minden befolyását igyekezett latba vetni, nehogy sikerüljön a parlament egyik képviselőcsoportjának akciója, amelynek eredményként közhasznú társaságként, rádiós feladataik megtartása mellett a kulturális tárcához kerülhetek volna az együttesek, na és persze a velük járó milliárdos költségvetési támogatás, amellyel ugyancsak jól lehet búvészkedni – amíg azt a Magyar Rádió zrt. kezeli. Az együttesek – az előre bejelentett szándék ellenére – ma is a Magyar Rádióon belül, az eddigieknél is előnytelenebb pozícióban, sorozatos fegyelmi eljárásokkal zaklatva és megfélemlítve várják sorsuk jobbrafordulását –, ha megérik...

Azonban kevesen látják, hogy Such György és társai ebben a környezetben csak azt használták ki, amit a törvény és a politikusok lehetővé tettek számukra. Éppen ezért elérkezett az idő, hogy felelős döntéshozók szembe nézzenek a – most már nyilvánvalóan – rossz Médiatörvény hatásaival, és végre olyan módon kezeljék a problémát, amely képes megoldást találni a közpénzből történő közszolgáltatási feladatok ellátására éppúgy, mint arra, hogy a közszolgáltatás, benne a művészet, a kultúra, nem működhet részvénytársasági formában és nem lehet a politika játékszere!

(A Szerk.)

Kertész András

Média, zene, közszolgálat

Szirányi Jánossal, a Bartók Béla Emlékház igazgatójával, a Magyar Rádió egykori elnökével készített riportból képet kaphatunk a hazai közrádiózás rendszerváltozás utáni két évtizedének legfontosabb szakmai, szervezeti és irányítási változásairól, sőt néhány vonatkozásában érintetjük a nehezen kiírt törvényi szabályozás lényeges elemeit, valamint egyelőre feloldhatatlan kudarcait is.

! Készül az új médiatörvény. Hogy látja a rádió mostani helyzetét? Ami most történik a Magyar Rádióban az hasonlító abhoz, ami a rendszerváltás folyamán történt?

– A hazai média világa már semmiben nem hasonlítható a rendszerváltás időszakához: a kilencvenes évek derekán – majdnem teljes parlamenti konszenzussal – megszületett és életbe lépett a máig érvényes médiatörvény. Eredményként megváltozott a közszolgálati intézmények státusza, szervezeti formája, finanszírozása és felügyelete,

melléjük felsorakoztak a piac (értsd: hallgatottság, nézettség) vezérelte országos és helyi kereskedelmi médiumok, újra osztódott a teljes reklámpiac – egyszóval hazánkban is kialakult a plurális média rendszere. Úgy magyar módra, tele jó szándékú reménnyel, társadalmi lelkesültséggel – majd óriási csalódásokkal. Hogy mi volt/lett csalódásaink oka? Megértéséhez valóban vissza kell tekintenünk a hazai média világának rendszerváltáskori helyzetére, szakmai állapotára.

Bízást állítható, hogy a Magyar Rádió (és

kisebb mértékben a Magyar Televízió) a nyolcvanas évek derekára a közszolgáltatás legfontosabb szakmai elemeit – információ, szórakoztatás, szolgáltatás és művészi mecenatúra egységét – tekintve elérte több évtizedes, a közrádiózás európai trendjeihez hasonló fejlődésének csúcsát. Egyedülállóan volt jelentős szakma- és művészetpolitikai szerepe, és imponáló a társadalmi elfogadottsága. Hírszolgáltatásának és nyilvánosságának viszonylagos (és még/már lehetséges) pluralizmusával jelentősen járult hozzá a rendszerváltó folyamatok sikeréhez. Olyannyira, hogy a 90-es évek fordulóján végzett közvélemény-kutatások az egyházak után egyöntetűen a rádiót tartották a leghitelesebb intézménynek.

Eközben az intézmény belső struktúráját, technológiáját, műsorrendjét, hangvételét és hallgatói (nézői) kapcsolatrendszerét tekintve is feszítően vált „reforméretté”. Mert ekkorra szinte robbanásszerűen megváltozott a társadalom médiahasználatának egész rendszere. Az országos műsorszolgáltatás mellett egyre fontosabbá váltak a helyi médiumok, mintegy „vadhajtásként”, de ellenállhatatlanul színre léptek a közösségi és kereskedelmi műsorszolgáltatók (az első kereskedelmi zenei/információs adót, a Danubius Rádiót – mintegy közkívánatra – éppen anyaintézménye, a MR hozta létre!), megjelentek a műholdas csatornák, s nem utolsósorban rohamosan nőtt a jobb minőségű – nyugati normás CCIR-vétel iránti igény is.

■ *A rendszerváltás nem segítette e reformok megvalósítását?*

Talán joggal gondolhattuk, hogy a rendszerváltás első, „kegyelmi” évei már e reformok megvalósulásáról, a közszolgáltatást megvédő törvényi szabályozásról és egy egészséges, sok lábon álló plurális média-világ megteremtéséről fognak szólni. A reményt csak erősítette a közmédiák függetlenségét ígérő politikai megegyezés, miszerint Hankiss Elemér és Gombár Csaba személyében mind a televízió, mind a rádió élére a pártpolitikáktól távol álló, de liberális gondolkodású vezetőket állítottak. Néhány hónap alatt azonban kiderült: a hazai politikai elit egy pillanattig sem gondolta komolyan e függetlenséget, s képtelen megszabadulni a közmédiák feletti uralkodás kényszerképzetétől. Elkezdődött (folytatódott?) a nemtelen küzdelem a birtoklásért, kitört a szakmát és közszolgáltatást évekig gyöttrő és megosztó „médiaháború” – miközben egyre reménytelenebbnek látszott egy európai típusú, sokszínű médiavilág törvényi kereteinek megteremtése. (Szirá-

nyi János: Médiapolitika kívülről és belülről – A Magyar Rádió a politika sodrában – Médiafüzetek/1 2004.)

Az 1994. évi országgyűlési választások eredményeként létrejött, kétharmados parlamenti többségű bal-liberális kormányzás azonban új médiareményekkel kecsegtetett. Azzal, hogy – a rendszerváltó kelet-közép-európai országok közül ugyan utolsóként – végre nálunk is megszületnek a plurális médiarendszer törvényi keretei. A közszolgálat prioritást követelő garanciái mellett kialakulnak a tisztességes média-verseny feltételei, s a különböző társadalmi értékredek, érdeklődések és ízlések ezernyi változatához is igazodva újtára indulnak a kereskedelmi adások.

De hamar, a médiatörvény előkészítésére hívatott Sajó-bizottság (Sajó András jogászprofesszort bízták meg a szakértői team vezetésével) néhány hónapos regnálása alatt kiderült, hogy a válaszfalak nem csak a kormánypártok és ellenzék között, hanem a koalíción belül is túl magasak. A kodifikáció vitáiban – a MR elnökeként – közelről is megismerhettem azokat az alapvető ideológiai és pártpolitika érveléseket, illetve ellentéteket, amelyek miatt nagyon messzinek tűnt egy kiérlelt, konszenzusos törvény megalkotásának lehetősége.

Kicsit leegyszerűsítve – nem érintve az ezernyi jogi, műszaki, finanszírozási és garanciális kérdést – jelen volt egy liberális koncepció, amely a teljesen szabad piaci verseny érdekében a közmédiák intézményeinek leépítését követelte (elsősorban az SZDSZ), valamint ellentétként egy konzervatív elképzelés, amely a korlátozott és ellenőrzött piaci verseny engedélyezése mellett a közszolgálati intézmények állami tulajdonlását, erős testületi, politikai és ideológiai felügyeletét helyezte előtérbe (markánsan az MDF). S ott volt az akkor legnagyobb párt, az MSZP, meglehetősen felkészületlenül, saját kiérlelt, baloldali média-elképzelések híján, tán múltjának, örökségének terhével is bizonytalankodva a két koncepció között...

■ *1995 végére viszont nemcsak hogy váratlan gyorsasággal, hanem majdnem teljes parlamenti egyetértéssel megszületett a törvény. Hogyan?*

– Az új kormány több mint egyéves működése, a Bokros-program társadalmi feszültségei, a '95-ös év törvénykezési deficitje, de

talán leginkább az Európához közeledésünk érdeke is óhatatlanul követelte a – legálább látszólagos – parlamenti mediasikert. Ezért a többfordulós eredménytelenségek és a nyáron mégis csak előterjesztett törvényjavaslat kényszerű visszavonása után a miniszterelnök egy hirtelen döntéssel dr. Révész T. Mihály alkotmányjogász személyében kormánybiztost bízott meg a törvény levezénylésével. Ő aztán briliáns ügyességgel, szinte minden oldal szándékát belezsúfolva, rapid gyorsasággal tető alá is hozta a törvényt – valóban többségi támogatással és nagy megkönnyebbüléssel. A törvény múlhatatlan érdeme, hogy végre Magyarországon is felszabadult az éter, s újtára indulhatott a már nagyon türelmetlen és türelmetlenül is várt médiaüzlet. Súlyos, a hazai média világot alapjaiban befolyásoló gyengéi csak az évek gyakorlatában mutatkoztak meg, akkor, amikor már elmúlt bármely jobbító korrekció meghozatalának kétharmados esélye.

■ *Melyek a Médiatörvény legfőbb, elsősorban a közmédiákat érintő gyengéi?*

– Hogy a kérdés lényegére válaszoljak, véleményem szerint a legkirívóbb bajok mind politikai természetűek. Többek között politikai hatóságként, egyben túlméretezett hivatali „vízfejként” telepedett rá az egész médiarendszerre az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT), de a közmédiák tulajdonosi jogait is politikusok irányította közalapítványok kezébe adták (az alapítványok „civil” kuratóriumairól pedig, amelyek az úgynevezett társadalmi felügyeletet let-

tek volna hivatottak biztosítani, hamar kiderült, hogy szintén kőkemény politikai testületek).

Teljesen rendhagyó, működésükben, gazdálkodásukban és irányításukban ellentmondásos, pl. igazgatótanács nélküli, elnök irányította részvénytársasággá alakították a közmédiákat, nem teremtették meg, és nem is garantálták a közszolgálat normatív támogatását, de általában sem mérték jól fel a magyar gazdaság és reklámpiac médiael-tartó-képességét, mondhatni a piacon több lett az eszkimó, mint a foka. Így aztán minden résztvevő a pénzt követeli, a közmédiák a politika függvényrendszerében, a kereskedelmiek pedig a mindent alulmúló gagyí árusításával.

És bár nem vitatom, hogy a törvény szándéka, szellemsége ennél jóval többet ígért, hiszen minden részletében – a felügyeleték összetételében, a műsortartalmak megfogalmazásában is – paritást és politikai kiegyensúlyozottságot deklarált. De mit sem ért mindez, amikor például a '98-as választások után, mint valami gyermekbetegség derült ki, hogy a kormánypártok és ellenzéki közötti számszerű egyenlőség nem azonos a politikai egyensúllyal. Lehetséges olyan helyzet is, amikor egy ellenzéki frakció a kormánydallal köt szövetséget, így adott esetben a parlamenti matematika eredményeképp például évekig működhetnek csonka, egy ideológia mellé húzó felügyeleti kuratóriumok, annak összes, a közszolgálat kiegyensúlyozottságát érintő következményeivel együtt...

I Miért fontos, hogy a közszolgálatnak erős intézményes rendszere működjön? Jelenthet igazi védelmet a kultúra számára?

– Abszolút mértékben. Például, ha a zenére fordítom a szót, akkor ez a védelem azt jelenti, hogy nem az üzlet, hanem az intézmény szakmaisága teremtheti meg a feltételeit annak, hogy például legyenek zenei együttesei, vagy hogy valódi mecénásként kortárs műveket rendeljenek, bemutassanak és archiváljanak. Vagyis az igazi értékeket ismeretterjesztő módon minél szélesebb hallgatósághoz próbálják eljuttatni. És bizony mindez soha nem lehet anyagi haszonnal, netán nyereséggel járó tevékenység. Mindennek szellemében a 20-as évek elejétől Európa minden országában a közrádiók lettek a nemzeti zene, irodalom, színház, művelődés, majd a televíziók akár a képzőművészet alkotó bázisai, műhelyei – mondhatnám – teremtő intézményei.

I Ezt kizárólag a közmédiák tudják megteremteni?

– Igen, mert a magánszféránál más a média működtetésének a logikája. Bár feltételezhető, sőt Amerikában bizonyítható is, hogy a közszolgálat egy része valóban megvalósítható pályázati formában, és hogy a magánmédiák profitjának egy része más csatornákon – például adókedvezmények formájában – visszafordítható kultúrateremtő támogatással. Azonban olyan mértékben biztosan nem, – s most visszatérek előző példánkhoz – hogy például zenei együtteseket is finanszírozni tudjanak. S azt is tudnunk kell, hogy Amerikában általában is egészen mások a társadalmi tradíciók és kapcsolódások a média világához, mint Európában.

I A Magyar Rádió jövője szempontjából melyek voltak a médiatörvény meghozatalának legfőbb vitapontjai?

– Az imént már felvázolt szervezeti változtatásokon túl talán a frekvenciahasználat, a reklámkorlátok, a költségvetési támogatás rendszere, mértéke és garanciái, valamint az archívum felhasználásának kérdései. A liberálisok például azt hangoztatták, hogy mindenben meg kell szüntetni a Magyar Rádió (és Magyar Televízió) monopolhelyzetét, tiltani vagy legalább korlátozni kell a reklámbevételi lehetőségét és korlátozni azokat a „sztrádákat”, vagyis a frekvenciákat is, amin el lehet juttatni a tartalmakat a közönséghez.

Magyarországon a '90-es évek elején már látható volt, hogy nagyon szűkös az engedélyezett korszerű országos frekvenciahálózatok száma. Ez egy korábbi, a 80-as évek közepén született nemzetközi megállapodásnak volt a rossz eredménye, ugyanis akkor saját politikai önkorlátozásunk eredményeképpen nagyon kevés ún. nyugati normás frekvenciára kaptunk engedélyt. A meglévő keleti normás hálózatokat viszont sem az európai szabályozás, sem pedig a korszerűsödő lakossági készülékhasználat nem támogatta. Egyszerűen itt mi hosszú időre – ma már sejtjük, a digitális technika térhódításáig – vesztesek lettünk.

Kiderült, hogy ha minden műszaki ügyességet összeraknak Magyarországon, akkor is csak négy országos nyugati normás frekvenciájú rádióhálózatot lehet fölállítani. Négyet, nem többet. A Magyar Rádióknak pedig három országos adása volt, a Kossuth, Petőfi és a Bartók. 95-ben sokan azt az álláspontot képviselték, hogy a négy lehetséges országos frekvenciából legfeljebb egyet kapjon a közrádió, mert hármat a

jövendő kereskedelmi médiumok számára kívántak biztosítani. Talán ebből is látható, hogy a médiatörvényt ők e vonatkozásban is a szabad piac elsőbbsége felé próbálták tolni. A konzervatív médiapolitikusok ilyen értelemben inkább az európaivá vált gyakorlatot követték azzal, hogy védeni kívánták a közszolgálat intézményeit és működésének feltételeit. Igaz, ők viszont a nagy felügyeleti rendszerekről nem akartak lemondani...

I Beszélgetésünkben felidéztek a hazai plurális médiavilágot megteremtő médiatörvény születésének politikai körülményeit, elbűzödő gyötrelmeit, valamint érintettük nébány, szinte előre kódolt buktatóját. Mindez milyen hatással volt a közszolgálati Magyar Rádió működésére?

– Mint már említettem, a Rádió a 80-as évek végére eljutott közszolgálati fejlődésének talán a csúcására. Hírszolgáltatása és közéleti szerepvállalása kiegyensúlyozottan segítette a rendszerváltó folyamatokat, műsorrendje három országos, hét körzeti és bővülő nemzetiségi programjaival egyre differenciáltabban volt képes kiszolgálni a legkülönbözőbb társadalmi rétegek igényeket, tudományos, ismeretterjesztő, valamint művészi – elsősorban irodalmi, zenei – értéktérítő- és közvetítő tevékenysége pedig az európai közrádiós trendek élvonalába emelte.

Ugyanakkor túlméretes és meglehetősen feudalisztikus szakosztályi szervezete, elkenyelmesítő monopolhelyzete egyre hangsúlyosabban kiáltott reformokért. A nagyra nőtt belső szakmai műhelyek szinte tulajdonuként rendelkeztek a műsoridőkkel (annak mértékében pedig a pénzzel, státuszokkal, tehát hatalommal), a központi műsorigazgatóság pedig jórészt eszköztelenül, csak embert próbáló viták és küzdelmek árán volt képes a rohamosan változó közönségigényekhez kicsit is igazítani a műsorképet. Például a három program tisztább tartalmi profiljai kialakítani, hogy a Kossuth adó a közélet beszéde rádiója, a Bartók elsősorban a komolyzene otthona lehessen, a Petőfi pedig szórakoztató hangvétellel a fiataloknak és időseknek sávonként jól elkülönülő programokat kínáljon, hogy a műsorkészítő műhelyek már-már önjáró magabiztosságát rádióon belül is egészítse ki a versenyképes, szakmai minőséget garantáló megrendelői kontroll. Folyamatosan ütköztek a merev, belső, gyakran személyes érdekek a hallgatóság jól mérhető rugalmasságot, tematikus választhatóságot és sokféleséget követelő elvárásaival. Mondhatnám égbeki-

általán váltak sürgetővé a belső változtatások ahhoz, hogy meg lehessen állítani a hallgatottság folyamatos csökkenését, s ne csak versenyképesek lehessünk a gombamód sokasodó televíziókkal, hanem felkészülhessünk a rádiós piac felszabadítása utáni helyzetre is.

■ Mindebből milyen strukturális változtatásokat láttak szükségesnek?

– 1991 tavaszán nyílt mód először többünknek részletesen megfogalmaznunk, hogy a Rádióknak – hasonlóan az európai közrádiók többségéhez – a szakosztályi szerveződéssel át kellene térni az adónkénti programigazgatásra, az eleinte – a belső érdeksérelmek miatt kicsit még érhetően is – csak „szitokszóként” emlegetett intendantúra jellegű irányításra. Ennek részletes kifejtésére már egy külön beszélgetésciklusra lenne szükség, most az egyszerűség kedvéért ennek lényegéről csak annyit: az egyes adóprogramok önálló vezetéssel – akár megrendelőként, akár hozzátartozó szakmai szervezete irányítása révén – valósítsák meg hallgatói érdekű és műsorrendítettségük tematikus műsorrendjüket.

Mindezt hadd illusztráljam egy zenei példával. A Zenei Főosztály évtizedeken át – az intézmény legnagyobb szervezeteként – minden zenei műfajt képviselt és minden elhangzó zenei percért felelt – mindhárom adón. És szerkesztői gárdája gyártotta is kialakítottan, megszokott mennyiségben (de persze változó minőségben) ezernyi megszokott programját, nem igazán figyelve arra, hogy például megfelelő-e az adásidő, elérhető-e a hallgató, tehát adott műsorai valóban célba érnek, valóban hasznosulnak-e. Miközben zajlott az öldöklő küzdelem a prózai műsorkészítők folyamatos terjesztésével szemben – néha valódi koncepció nélkül, szinte minden műsorpercért. A perccsátákban aztán folyamatosan lett a „vereség” – igazi érvek híján legtöbbször az aktualitás fontosságára hivatkozó prózai műsorok, magazinok „győztek”. Mindamelllett ekkorra már nyilvánvalóvá vált az a felismerés is, hogy a különböző zenei műfajok nagyon is eltérő szakmai tudást, más és más szerkesztési megvalósítást, rádiós technológiát kívánnak. Míg a komolyzenei programok szerkesztése nagyon tudatos, irányított és hosszú tervezési időszakot kívánt, a könnyűzenei programok nagy része pergő élő adásban hangzott fel – így egységes heti zenei tervezésről már régen nem beszélhettünk. Az új elképzelés szerint a markánsan megfogalmazott adóprofilokhoz igazodva a domináns műfajt képviselő szakmai szer-

vezetek munkáltatójogilag is csatlakoztak az adókhoz. S miután a Bartók Rádió programját elsősorban komolyzenei műsorok képezték, valamennyi komolyzenével foglalkozó szerkesztőség és rovat a Bartókhoz került, mint ahogy valamennyi politikai, közéleti adást készítő szerkesztőség a Kosuth Rádióknak lett integráns része. Ennek mintájára, a könnyűzenei, népzenei és jazz-rovatok a Petőfi szervezetébe kerültek, társulva a szórakoztató és szolgáltató programokat készítő szerkesztőségekhez. Kivételt képeztek a mindhárom programban egyenlő arányban jelen lévő irodalmi, dramaturgiai szerkesztőségek, amelyek immár egységes főszerkesztőséget képezve, az adók megrendelése alapján szolgáltatták műsoraikat. (Ez a verzió, mint kivétel a szabályban, eleinte jókora vitákat indukált az elképzelt adótípológiák és műsorkészítők szakmai elképzelése között.)

■ Hogyan és mennyi idő alatt valósultak meg az új szerveződési elképzelések?

– Az 1991–96 közötti médiaháborús viharokban gyötrelmes küzdelmek árán, de mégis egyre tisztább szakmai belátással és jogi elrendezéssel. Gombár Csaba rádióelnök még nem kapott a miniszterelnöktől felhatalmazást az SZMSZ átalakítására, így 1992 elején az új műsorrendet a régi szakosztályi szervezetről, amolyan „virtuális intendantúra” alapján vezethette be, amit aztán Csúcs László kettős – régi főosztályi és új adófőszerkesztői – vezetői posztokkal terhelte meg. 1994-től viszont már tisztán működhetett az új szerveződési formáció, amelyet a részvénytársasággá alakulás is megőrzött, sőt jogilag is műsorkészítési, és működési alapjává tett. Tehát a három országos közszolgálati műsorra a mai napig a három önálló adó-főszerkesztőség valósítja meg.

E szervezeti folyamatban azonban az irodalmi főszerkesztőség sajátos „beszállítói” önállósága mellett volt még egy jelentős szakmai szervezet, amelynek státuszát, hovatartozását a megélt irányítási tapasztalatok alapján többször is módosította az intézmény. Ez pedig a rádió zenei együtteseinek helye. 1996-ig egyértelműen a Zenei Főosztály, majd folytatólagosan a Bartók Rádió részeként és irányításával működtek. A részvénytársasággá alakuláskor azonban a rádiózás közfunkcióinak egy másféle metaszintjében – éppen javaslatomra – a hosszú távra tervező és művészeti produkciókat létrehozó, egészen más, sajátos szerkesztési feladatokat igénylő rádiós műhelyeket elválasztottuk az intézmény konkrét, napi műsorkészítési szervezeteitől.

■ Létrejött egy új, önálló művészeti-alkotói szervezet?

– Igen, éppen közös funkcionalitásuk alapján létrehoztuk a Művészeti Produkciós Igazgatóságot, mint a rádiós alkotásokat létrehozó művészeti mecenatúra legfőbb letéteményesét. Magába foglalva a zenekart, énekkart, gyermekkórust, kottatárat, az Elektroakusztikus Zenei Stúdiót, a Könnyűzenei Produkciós Stúdiót, és valamennyi irodalmi és dramaturgiai rádiós szervezetet. E kezdeményezésnek célja – amellet, hogy e műhelyek együttműködve a „művészi termékeiket” befogadó adó-főszerkesztőségekkel nagy önállósággal tervezhették meg hosszú távú programjaikat – elsősorban az volt, hogy a közrádió művészeti értékteremtésének feladatát a korábbiaknál is magasabb szakmai színvonalon, a lehetséges pénz- és tárgyi eszközök koncentráltabb hasznosításával valósíthassa meg.

Ma is állítom, hogy ez a strukturális megoldás 1996-2001 között jó lehetőséget biztosított mindeme célok megvalósítására, bizonyította életképességét. Ezután azonban Kondor Katalin elnöksége alatt az igazgatóságot, szakmai mérlegelés helyett elsősorban személyi megfontolásokból, feloszlatták. A zenei együtteseket a Bartókhoz, a könnyűzenei produkciókat a Petőfihez telepítették, és Körösi Zoltán vezetésével létrehoztak egy új, de lényegében már csak irodalommal foglalkozó művészeti főszerkesztőséget.

A 2006-tól regnáló mostani rádióvezetés viszont – szervezetét az adó-főszerkesztőségekhez szétosztva – ezt a művészeti főszerkesztőséget szüntette meg, miközben ezzel a logikával ellentétesen a zenei együtteseket kiemelte a Bartók Rádió szervezetéből és a rádió ügyvezető igazgatójának közvetlen adminisztratív irányítása, pontosabban felügyelete alá helyezte. Meglátásom szerint, bár egy rádió-intézmény művészeti és értékteremtő elhivatottsága bizonyára nem elsősorban az eszközként szolgáló szervezeti modellektől függ, ez a „leértékelődési folyamat” a műhelyek – szakmai önállóságuk és erejük, alkotói lehetőségük, valamint a műsorokban, a zenei és irodalmi közéletben elfoglalt szerepük tekintetében – máig tartó súlyos hanyatlását indította el.

(Folytatjuk)

(Az interjú először a Musicianswho.hu oldalon jelent meg)

Zenészek hangszerhasználat során jelentkező mozgásszervi panaszainak felmérése

„... a zene életveszélyes foglalkozás.
Sok, szépen indult pálya tört ketté
a testi kondíció elbanyagolása miatt!”

Kodály Zoltán szavait olvasva mindig meggyőződom annak fontosságáról, hogy a zenészek mozgásszervi problémáival érdemes foglalkozni.

Hangszeres játék során a zenészek mozgásszervrendszere nagyfokú fizikai terhelésnek van kitéve. Hangszertartás közben tartós, egyenetlen, többnyire statikus terhelés; bizonyos hangszereknél egyoldalú terhelés éri a gerincet. Mindezek következtében csökken a gerinc mozgékonyága, amely közvetve érinti a felső végtagot is. A felső végtagon kialakuló fájdalom, a hangszert megszólaltató kéz játékát nehezíti. A zenészek extrém testhelyzetekben a végletekig gyakorolnak, koncerteznek, többnyire tehát túlterhelés okozta mozgásszervi elváltozások alakulnak ki náluk.

A zenészek mozgásszervi panaszainak oka sokrétű. Az elfoglalt zenész „kisebb” panaszaival nem fordul orvoshoz, mondván pihentetéssel meggyógyul, azonban észre kell vennünk a rendszer hiányosságát is. Itthon nem rendelkezünk elkülönített zenészegészségügyi szervezettel, sem az oktatás, sem a zenekarok, sem az egészségügy területén, de ennek okait ez a cikk nem hivatott kifejteni. A prevenció területén eredményes kezdeményezések indultak el, ilyen például az igen nagy múlttal rendelkező Kovács Módszer Egyesület. Céljuk a zenével foglalkozó emberek szolgálata, a sikeres életpályához szükséges testi, lelki, szellemi alkalmasság fejlesztése és fenntartása, továbbá a foglalkozási ártalmak megelőzése, helytállásuk segítése szakmai és életfeladataikban. Sajnos manapság igen nehéz a testmozgáshoz hozzásegíteni az embereket, nemhogy egy 24 órán alkotó, koncertező, dolgozó zenészt. Természetesen a lehetőségek megteremtésén, a szerve-

zési problémákon és az állandó időhiányon kívül a kifogások tárháza is végtelen. Azonban a probléma jelen van, sok zenészt akadályoz hangszeres játékában mozgásszervi panasz, legyen annak oka a rossz technika, a túlzott gyakorlás, vagy akár a túl sok koncert.

Célkitűzés

Leendő gyógytornászként és amatőr zenészként számos zenész barátom kér tőlem tanácsot, kér meg, hogy enyhítsek panaszán, illetve kérdezi meg, hogy kihez, milyen orvoshoz forduljon panaszaival. Fontosnak éreztem, hogy korrekt választ adjak kérdéseikre, ezért kezdtem el foglalkozni a zenészek hangszerhasználat során jelentkező mozgásszervi panaszaival. Így elsőként kérdőíves felmérésbe kezdtem, annak érdekében, hogy feltérképezzem a zenészeknél tapasztalható mozgásszervi panaszokat.

Anyag és módszer

Felmérésem tárgyát képezték a zenészek gyakorlási és bemelegítési szokásai, továbbá korábbi és fennálló mozgásszervi panaszai. Megkérdeztem a panaszok megelőzésének, kezelésének módszereit is. A kutatás alanyai véletlenszerűen kiválasztott, különböző stílusban és hangszeren játszó, aktív zenészek. Az adatfelvétel kérdőíves felméréssel zajlott.

Eredmények

Összesen 261 fő töltötte ki a kérdőíveket. A nemek aránya közel azonos: 49%-uk nő és 51%-uk férfi. Az életkor igen tág határok között (14–68 év) mozog, legtöbbször a 19 és 25 év közötti korosztályból választottak. Lakóhely szerint a közép-dunántúli és a

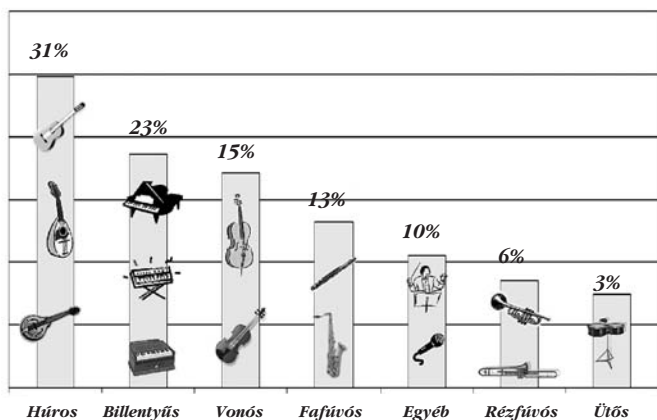
közép-magyarországi régióból töltötték ki legtöbbször a kérdőíveket. Mindannyian aktív zenészek: zeneiskolában tanulnak (alap-, közép-, felsőfokú), zenetanárok, hivatásos zenészek. A zenei stílus igen széles skálán mozog a klasszikus zenétől a jazz-en át a népzeneig. A kérdőívet kitöltő zenészek 80%-a napi rendszerességgel gyakorol, azonban bemelegítésre csak 60%-uk fordít időt, amely többségében technikai gyakorlat, „bejátszás”. Az 1. ábrán a hangszercsoportok szerinti megoszlást láthatjuk.

Arra a kérdésre, hogy fordult-e már elő valamilyen mozgásszervi fájdalom a hangszeres játék kapcsán, a zenészek 87%-a válaszolt igennel, és csupán 13%-uk volt eddig panaszmentes. A fájdalmat jelző 228 zenészt a következő kérdésben arról faggattam, hogy alakult-e ki olyan tartós fájdalom, amely már befolyásolta, akadályozta hangszeres játékának képességét. Közülük 56% jelezte, hogy volt, vagy jelenleg is van hangszeres játékot akadályozó panasz. Elvégeztük a chi-négyzet próbát az életkor és a panaszok összefüggésének vizsgálatára, és azt az eredményt kaptuk, hogy az életkor előrehaladtával jelentősen nő a panaszok megléte ($p < 0,01$).

Megkérdeztem a zenészeket, hogy mely testrészükről jelentkeztek panaszok. Legnagyobb számban felső végtagi (79%), illetve gerincfájdalom (65%) volt jelen. A gerincpanaszok közül főleg a nyaki és a háti szakaszt jelölték meg. A fej és az alsó végtagi panaszok igen kis százalékban voltak jelen. A válaszadások során szinte minden zenésznek több testrészt érintő panaszai voltak.

A zenészeknél előforduló felső végtagi problémák közül döntően (79%) csukló, kéz, ujj panaszok jelentkeztek. Chi-négyzet próba segítségével megvizsgáltuk, hogy

1. ábra: Hangszercsoportok szerinti megoszlás (n=261)

bizonyos hangszercsoportokban, mekkora arányban fordulnak elő különböző felső végtagi panaszok. A vállöv, váll ($p < 0,016$) és a csukló, kéz ($p < 0,01$) panaszok igen jellemzőek voltak egy bizonyos hangszercsoportra, azonban a könyök, alkar panaszoknál ($p = 0,425$) ez nem mondható el. A csukló-kéz panaszok a billentyűs és húros hangszereknél, a vállöv-váll panaszok a vonós hangszereknél jelentkeztek nagy számban (2. ábra).

Megkérdeztem a zenészeket, hogy kisebb, nagyobb panaszaikkal milyen orvoshoz vagy egészségügyi szakemberhez fordultak. 16%-ban fordultak háziorvoshoz, 24%-ban szakorvoshoz és 16% gyógytornászhoz, azonban 59%-uk semmilyen egészségügyi szakemberhez nem fordult. Fájdalmaik esetén legtöbbször a pihentetést választották „gyógymódként”. Előfordult még a kötések, csuklószorítók, illetve fájdalomcsillapító kenőcsök, gyógyszerek használata. A kérdőívet kitöltő zenészek több mint fele nem mozog vagy sportol. Kis százalékuk alkalmanként, még kevesebben pedig hente többször mozognak.

Megbeszélés

Az eredményeket összehasonlítottam a Kovács Módszer Egyesület 2006/2007. évi felméréseivel. Felmérésem főleg abban különbözik a Kovács-módszertől, hogy a

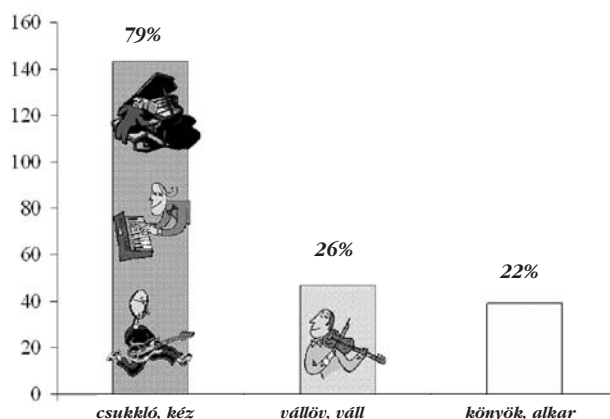
tanulókon kívül a felnőtt korosztály mozgásszervi állapotáról is tájékozódik. A Kovács-módszer eredményei közül természetesen csak a mozgásszervi panaszokra vonatkozó adatokat vettem figyelembe az összehasonlítás során. Az eredmények eltéréseinek oka valószínűleg nemcsak a felnőtt – tanuló korosztály arányának különbsége, hanem a lényegesen részletesebb, mozgásszervi panaszokra vonatkozó kérdésekben rejlik.

A táblázatból látható, hogy a panaszok száma jelentősen meghaladja az előző felmérés adatait. A legszembetűnőbb különbség a felső végagnál jelentkezett (51%-os eltérés), mert a Kovács-módszer kevésbé részletezi a felső végtag egyes részeit, ahogyan a gerincfájdalmak helyét, idejét, jellegét sem (3. ábra).

Javaslatok

Javaslatunk és jelenlegi kutatási tevékenységünk egy széleskörű, hangszer-specifikus mozgásszervi vizsgálat, fizioterápiás szempontú felmérés, amely során feltérképezzük a mozgásszervi elváltozásokat egy adott hangszereken játszó zenésznél. Módszerül mozgásszervi státusz felvétele javasolt akkor, amikor a zenész elkezd egy iskolát, belép egy zenekarba vagy koncertturnéra indul, azaz nagyfokú terhelésnek fogja kitenni mozgásszervrendszerét. Miután végzett az iskolában, lezárult egy koncert-

2. ábra: Zenészeknél előforduló felső végtagi problémák (n=180)

sorozat, a felmérés megismétlésével következtethetünk egy adott hangszer okozta mozgásszervi elváltozásokra. Így lehetőség nyílik hangszer-specifikus, tartós mozgásszervi elváltozást megelőző mozgásanyag kidolgozására.

A preventív mozgásanyag során általánosságban törekedni kell a gerinc mozgékonyságának fenntartására, javítására, amely által megakadályozzuk a gerinc mozgékonyságának csökkenését, a porckorongok következményes kopását, illetve a felső végtagba kisugárzó fájdalmak kialakulását. Továbbá cél a testtartásért felelős izmok ellenőrzése, karban tartása; illetve a túlterhelt izmokat nyújtó és lazító; gyengült izmokat erősítő mozgásgyakorlatok alkalmazása. Kiemelendő a pszichoszomatikus tényezők, mint a stressz és a lámpaláz mozgásszervi hatása.

Cikkemet Kodály Zoltán szavaival zárom, miszerint a zene az életnek olyan szükséglete, mint a levegő. Sokan csak akkor veszik észre, ha már nagyon hiányzik. Nélkülözhetetlen tehát, hogy zenészeink mozgásszervi épségét megőrizzük.

Orbán Judit

Semmelweis Egyetem
Egészségtudományi Kar
Fizioterápiás Tanszék, gyógytornász szak
IV. évfolyam

3. ábra: Összehasonlítás a Kovács-módszer eredményeivel

	Kovács-módszer Egyesület adatai	Felmérésünk adatai n=1456	Különbség n=261
Egyéb (arcizmok, száj, állkapocs)	5%	14%	+9%
Nyakfájdalmak	16%	47%	+31%
Hátfájdalmak	24%	66%	+42%
Derékfájdalmak	11%	46%	+35%
Alsó végtag	nincs adat	11%	+11%
Felső végtag	28% (kézfájdalmak)	79%	+51%

FELHÍVÁS

A Győri Filharmonikus Zenekar
próbajátékot hirdet az alábbi állásra:

II. fagott (váltó I.)

A próbajáték időpontja: **2010. március 27. szombat, 13 óra**
A próbajáték helyszíne: Győr, Richter-terem (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:
– Weber: F-dúr fagottverseny I. és II. tétel vagy
– Mozart: B-dúr fagottverseny I. és II. tétel

Zenekari állások:
– Donizetti: Szerelmi bájtal
– Sztravinszkij: Tűzmadár – Berceuse
– Mozart: Figaro házassága - Nyitány
– Csajkovszkij: 6. szimfónia – 1. tétel, 5. szimfónia - 3. tétel
– Ravel: Bolero
– Berlioz: Fantasztikus szimfónia 5. tétel Beim Hexensabbat
– R. Strauss: Serenade op. 7, együttes játék karmesterrel

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.) vagy e-mailben (office@gyfz.hu) kérjük eljuttatni **2010. március 25-ig**. A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga a titkárságon átvehető, vagy a zenekar honlapjáról www.gyfz.hu letölthető.

Zongorakísérőt a zenekar igény szerint biztosít.

További információ a zenekar titkárságán, Ősz Gábor zenekari titkárnál.
Tel: 30/86 41 693 Az állás betölthető: 2010. szeptember 1.

Az álláshely betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség, erkölcsi bizonyítvány, és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 20. §-ban előírtak megléte szükséges.

Bérezés: megegyezés szerint
Sikeres próbajátékot kívánunk!

Győr, 2010. február 11. Fűke Géza
Igazgató

FELHÍVÁS

A Győri Filharmonikus Zenekar
próbajátékot hirdet az alábbi állásra:

Brácsa tutti

A próbajáték időpontja: **2010. március 27. szombat, 15 óra**
A próbajáték helyszíne: Győr, Richter-terem (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:
– J. S. Bach: szőlőszonáta – lassú tétel
– F. A. Hoffmeister: D-dúr brácsaverseny I. tétel kadenciával, vagy
C. Stamitz: D-dúr brácsaverseny I. tétel kadenciával

Zenekari szemelvények:
– Mozart: Varázsfuvola – nyitány
– Beethoven: I. szimfónia II. tétel
– Brahms: IV. szimfónia I. tétel
– Richard Strauss: Don Juan
– Bartók: Concerto IV. és V. tétel
– Csajkovszkij: Vonósszerenád vonósötös formában karmesterrel

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.) vagy e-mailben (office@gyfz.hu) kérjük eljuttatni **2010. március 25-ig**. A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga a titkárságon átvehető, vagy a zenekar honlapjáról www.gyfz.hu letölthető.

Zongorakísérőt a zenekar igény szerint biztosít.
További információ a zenekar titkárságán, Ősz Gábor zenekari titkárnál.
Tel: 30/86 41 693 Az állás betölthető: azonnal

Az álláshely betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség, erkölcsi bizonyítvány, és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 20. §-ban előírtak megléte szükséges.

Bérezés: megegyezés szerint
Sikeres próbajátékot kívánunk!

Győr, 2010. február 11. Fűke Géza
Igazgató

FELHÍVÁS

A Győri Filharmonikus Zenekar
próbajátékot hirdet az alábbi állásra:

II. klarinét (váltó I.), Esz-klarinét kötelezettséggel

A próbajáték időpontja: **2010. március 27. szombat, 10 óra**
A próbajáték helyszíne: Győr, Richter-terem (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:
– Mozart: A-dúr klarinétverseny I. és II. tétel

Zenekari szemelvények:
– Beethoven: VI. szimfónia 1. tétel
– 2. tétel – D-E-ig
– 3. tétel – A utáni szólórész
– Brahms: III. szimfónia 1. tétel
– Kodály: Galántai táncok (szólók)
– Bartók: Concerto 1. tétel: 174-211-ig; 272-288-ig
– 2. tétel: 198-tól a végéig
– 3. tétel: 10-26-ig; 73-tól a végéig
– 4. tétel: 77-120-ig
– 5. tétel: 100-126-ig
– R. Strauss: Serenade op. 7, együttes játék karmesterrel

Esz-klarinét:
– Berlioz: Fantasztikus szimfónia V. tétel 63-tól 64 után 5-ig
– Ravel: Bolero 3-tól 4-ig
– R. Strauss: Till Eulenspiegel 38-tól 40 után 9 taktusig

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.) vagy e-mailben (office@gyfz.hu) kérjük eljuttatni **2010. március 25-ig**. A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga a titkárságon átvehető, vagy a zenekar honlapjáról www.gyfz.hu letölthető.

Zongorakísérőt a zenekar igény szerint biztosít.
További információ a zenekar titkárságán, Ősz Gábor zenekari titkárnál.
Tel: 30/86 41 693 Az állás betölthető: 2010. szeptember 1.

Az álláshely betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség, erkölcsi bizonyítvány, és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 20. §-ban előírtak megléte szükséges.

Bérezés: megegyezés szerint
Sikeres próbajátékot kívánunk!

Győr, 2010. február 10. Fűke Géza
Igazgató

FELHÍVÁS

A Győri Filharmonikus Zenekar
próbajátékot hirdet az alábbi állásra:

Nagybőgő tutti

A próbajáték időpontja: **2010. március 29. hétfő, 13 óra**
A próbajáték helyszíne: Győr, Richter-terem (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:
– Vanhal: D-dúr koncert I. tétel kadenciával vagy
– Dittersdorf: D-dúr koncert I. tétel kadenciával

Zenekari szemelvények:
– Mozart: g-moll szimfónia I. tétel
– Beethoven: V. szimfónia III. tétel + trió
– Beethoven: IX. szimfónia Nagy Recitativo
– Bartók: Kékszakállú herceg vára
– Mahler: II. szimfónia
– Brahms: II. szimfónia IV. tétel
– Csajkovszkij: Vonósszerenád 2. tétel vonósötös formában karmesterrel

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.) vagy e-mailben (office@gyfz.hu) kérjük eljuttatni **2010. március 26-ig**. A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga a titkárságon átvehető, vagy a zenekar honlapjáról www.gyfz.hu letölthető.

Zongorakísérőt a zenekar igény szerint biztosít.
További információ a zenekar titkárságán, Ősz Gábor zenekari titkárnál.
Tel: 30/86 41 693 Az állás betölthető: azonnal

Az álláshely betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség, erkölcsi bizonyítvány, és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 20. §-ban előírtak megléte szükséges.

Bérezés: megegyezés szerint
Sikeres próbajátékot kívánunk!

Győr, 2010. február 11. Fűke Géza
Igazgató

DEBRECENI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 18.

Megtestesülés Templom

Szergej Rahmanyinov:
Vesperás – részletek
Alfred Schnittke : Koncert für
Chor Magyarországi bemutató!
Vez.: Pad Zoltán

Április 1.

Kölcsey Központ

Dvořák: Stabat Mater
Km: a Debreceni Kodály Kórus,
a Nyíregyházi Cantemus Kórus
Vez.: Kocsár Balázs

Április 29.

Kölcsey Központ

Bartók: Hegedűverseny
Schubert: VII. (C-dúr) szimfónia
Km.: Kokas Katalin – hegedű
Vez.: Medveczky Ádám

Május 13.

Kölcsey Központ

Mozart:
Esz-dúr szimfónia KV. 543
Mahler: V. (cis-moll) szimfónia
Vez.: Kocsár Balázs

Május 27.

Kölcsey Központ

Ravel: Spanyol rapszódia
Debussy: Iberia suite
De Falla: Hét spanyol népdal
Ravel: Bolero
Km.: Francesca Provvisionato
Vez.: Kocsár Balázs

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 12. péntek 19.00

Klauzál Ház

Budafoki/6
Respighi: Antik áriák III.
Vaughan Williams:
Fantázia egy Tallis témára
Beethoven: IV. szimfónia
Auer Vonósnégyes (Oláh Vilmos, Berán Gábor – hegedű, Gálfi Csaba – brácsa, Takács Ákos – cselló)
Vez.: Stefano Mazzoleni

Március 20. szombat 11.00

Klauzál Ház

Junior/4
Zenei utazás
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Massenet: Le Cid
Grieg: Norvég tánc
Csajkovszkij: II. szimfónia – IV.
Lajtha: III. szvit
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Március 20. szombat 15.00

Klauzál Ház

Zeneértő/4
Ismerkedés a billentyűs és a pengetős hangszerekkel

A zongora, a harmonika, a
hárfa és a gitár
Előad: Zelinka Tamás

Március 21. vasárnap 11.00

Olasz Kultúrintézet

Megérthető/4
Alapfogalmak mesterfokon
Homage á Simon Albert
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Március 29. hétfő 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Vox/3
A Budapesti Tavasz Fesztivál
és a Budafoki Dohnányi
Zenekar közös produkciója
Berlioz: Faust elkárhozása
Wiedemann Bernadett – Margit
Michael Suttner – Faust
Evert Sooster – Mephisto
Massányi Viktor – Brander
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Pécsi Bartók Béla Férfikar
(karigazgató: Lakner Tamás)
MR Énekkar
(karigazgató: Somos Csaba)
Koreográfus: Horváth Csaba
Rendező: Lukáts Andor
Vez.: Hollerung Gábor

Április 24. szombat 11.00

Klauzál Ház

Junior/5
A romantika
Dvořák: VIII. szimfónia – III.
Wagner: Nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
Beethoven: Egmont nyitány
Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Berlioz: Rákóczi-induló
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Április 24. szombat 15.00

Klauzál Ház

Zeneértő/5
Dobpárbaj – az ütőhangszerek
birodalma
A timpani, a nagydob, a kisdob,
a cintányér, a harangjáték és a xilofon

Április 25. vasárnap 11.00

lasz Kultúrintézet

Megérthető/5
Karmesteri szerepek
Homage á Kurt Masur
Dvořák: VIII. szimfónia
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Április 30. péntek 19:30

lasz Kultúrintézet

Universitas/6
Glinka:
Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Prokofjev: III. zongoraverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Khatia Buniatishvili – zongora

Vez.: Yoav Talmi

Május 9. vasárnap 11.00

Olasz Kultúrintézet

Megérthető/6
A megválaszolt kérdés
Homage á Földes Imre
Kodály: Psalmus Hungaricus
Cselóczki Tamás – tenor
Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Balassa Ildikó)
Előad és vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMONIAI TÁRSASÁG

Március 22. Operaház

*A Tavasz Fesztivál
bangversenye*
Közreműködnek: az Operaház
énekes szólistái és a Nemzeti
Énekkar
Karigazgató: Antal Mátyás
Erkel: Dózsa György – az opera
keresztmetszete
Vez.: Kovács János

Március 23. Operaház

Mahler-bérlet 6. koncert
Erkel Ferenc:
Dózsa György – Az Opera
Keresztmetszete

Vez.: Kovács János
Közreműködnek:
Az Operaház Énekes Szólistái,
és a Nemzeti Énekkar
Karigazgató: Antal Mátyás

Április 19. Operaház

Kodály-bérlet 5. koncert
Wolfgang Amadeus Mozart:
B-Dúr Szimfónia K.319
D-Dúr Hegedűverseny K. 271 A
G-Moll Szimfónia K.550
Koncertmester:
Rolla János
Km.:
Pusker Júlia (Hegedű)

CONCERTO BUDAPEST

Március 16. (kedd) 19.30 óra
Művészetek Palotája – Bartók
Béla Nemzeti Hangversenyterem, Budapest

Beethoven – Bartók bérlet
Beethoven:
István király – nyitány Op. 117
Bartók:
II. zongoraverseny
Beethoven: III. „Eroica” szimfónia
Esz-dúr Op. 55
Km: Ránki Dezső – zongora
Vez.: Keller András

FELHÍVÁS

A Győri Filharmonikus Zenekar
próbajátékot hirdet az alábbi állásra:

Cselló tutti

A próbajáték időpontja: **2010. március 29. hétfő, 10 óra**
A próbajáték helyszíne: Győr, Richter-terem (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:
– J. S. Bach: D-dúr, c-moll, vagy Esz-dúr szvitkből 2 ellentétes karakterű
táncjáték, vagy prelúdium
– J. Haydn: D-dúr csellóverseny I. tétel kadenciával

Zenekari szemelvények:
– Zenekari szemelvények:
– Brahms: III. szimfónia 3. tétel
– Mendelssohn: Szentivánéji álom N-O-ig
– Beethoven: V. szimfónia 2. tétel
– Beethoven: IX. szimfónia 4. tétel Recitativo
– Verdi: Requiem-Offertorio
– Bartók: Zene...2. tétel
– Csajkovszkij: Vonósszerenád 2. tétel vonósötös formában karmesterrel
Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (9021 Győr, Aradi vértanúk útja 16.) vagy e-mailben (office@gyfz.hu) kérjük eljuttatni **2010. március 26-ig**. A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga a titkárságon átvethető, vagy a zenekar honlapjáról www.gyfz.hu letölthető.

Zongorakísérőt a zenekar igény szerint biztosít.
További információ a zenekar titkárságán, Ósz Gábor zenekari titkárnál.
Tel: 30/86 41 693 Az állás betölthető: azonnal

Az állás hely betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség, erkölcsi bizonyítvány, és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 20. §-ban előírtak megléte szükséges.

Bérezés: megegyezés szerint
Sikeres próbajátékot kívánunk!

Győr, 2010. február 11.

Fűke Géza
Igazgató

Április 14. (szerda) 19.30

Thália színház

Fischer Annie bérlet

Haydn: Scherzando Hob. II.
No. 1 E-dúr
Mozart:
C-dúr zongoraverseny K. 246
Mozart: Esz-dúr zongoraverse-
ny K. 482
Haydn: Sinfonia Concertante
B-dúr Hob. 1. No. 105
Km. és vez.:
Alexander Lonquich

Április 18. (vasárnap) 15.00

Telekom Zeneház

Pinokkió bérlet

Április 28. (szerda) 19.30

Művészetek Palotája

Romantikus bérlet –

Brahms: Változatok egy Haydn
témára Op. 56a
Brahms: Kettősverseny Op. 102
Brahms: I. szimfónia Op. 68
Km.: Baráti Kristóf – hegedű,
Fenyő László - cselló
Vez.: Kocsis Zoltán

Május 9. (vasárnap) 11.00

Telekom Zeneház

Manó bérlet

Május 19. (szerda) 19.30

Művészetek Palotája

Romantikus bérlet

Brahms:
Tragikus nyitány Op. 81
Berg: Hegedűverseny Op. 61
Bruckner: IV. „Romantikus”
szimfónia Esz-dúr
Km.: Keller András – hegedű
Vez.: Takács-Nagy Gábor

**DUNA SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Március 21. vasárnap 10.30

Duna Palota

Ifjúsgági bérlet 6. előadás

Tánca Magyar
Ungaresca-Verbunkos-Palotás-
Csárdás-Medvetánc
Jellegzetesen magyaros hangu-
latú zenék hangzanak el a
hangversenyen

Március 26. péntek 19.00

Duna Palota

Tavaszi bérlet

Schumann: a-moll
zongoraverseny op.54
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Km.: Jandó Jenő
Vez.: Ligeti András

Április 21. szerda 19.30

MüPa

Barber: A rágalom iskolája
(The School for Scandal)
nyitány op.5
Hidas: Cédrus – Adagio

Trombitaverseny

Dukas: A bűvészinás

Sosztakovics:

9. Esz-dúr szimfónia op.70

Km.: Geiger György

Vez.: Deák András

Május 14. péntek 19.00

Duna Palota

Tavaszi bérlet

„Függöny fel!” népszerű opera
nyitányok
Bellini, Bizet, Donizetti, Lehár,
Nicolai, Offenbach, Rossini,
Weber,
Vez.: Kovács László

**GYŐRI FILHARMONIKUS
ZENEKAR**

Március 20. 19.00

Richter-terem

„Klasszika”

Műsor: L. van Beethoven:
Egmont-nyitány
W. A. Mozart: A-dúr klarinét-
verseny KV 622
L. van Beethoven: II. (D-dúr)
szimfónia, op. 36
Vez.: Takács-Nagy Gábor
Km.: Berkes Kálmán klarinét

Március 28. 16.00

Zsinagóga

Flesch Károly bérlet

Beethoven-Ligeti
Műsor:
L. van Beethoven: Esz-dúr
szepített, op. 20
Ligeti Gy.: 6 bagatell
Km.: Nagy Zsuzsa hegedű,
Németh Gusztáv mélyhegedű,
Stampf Sándor gordonka,
Horváth Mihály gordon, Molnár
Tibor klarinét, Boldog Iván
kürt, Ősz Gábor fagott, Kovács
Katalin fuvola, Sajtó Erzsébet
oboa, Lindemann László klari-
nét, Molnár Gyula kürt, Szalai
Edina fagott

Április 16. 19.00

Richter-terem

Varga Tibor bérlet

made in usa
Műsor:
L. Bernstein: West Side Story -
zenekari egyveleg
S. Barber: Adagio
G. Gershwin: Porgy és Bess -
zenekari szvit
J. Barnes: Eaglecrest op. 49
A. Reed: Second Suite for Band
(Latino-Mexicana)
J. Williams: Star Wars
Vez.: Ménesi Gergely
Szabó Ferenc

Május 7. 19.00 óra

Richter-terem

Varga Tibor bérlet

A nő
Mendelssohn, Grieg, Smetana,

Gounod, Verdi, Bizet művei

Vez.: Rác Márton

Május 14. 19.00 óra

Richter-terem

Richter János bérlet

Chopin év
F. Schubert: Rosamunda –
nyitány
F. Chopin: e-moll zongora-
verseny, op. 11
R. Korszakov: Seherezade, op. 35
Vez.: Medveczky Ádám
Km.: Nagy Ervin zongora

**MÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Március 12. péntek, 18.00

Festetics Palota

Festetics Bérlet

Carl Phillip Emanuel Bach:
G-dúr szimfónia
W. A. Mozart: G-dúr fuvola-
verseny KV 313
Gounod: Kis szimfónia (B-dúr)
Km.: Wolfgang Schulz
Vez.: Emanuel Schulz

Március 20., szombat, 11.00

Stefánia Palota

*Unokák és nagyszülők hang-
versenye*

Gyermekjelenetek
Robert Schumannra
emlékezünk születésének 200.
évfordulóján
Gyermekjelenetek – zongorán
Nyitány, Scherzo és Finale
a-moll zongoraverseny
Km.: Mocsári Károly
Vez.: Gémesi Géza

Március 30. kedd, 19.00

Budapesti Operettszínház

Lukács Miklós bérlet

Wagner-est
A nürnbergi mesterdalnokok
–nyitány
Parsifal – Nagypénteki varázs
Trisztán és Izolda –
Előjáték és Izolda szerelmi
halála
Istenek alkonya - részletek
Km.: Németh Judit
Vez.: Kollár Imre

Április 9. péntek, 18.00

Festetics Palota

Festetich bérlet

Vivaldi: C-dúr concerto RV 537
W. A. Mozart: F-dúr divertimen-
to KV 138
Händel: D-dúr nyitány,
HWV341
Paul Dukas: Fanfare
Bizet: Carmen – szvit
Tóth Péter: Balkán Expressz
H. Carmichael: Stardust/Csillagpor
Jean Baptiste Arban – Horváth
Balázs: Velencei Karnevál
Km.: Kovács Kálmán - trombita
Vez.: Boldoczki Gábor

Április 17., szombat, 11.00

Stefánia Palota

*Unokák és nagyszülők hang-
versenye*

A haragos teácsésze
Ravel: A gyermek és a varázslat
Vez.: Kollár Imre

Április 20. kedd, 19.30

Művészetek Palotája, Bartók

Béla Nemzeti Hang-

versenyterem

Mesterbérlet

Magyar Szimfonikus Körkép
Kovács Zoltán: I. szimfónia
Ravel: A gyermek és a varázslat
– lírai fantázia
Km.: Nemzeti Énekkar
Karigazgató: Antal Mátyás
Vez.: Kollár Imre

Április 27. kedd, 19.00

Budapesti Operettszínház

Erdélyi Miklós bérlet

Francia est
Bizet: C-dúr szimfónia
Saint-Saëns Haláltánc – szim-
fonikus költemény
Debussy: Ibéria
Ravel: Lúdanyó meséi
Vez.: Takács-Nagy Gábor

Május 5. szerda, 19.30 Művé-

szetek Palotája, Bartók Béla

Nemzeti Hangversenyterem

Mesterbérlet

Berlioz:
Római karnevál - nyitány
Paganini:
II., h-moll hegedűverseny
Csajkovszkij: III. szimfónia
Km.: Alexander Markov
Vez.: Vladimir Ponkin

Május 14. péntek, 18.00

Festetics Palota

Festetich bérlet

Wolf: Olasz szerenád
Villa Lobos: Bachianas
Brasileiras No. 5
Villa Lobos: Bachianas
Brasileiras No. 9
Barber: Knoxville - Summer of
1915
Kodály: Nyári este
Km.: Fodor Beatrix
Vez.: Rodrigo de Carvalho

**MISKOLCI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Március 13. 19.00

Művészetek Háza, Miskolc

KLAZZ koncert

Vez.: Kovács László

Március 22. 19.00

Művészetek Háza, Miskolc

(Szezonbérlet)

Haydn: G-dúr „Az este” szimfó-
nia No.8
Beethoven:
c-moll zongoraverseny

Mozart: C-dúr „Jupiter” szimfónia
Km.: Borbély László
Vez.: Kovács László

Március 29. 19.00

Művészetek Háza, Miskolc

Ravel: Spanyol rapszódia
Saint-Saëns:
II. (g-moll) zongoraverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Km.: Farkas Gábor
Vezényelnek: a Párizsi Konzer-
vatórium (CNSMDP) növen-
dékei. Tanáruk: Nagy Zsolt

Március 31. 19.00

Selyemréti templom, Miskolc

Húsvéti koncert
Vez.: Kovács László

Április 15. 19.00

Művészetek Háza, Miskolc

(Mesterbérlet)

Mozart: Don Giovanni
Ének: Fodor Beatrix, Kolonits Klára, Kovács István, Tóth János, Massányi Viktor, Mitil-
neou Cleo, Xavier Rivadeneira,
Gábor Géza, Kovács Kolos
Km.: Miskolci Cardinal Mind-
szenty Kórus
Vez.: Kovács László

Április 17. 15.30

Művészetek Háza, Miskolc

*„Játsszunk zenét a Szimfoniku-
sokkal!”*

Forgatókönyvíró és
műsorvezető: Csuka Tímea
Vez.: Kovács László

Május 10. 19.00

Művészetek Háza, Miskolc

(Szezonbérlet)

Mozart: A-dúr hegedűverseny
K.219
Mahler: V. szimfónia
Hegedű: Kokas Katalin
Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Márc. 14. 11.00 Művészetek Palotája – Fesztivál Színház, Budapest

Zenés vizeken... - Gyerekbérlet
...a romantikában
Dvořák: A vízimanó (Vodník),
op. 107
Wagner: Siegfried rajnai útja –
zenekari változat
Smetana: Moldva – részlet
Csajkovszkij: Hattyúk tava –
részletek
Offenbach: Hoffmann meséi –
Barcarola
Johann Strauss: Kék Duna –
keringő
Vez.: Medveczky Ádám
Km.: Nemzeti Énekkar, Énekes
szólisták, A Magyar
Táncművészeti Főiskola
növendékei, műsorvezető:
Kovács Sándor

Márc. 14. 15.00

Művészetek Palotája – Fesz- tívál Színház, Budapest

Zenés vizeken... - Gyerekbérlet
...a romantikában
Dvořák: A vízimanó (Vodník),
op. 107
Wagner: Siegfried rajnai útja –
zenekari változat
Smetana: Moldva – részlet
Csajkovszkij: Hattyúk tava –
részletek
Offenbach: Hoffmann meséi –
Barcarola
Johann Strauss: Kék Duna –
keringő
Vez.: Medveczky Ádám
Km.: Nemzeti Énekkar, Énekes
szólisták, A Magyar
Táncművészeti Főiskola
növendékei, műsorvezető:
Kovács Sándor

Április 10. 19.30

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hang- versenyterem, Budapest

*Ének és szimfónia – Klemperer-
bérlet 2009–2010*
R. Strauss:
Halál és megdicsőülés, op. 24
Mogyeszt Muszorgszkij: A halál
dalai és táncai - Kerekes István
hangszerelésében
Csajkovszkij: VI. (h-moll,
Patetikus) szimfónia, op. 74
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Basszus: Polgár László

Május. 6. 19.30

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hang- versenyterem, Budapest

Nem bérletes előadás
R. Strauss: Don Juan, op. 20
Sosztakovics: II. (cisz-moll)
hegedűverseny, op. 129
Rahmanyinov: Vocalise, op. 34
Rahmanyinov-Kocsis: Tizenöt dal
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Nemzeti Énekkar, A Ma-
gyar Rádió Gyermekkörusa,
Hegedű: Gidon Kremer, Tenor:
Fekete Attila, Bariton: Anatolij
Fokanov

Május 9. 11.00

Művészetek Palotája – Fesz- tívál Színház, Budapest

Zenés vizeken... - Gyerekbérlet
...a 20. századi zenében
Debussy: Nocturnes – I. tétel:
Felhők
Debussy: A tenger – részletek
Britten: Négy tengeri közjáték –
részletek
Schönberg: Öt zenekari darab,
op. 16 – III. tétel: Színek
Honegger: Pacific 231
Debussy: Nocturnes – III. tétel:
Szirének
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar, Énekes
szólista, műsorvezető: Kovács
Sándor

Május 9. 15.00

Művészetek Palotája – Fesz- tívál Színház, Budapest

Zenés vizeken... - Gyerekbérlet
...a 20. századi zenében
Debussy:
Nocturnes – I. tétel: Felhők
Debussy: A tenger - részletek
Britten: Négy tengeri közjáték -
részletek
Schönberg: Öt zenekari darab,
op. 16 – III. tétel: Színek
Honegger: Pacific 231
Debussy: Nocturnes – III. tétel:
Szirének
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar, Énekes
szólista, műsorvezető: Kovács
Sándor

Május 13. 19.30

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hang- versenyterem, Budapest

*Ének és szimfónia - Klemperer-
bérlet 2009–2010*
Schönberg: Előjáték a
Genezishez, op. 44
Sztavinszkij: Babel (1944)
Schönberg:
Egy varsói túlélő, op. 46
Vincent d'Indy: Jean Hunyade -
szimfónia, op. 5
Saint-Saëns: III. (c-moll,
„Orgona”) szimfónia, op. 78
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar,
Orgona: Virágh András

SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 12. 19.30

Bartók Terem

*Jótékonysági hgv a Markusovszky
Kórház javára*

Telemann:e-moll oboaverseny
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Közreműködnek: Savaria Szim-
fonikus Zenekar
Baldauf Veronika – oboa, Kiss
Márton – zongora

Március 19. 19.30

Bartók Terem

Szimfónia bérlet
Csajkovszkij: Változatok egy
rokokó témára, op. 33.
Csajkovszkij: Rómeó és Júlia -
nyitányfantázia
Muszorgszkij-Ravel: Egy kiál-
lítás képei
Savaria Szimfonikus Zenekar
Km.: Rohmann Ditta (cselló)
Vez.: Philippe de Chalendar

Április 26., 19.30

Bartók Terem

Szimfónia bérlet
Mozart:
g-moll szimfónia, K. 550.
Esz-dúr (Jeunehomme)
zongoraverseny, K. 271.

C-dúr (Jupiter) szimfónia,
K. 551.

Anima Eterna (Belgium)
Vez. és km: Jos van Immerseel

Május 22. Agora Művelődési és Sportház

*Vox Humana (Szimfónia bérlet-
tel összevont előadás)*

Beethoven: István király –
nyitány, op. 117.
Dohnányi:
Szimfonikus percek, op. 36.
Beethoven: IX. szimfónia, op.
125.
Km.:Nemzeti Énekkar
Vez.: Vásáry Tamás

SEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 8. csütörtök 19.30 Rókusi rk. templom

Kamarabérlet

HÚSVÉTI KONCERT
Händel: Messiás
Km.: énekművészek, Vaszy
Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Május 4. kedd 19:30 Színház

Fricsay/6

Massenet: Phaedra – nyitány
Bartók: Hegedűverseny
Albéniz: Henry Clifford – nyitány
Albéniz: Merlin - közjáték
Debussy: Három noktürn
Km.: Kokas Katalin – hege-
dű,Vaszy Viktor Kórus női kara.
Vez.: Thomas Herzog (Svájc)

SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 22. 19.00

Aba-Novák Kulturális

Központ, Szolnok

Francia-est

Ravel: Antik menüett
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Km.: Fujii Aki – zongora – a
zenekar Premier szólistája
Berlioz: Római karnevál –
nyitány op.9
Saint Saëns: III. „Orgona” szim-
fónia, op. 78
Km.: Ócsai-Szikora Ilona
Vez.: Izaki Maszahiro

Március 26. 17:00

Művelődési Ház, Pódium- terem Törökszentmiklós

Beethoven: Coriolan nyitány
Ravel: G-dúr zongoraverseny
VII. szimfonia

Március 28. 19.45

Belváros Nagytemplom

„Esti imádság”
Rossini: Stabat Mater
Km.: Fodor Beatrix, Bokor
Jutta, Jekl László, Mukk József

Szolnoki Kodály Kórus –
karigazgató: Molnár Éva
Vez.: Izaki Maszahiro

Március 22. hétfő 19.00
Aba-Novák bérlet

Francia – est
Ravel: Antik menüett
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Km.: Fujii Aki - zongora - a
zenekar Premier szólistája
Berlioz: Római karnevál -
nyitány op.9
Saint Saëns: III. „Orgona”
szimfónia, op. 78.
Km.: Ócsai-Szikora Ilona
Vez.: Izaki Maszahiro

Április 19. 19.00
**Szolnoki Főiskola, Cam-
pus Főépület**

Dvořák-est
Karnevál-nyitány
Hegedűverseny
Km.: Kelemen Barnabás
VIII. G-dúr szimfónia
Vez.: Izaki Maszahiro

Április 30. 19.00.
**Aba-Novák Kulturális
Központ, Szolnok**

„Magyar tánc”
Erkel: Palotás
Bartók: Négy szlovák népdal
Bartók Magyar Népdalok
Kodály: Kállai kettős
„Reformkori bál”
„Forradalom után”
Bartók: Román népi táncok
Bartók- és Kodály-források
Kodály: Marosszéki táncok
Km.: Nemzeti Énekkar –
művészeti vezető: Antal
Mátyás, Magyar Állami
Népi Együttes – művészeti
vezető: Mihályi Gábor
Vez.: Izaki Maszahiro

Május 3. 19.00
**Megyei háza díszterme,
Szolnok**

Mozart-est
Don Giovanni – nyitány
g-moll szimfónia K 183
g-moll szimfónia K 550
Vez.: Izaki Maszahiro

Május 10. 19.00
**Aba-Novák Kulturális
Központ, Szolnok**
Wagner-est

Rienzi-nyitány
Tannhäuser-nyitány
Wagner: Lohergrin-az I. és a
III. felvonás előjátéka
A nürnbergi mesterdal-
nokok-nyitány
Wesendonck-dalok
Trisztán és Izolda-előjáték
és Izolda szerelmi halála
Km.: Német Judit – mez-
zosoprán
Vez.: Izaki Maszahiro

**ZUGLÓI FILHARMÓNIA –
SZENT ISTVÁN KIRÁLY
SZIMFONIKUS ZENEKAR
ÉS ORATÓRIUMKÓRUS
HANGVERSENYEI**

Március 20. szombat
16.00 óra
21. vasárnap 10.30 óra
16.00 óra
**Zuglói Szent István Zene-
ház Nagyterem**

„Pastorale” családi hang-
versenysorozat IV/2.
„Egy ilyen feleség! Óh,
örömmünne!”
Donizetti: Don Pasquale –
a vígopera rövidített vál-
tozata
Vendégeink: Geszthy
Veronika, Szüle Tamás,
Hábetler András és Megyesi
Zoltán. R
Rendező: Ionel Pantea.
a Szent István Király Zene-
művészeti Szakközépiskola
kórusa.
Vez.: Horváth Gábor

Március 29. hétfő 20 óra
**Belvárosi Szent Mihály
Templom**
Tavaszi Fesztivál 2010
Lajtha L.: Frig mise Op.50
Mise a szorongattatás nap-
jaiban 1950

Poulenc: Stabat Mater
Km.: Geszthy Veronika
Vez.: Záborszky Kálmán

Április 8. csütörtök 18.00
**Zuglói Szent István Zene-
ház Nagyterem**
*Zuglói Filharmónia Ifjúsági
Kamarazene sorozata*

Április 17. szombat
16.00 óra
18. vasárnap 10.30 óra
16.00 óra.
**Zuglói Szent István Zene-
ház**

„Pastorale 2010” családi
hangversenysorozat IV/3.
Billentyűs hangszerek
parádéja
Orgona, csembaló, fortepi-
ano, zongora és társaik.
Vendégünk:
Spányi Miklós.
Vez.: Záborszky Kálmán

Április 25., szombat 18.00
**Művészetek Palotája,
Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem**

Magyar Szimfonikus Körkép
Bérletsorozat V/5.
Glinka:
Ruszlán és Ludmilla –
nyitány
Brahms: Kettősverseny
Km.: Záborszky Katarina
és Záborszky Anna
Sugár: Hósi ének
Km.: Váradi Zita, Wiede-
mann Bernadett, Megyesi
Zoltán, Massányi Viktor
Hunyadi János Általános
Iskola gyermekkara
Szent István Király
Zeneművészeti Sza-
kközépiskola Vegyeskara
Szent István Gimnázium
Vegyeskara
Karigazgatók:
Igaliné Büttner Hedvig,
Szilágyiné Mátyus Elvira,
Tőkés Tünde, Ménesi
Gergely
Vez.: Záborszky István

**A MAGYAR SZIMFONIKUS
ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:**

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR
Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.
Próbaterem: 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

**Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus
Zenekar Kht.**
Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Concerto Budapest
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: dfz@dfz.hu
www.dfz.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu
www.gyfz.hu

**Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar,
Énekkar és Kottatár Kht.**
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

**Magyar Állami Operaház
Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara**
1061 Budapest, Andrassy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: missy@hu.inter.net • www.mso.hu.

Óbudai Danubia Zenekar
1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5., I. em. 4., kapucsengő: 26.
Levélcím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu
www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@sympsh-seged.hu • www.sympsh-seged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokszimfonikusok.hu
www.szolnokszimfonikusok.hu

**Zuglói Filharmónia Non-profit Kft. – Szent István
Király Szimfonikus Zenekar**
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szenstistvanzene.sulinet.hu
http://www.szenstistvanzene.hu

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com
Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLIKTAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Adams
Alexander
Alphasax
Amati
Bach
Bags
Berg Larsen
BG
Blackburn
Borgani
Buffet Crampon
B&S
Cannonball
Charles Bay
Cherub
Conn
Courtois
Denis Wick
Dotzauer
E. Schmid
Eastman
Edwards
Fontaine
Francois Louis
Getzen
Hammig
Hardcase
Holton
Hoyer
Jody Jazz
Jupiter
Keilwerth
King
König & Meyer
Kromat
Lebayle
Leblanc
Lorée
Ludwig
Majestic
Manhasset
Marca
Marigaux
Mateki
Melton
Miyazawa
Morizono
Muramatsu
Musser
Neotech
P. Mauriat
Paiste
Pearl
Powell
Premier
Rico
Rigotti
Roy Benson
Rudolf Meinl
Sankyo
Schagerl
Schneider
Schreiber
Seiko
Selmer
Sonaré
Steuer
Straubinger
Studio 49
Trevor J. James
Vandoren
VMI
Wilde + Spieth
Wittner
Yamaha
Yanagisawa

20 ÉV

TISZTA HANG

20 ÉVES A FON-TRADE MUSIC,
30 ÉVES A CSIDER HANGSZERÉSZMŰHELY

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14., Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622

FON
TRADE MUSIC